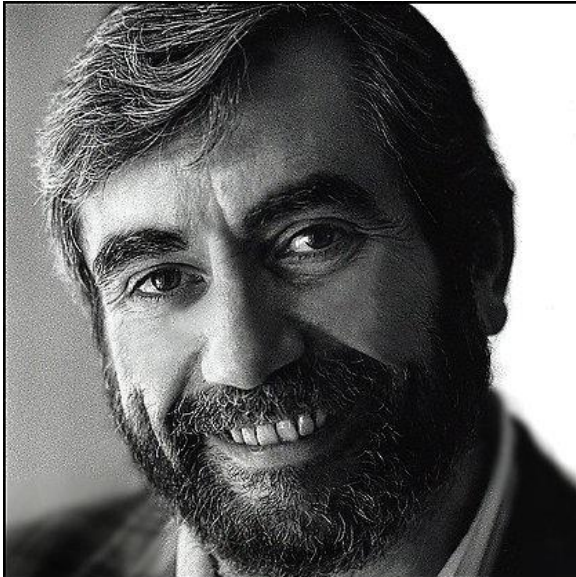

Antonio Muñoz Molina en el campo literario holandés

La representación del autor en los Países Bajos por la editorial De Geus y la prensa holandesa

Anke Roelen

Tesina de máster | Anke Roelen | s4150198 | Radboud Universiteit Nijmegen | Spaanstalige letterkunde | Director: Prof. Dr. Maarten Steenmeijer | Segundo evaluador: Dr. Pablo Decock | 24-08-2015

Resumen en neerlandés

Antonio Muñoz Molina is een van de grootste hedendaagse auteurs uit Spanje. Zijn werk is onderscheiden met meerdere prestigieuze literaire prijzen en wordt wereldwijd positief ontvangen door de literaire critici. De auteur heeft een zetel in de Real Academia Español en is directeur geweest van het Instituto Cervantes in New York. Aan de hand van deze informatie kan worden vastgesteld dat Muñoz Molina een goede positie heeft in het Spaanstalige literaire veld.

In Nederland zijn twaalf werken van de auteur gepubliceerd door uitgeverij De Geus in een tijdsbestek van meer dan twintig jaar. Ondanks het prestige van de auteur, zijn geen van zijn romans een bestseller geworden in Nederland. Het is daarom interessant om te onderzoeken op welke manier de auteur gepresenteerd wordt in het Nederlandse literaire veld door zowel uitgeverij De Geus als door de Nederlandstalige pers. De resultaten op deze vraag werden verkregen door het gebruik van de theorieën van Pierre Bourdieu, Gérard Genette en het model van H.T. Boonstra.

Uitgeverij De Geus heeft Antonio Muñoz Molina gepositioneerd als een van de bekendste hedendaagse Spaanse auteur. In de onderzochte periteksten wordt vooral het literaire kapitaal, verworven in het Spaanstalige literaire veld, benadrukt. De literaire critici verwijzen ook veelvuldig naar de gewonnen Spaanse prijzen en de positie van de auteur in zijn geboorteland. Er kan geconcludeerd worden dat zowel De Geus als de critici veelvuldig verwijzen naar het prestige van Antonio Muñoz Molina in Spanje. Ondanks de waardering van de Nederlandstalige pers is het de auteur tot dus ver niet gelukt om economisch kapitaal te verwerven in Nederland.

Índice

Introducción	pág. 4
Capítulo 1: Marco teórico	pág. 8
1.1 Biografía de Antonio Muñoz Molina	pág. 8
1.2 Antonio Muñoz Molina en el campo literario español	pág. 8
1.3 Los conceptos de Pierre Bourdieu	pág. 9
1.4 El estudio de los paratextos	pág. 10
1.5 El estudio de la recepción	pág. 13
Capítulo 2: El análisis de los peritextos y la recepción holandesa	pág. 17
2.1 La editorial De Geus	pág. 17
2.2 Las novelas de Antonio Muñoz Molina en los Países Bajos	pág. 17
2.3 Las reseñas	pág. 18
2.4 El análisis de los peritextos y de las reseñas	pág. 18
Conclusiones	pág. 62
Bibliografía	pág. 70
Apéndice: las reseñas	pág. 72

Introducción

Antonio Muñoz Molina (1956) es un escritor que goza de gran fama en su país natal España. Ha publicado veinte novelas que han sido traducidas en veinte idiomas. Además de ser escritor, también es miembro de la Real Academia Española (desde 1991) y fue director del Instituto Cervantes en Nueva York (2004-2006). Al mismo tiempo escribe columnas semanales para el periódico nacional *El País*. Distintas novelas fueron llevadas al cine y ganaron premios literarios, como el prestigioso Premio Planeta en 1991 por su novela *El jinete polaco*. En 2013, el autor recibió el Premio Príncipe de Asturias de las Letras por toda su obra (D.N., 2011). Con todo, se puede decir que Antonio Muñoz Molina ocupa una posición importante en el campo literario español.

Muchos investigadores han analizado su obra, y sobre todo los elementos autoficcionales en sus novelas. Alicia Molero de la Iglesia ha investigado en su estudio *La autoficción en España. Jorge Semprún, Carlos Barral, Luis Goytisolo, Enriqueta Antolín y Antonio Muñoz Molina* (2007) estos elementos en la obra de distintos autores españoles. En *Realismo documental en la narrativa española a principios del siglo* (2006) Juan Carlos Martín Galván destaca los elementos realistas de la obra de nuestro escritor. La mayoría de las investigaciones sobre Antonio Muñoz Molina son análisis textuales de la obra. En el estudio *Schreiben für den Markt: Der Erfolgsautor Antonio Muñoz Molina im Spanischen Kulturbetrieb* (2005), el alemán Gero Arnscheidt prestó atención a las novelas y columnas de Muñoz Molina para analizar su postura externa e interna. Arnscheidt destacó que Muñoz Molina se presenta como hombre inteligente en sus columnas para el periódico alemán *Die Zeit*. El alemán ha esbozado una imagen de la postura del autor, pero no se ha focalizado en la manera de cómo la editorial ha presentado sus novelas en el campo literario.

Para llenar esta laguna, sería interesante investigar los paratextos de las novelas de Muñoz Molina. Es decir, se va a prestar atención a los textos alrededor de la novela. Es interesante analizar los paratextos para averiguar cómo representa la editorial al autor a la hora de lanzarlo al mercado. Asimismo, se va a investigar la recepción holandesa de las novelas para observar cómo se ha desarrollado el prestigio de Antonio Muñoz Molina en los Países Bajos. Se analizan las reseñas para investigar si los críticos literarios han prestado atención a sus novelas y en tal caso se relacionan las reseñas con los peritextos para observar cómo la representación del autor y su obra construida por la editorial se relaciona con la representación del autor y su obra en la prensa. La investigación de la recepción holandesa es interesante para observar si la manera de representar a Muñoz Molina ha influido su posición

en el campo literario holandés.

En los Países Bajos la reputación del autor no es tan grande como en su país natal. En los Países Bajos se han traducido doce obras (novelas y ensayos) de Muñoz Molina, que han sido publicadas por la editorial De Geus. Se puede observar que se han traducido la mayoría de las novelas del autor pero en nuestro país solamente se han vendido 15.000 ejemplares de toda su obra. La primera edición de la novela *De nacht der tijden* (2011) todavía está disponible en la tienda www.bol.com, así que se puede observar que la novela no ha vendido bien. Parece que se puede comparar la fama de Antonio Muñoz Molina en Holanda con la de Javier Cercas, otro escritor español que también es lanzado por la editorial De Geus. En el buscador *LexisNexis* se ha referido 66 veces a Muñoz Molina y 77 veces a Javier Cercas. A Carlos Ruiz Zafón, se ha referido más de 500 veces en el mismo buscador.

No obstante, la palabra ‘éxito’ tiene una connotación bastante amplia, por lo cual es útil explicitar nuestra definición. El sociólogo francés Pierre Bourdieu explica en “The field of cultural production, or the economic world reversed” (P.B. 1991:29-73) su teoría sobre los campos culturales. El campo literario está formado por distintos actores (los autores, las editoriales, los lectores, los críticos literarios, etc.) que quieren adquirir una forma de capital. Bourdieu destaca distintas formas de capital pero lo más importante según el teórico francés son el capital económico y el capital literario. El capital económico trata del aspecto comercial y el rendimiento de una novela, mientras que el capital literario trata del prestigio y la reputación. La editorial De Geus sigue publicando las novelas de Muñoz Molina pese al hecho de que ninguna de las novelas fuera un éxito comercial. La última obra de Antonio Muñoz Molina publicada por De Geus es el ensayo *Alles wat solide was* (2014) y fue comentada por Ger Groot en *NRC Handelsblad* de la manera siguiente: “Muñoz Molina is niet de eerste de beste: hij behoort tot de meest vooraanstaande schrijvers van Spanje” (G.G., 2014). Esta obra tampoco ha tenido éxito comercial, pero sí fue bien reseñada en *NRC Handelsblad*, así que es interesante desarrollar este análisis sobre el capital literario del autor en los Países Bajos.

John B. Thompson opina en *Merchants of culture* (2010) que la importancia de la editorial depende del capital que ha adquirido. Thompson destaca cinco formas distintas del capital: capital económico (dinero), capital humano (empleados), capital social (red social), capital intelectual (derechos de lanzar) y capital simbólico (prestigio) (J.T., 2010:5). La posición de la editorial y el autor en el campo literario depende de la cantidad de estos factores (Íbidem:6). Es evidente que la editorial necesita capital económico, humano, intelectual y social, pero el capital simbólico también es importante. La editorial presenta al

autor como un *brand* con lo que la editorial se diferencia de otras editoriales en el campo literario (Íbidem:8). Por tanto, se puede observar que el marketing va a desempeñar un papel cada vez más importante en el actual campo literario.

En el libro *Brand You* (2013) John Purkiss opina que: “When people ask me what it takes to write a book that sells, I tell them it is 50% writing and 50% marketing. As an author you are marketing yourself as well as your book (J.P., 2012).” En esta cita se destaca que el éxito de un autor depende no solamente de su novela, sino también de la manera del lanzamiento de la editorial.

Para investigar esta correlación y entender cómo funciona el *branding* de Antonio Muñoz Molina en el campo literario holandés, hemos formulado las siguientes preguntas: ¿Cómo ha lanzado la editorial De Geus a Antonio Muñoz Molina en el campo literario holandés? ¿Cómo quedan representado Antonio Muñoz Molina y su obra en la prensa holandesa? y ¿Cómo se relacionan la representación de la editorial y la de la prensa? Su primera novela fue publicada en los Países Bajos en 1993 y su obra más reciente en 2014. En este periodo de más de veinte años sería posible observar un desarrollo en la estrategia de De Geus.

En primer lugar, se analiza la manera de lanzar al autor por medio de los paratextos. En el capítulo “Introduction to the paratext” (1991) de Gérard Genette se explica la definición del paratexto. El paratexto refiere a todo alrededor del texto literario. Por ejemplo, el prólogo, la nota al pie de la página, el nombre de la editorial, el título de la novela, la indicación del género, la información biográfica del autor, etc. Todos estos textos son peritextos, es decir, la parte del paratexto inseparable del texto. El caso contrario de los peritextos son los epitextos, que circulan fuera del texto, como por ejemplo: la conversación entre el autor y la editorial, las entrevistas y las reseñas. En esta tesina se investigan los peritextos de todas las distintas ediciones de las novelas de Antonio Muñoz Molina. Se analizan los peritextos a través de cinco preguntas mencionadas por Genette (1991, pág. 263): se investigan la posición del texto (*¿dónde?*), la fecha de publicación (*¿cuándo?*), la manera de presentar (*¿cómo?*), la emisora y el destinatario (*¿por quién a quién?*) y la función del paratexto (*¿por qué?*).

En segundo lugar, se investiga la recepción de la obra de Antonio Muñoz Molina en el campo literario holandés por medio de reseñas publicadas en los periódicos. Se analiza el corpus a partir del modelo de H.T. Boonstra con el que se clasifican los argumentos de los críticos literarios. En “Van waardeoordeel tot literatuuropvatting” (1979) Boonstra ha señalado que no existía un modelo adecuado para clasificar los argumentos de los críticos literarios. Por lo tanto, ha creado un sistema con el fin de reconstruir los argumentos de los

críticos literarios (H.T.B.,1979:244). Este modelo consta de cinco categorías principales y quince subcategorías.

Para investigar las preguntas mencionadas se ha dividido la investigación en las siguientes partes. En el primer capítulo se da una breve biografía de Antonio Muñoz Molina. También se presentan las teorías de Pierre Bourdieu, Gérard Genette y H.T. Boonstra. Asimismo se introduce el modelo que está basado en la teoría de Genette con que se pueden analizar los peritextos. A continuación, en el capítulo dos se introduce brevemente la historia de la editorial De Geus y se investigan los peritextos de las novelas de Muñoz Molina publicadas en holandés por medio de la teoría de Genette y el modelo presentado anteriormente. Asimismo, se estudia la recepción del autor en Holanda a través de las reseñas encontradas en los periódicos. Se analizan estas reseñas con el modelo de Boonstra.

Este trabajo termina con las conclusiones en que se relacionan los resultados de los dos análisis y se contestan las preguntas principales. Asimismo se evalúa si todas las teorías sean adecuadas. Al final se puede encontrar un apéndice que incluye todas las reseñas investigadas.

Capítulo 1 – Marco teórico

En esta tesina se investiga cómo funciona el *branding* de Antonio Muñoz Molina. La editorial tiene una estrategia para presentar al autor en el campo literario. Se introduce al autor como un *brand* para que el autor se diferencie de otros autores en el mismo campo. Para analizar cómo la editorial ha lanzado al autor, y entender la estrategia del lanzamiento de la obra de Antonio Muñoz Molina en los Países Bajos, se utilizan las teorías y conceptos de Pierre Bourdieu (1993), Gérard Genette (1991) y H.T. Boonstra (1979). Se introduce el esquema con el que se pueden clasificar los peritextos que está basado en la teoría de Genette. Asimismo se da información sobre el propio autor.

1.1 Breve biografía de Antonio Muñoz Molina

Nuestro autor, Antonio Muñoz Molina, nació en la ciudad de Úbeda en la provincia de Jaén en 1956. Su padre trabajaba en una huerta y su madre cuidaba por la familia. Cuando Muñoz Molina ya tenía seis años, nació su hermana. Con esta edad fue a la escuela básica de los jesuitas, donde aprendía a leer y escribir. En aquellos tiempos, durante la dictadura de Franco, era normal que los niños dejaran la escuela y empezaran a trabajar en el campo. Muñoz Molina seguía la escuela e hizo el bachillerato elemental. Desde una edad joven tenía interés por la literatura de Julio Verne y Mark Twain. Cuando tenía dieciséis años, escribió su primera obra de teatro. Estudió Geografía e Historia en la universidad de Granada y allí escribió sus primeros relatos, artículos y novelas. *Beatus Ille* fue su primera novela, publicada en 1985. Se casó en 1994 con Elvira Lindo y ganó varios premios. En 2004 fue nombrado director del Instituto Cervantes de Nueva York por dos años. Además de esa función, también dio clases en algunas universidades de la ciudad estadounidense. En este momento, todavía está escribiendo crónicas semanales para *El País* y ocupa una sede en la Real Academia Española (D.N., 2011: 353-407).

1.2 La recepción española de Antonio Muñoz Molina

Antonio Muñoz Molina es un escritor apreciado en España (*El País*, 2015). Sus obras literarias recibieron distintos premios y, como ya se ha dicho antes, nuestro autor ganó el prestigioso Premio Príncipe de Asturias de las Letras (2013) por toda su obra. Muñoz Molina es estudiado por distintos investigadores, como se puede observar en “La bibliografía de Antonio Muñoz Molina” de María del Carmen Simón Palmer (2006). En este estudio se puede encontrar una lista de todas las novelas y reediciones españolas de Muñoz Molina y se añade una enumeración de los estudios españoles sobre la obra de Muñoz Molina.

Antonio Muñoz Molina en el campo literario holandés

Las novelas de nuestro autor son traducidas en más de veinte idiomas y el autor ocupa una silla en la Real Academia Española desde 1991 (www.antoniomuñozmolina.es), así que se puede afirmar que Antonio Muñoz Molina ha logrado una posición importante en el campo literario español. Para analizar la posición del autor en el campo literario holandés, es necesario que se analicen su recepción literaria y la estrategia que utiliza la editorial para lanzar al autor.

El enfoque de esta investigación es la representación de Antonio Muñoz Molina en el campo literario holandés, por lo tanto no se va a investigar la recepción española de nuestro autor. Gracias a la información mencionada, ya se sabe que el autor tiene una buena reputación en el campo literario español.

1.3 Los conceptos de Pierre Bourdieu

En la introducción se han mencionado las nociones capital literario, capital económico y campo literario, que son explicados por el sociólogo francés Pierre Bourdieu (1930-2002). En su artículo “The Field of Cultural Production, or: The Economic World Reversed” (1993) Bourdieu explica la historia del campo literario y la influencia que tienen los actores en este campo. Para entender los conceptos de Bourdieu, como el capital literario y económico, es necesario que se supe la historia de los campos culturales (P.B., 1993:30). El campo literario es un concepto dinámico que puede cambiar constantemente. Asimismo la posición de una obra o de un autor puede cambiar constantemente, gracias a por ejemplo la introducción de una nueva obra literaria. Bourdieu propone en la figura 1 (1993: 38) que el campo literario forma parte de una lucha por el poder (íbidem: 39). El destinatario de la obra puede influir la posición de la novela en el campo literario, así que es importante que se tenga en cuenta quién es el destinatario.

“The Production of Belief: Contribution to an Economy of Symbolic Goods” (1980) es otro artículo de Pierre Bourdieu.

Se enfocan en las distintas formas de capital. Bourdieu se pregunta qué actor es lo más importante para el éxito de una novela, ¿el autor mismo, la editorial o el agente literario? Ya hemos visto que Antonio Muñoz Molina tiene más éxito en España que en los Países Bajos. ¿Esto depende de la manera de lanzar al autor de la editorial holandesa? Según Bourdieu, el éxito depende de las circunstancias en el campo literario donde se publica la novela (1980:

The Field of Cultural Production

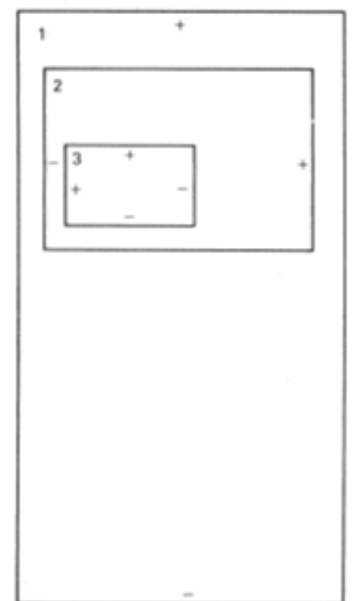

Figure 1

284). Bourdieu también explica que hay distintas formas de éxito. Es decir, un autor puede tener prestigio en el campo literario sin vender muchas novelas. ¿Qué es más importante para una editorial; capital literario (prestigio) o capital económico (éxito comercial)? En esta tesina se utiliza la teoría de Bourdieu para indicar la posición de Antonio Muñoz Molina en el campo literario holandés. También se observan cuáles son los propósitos de la editorial en cuanto a la representación de nuestro autor en el campo literario holandés. Gracias a las teorías de Genette y Boonstra, con que se analizan los paratextos y las reseñas de las novelas de Muñoz Molina, se pueden tener una idea del capital literario y el capital económico del autor. Los resultados de estos dos análisis nos ayudan indicar la posición del autor en el campo literario holandés.

1.4 El estudio de los paratextos

Una novela es más que solamente el texto interior de la novela (Genette, 1991: 261). El éxito literario depende también de los elementos alrededor del texto mismo. En el artículo del teórico francés de la literatura Gérard Genette “Introduction to the paratext” (1991) se puede dividir una obra literaria en dos elementos: por una parte el verdadero texto de la novela y por otra parte los paratextos (1991: 261). Este último es la conexión entre el texto y el público de lectores. Se presenta casi siempre un texto con el título, el nombre del autor, subtítulos, una cubierta y también un tipo de papel. Todos estos aspectos ayudan a presentar el texto. El propósito del paratexto es influir el destinatario y captar su atención. (íbidem: 269). Los paratextos son los elementos vinculados al texto, como por ejemplo, el título, el nombre del autor y las entrevistas. En su artículo, Genette divide los paratextos en dos categorías: los peritextos y los epitextos (íbidem: 261).

En primer lugar se distinguen los peritextos (íbidem: 263). Estos elementos son inseparables del texto, como el título, la cubierta, los registros, los índices, el prólogo, pero también el tipo de letra, el tipo del papel, el formato, etcétera. Estos elementos están agarrados al texto, pero sí pueden dependerse de la edición del texto. En segundo lugar Genette explica la función de los epitextos (íbidem: 264). Estos textos circulan fuera del texto. Se puede pensar en los catálogos de la editorial, las entrevistas y la correspondencia del autor. Normalmente, el epitexto es la primera introducción al libro. Leemos una reseña o entrevista con el autor, y después sabemos de la existencia de la novela. Un peritexto siempre está situado alrededor de la obra misma, mientras que los epitextos se presentan en otras fuentes (como por ejemplo en los periódicos o en las revistas) (íbidem: 264).

Genette destaca en su artículo que una obra literaria es más que solamente el texto, la

obra está relacionada con otros textos y actores en el campo literario. Asimismo propone que el autor asume la responsabilidad para las elecciones de los paratextos. El autor puede elegir por ejemplo en compañía de la editorial el diseño de la cubierta de su novela (íbidem: 268).

En esta tesina se investigan los peritextos de la obra de Muñoz Molina y para analizar estos textos se utilizan cinco preguntas mencionadas por Genette (íbidem: 263). En primer lugar se analiza la posición del texto (*¿dónde?*), después se presta atención a la fecha de publicación (*¿cuándo?*), asimismo se investiga la manera de presentar el texto (*¿cómo?*). Se continúa con el análisis de la emisora y el destinatario del texto (*¿por quién a quién?*) y por último se estudia la función del paratexto (*¿por qué?*). Para facilitar el análisis de los peritextos de las novelas, se introduce un modelo que está basado en la teoría de Gerard Genette. Con este modelo se puede indicar de una manera clara las respuestas a las preguntas mencionadas por Genette. En la figura 2 en la siguiente página se puede observar este modelo.

Las preguntas de Genette son importantes para analizar los paratextos de la obra de Antonio Muñoz Molina. Con esta información se puede contestar a la pregunta de ¿Cómo ha representado la editorial de Geus a Antonio Muñoz Molina en el campo literario holandés? Las respuestas a estas preguntas nos dan una idea del branding al autor. Es importante que se tenga en cuenta que la estrategia del lanzamiento al autor podría haber cambiado por el hecho de que el autor es publicado por la editorial hace veinte años.

Figura 2: El modelo basado en la teoría de Genette

Criterios de selección	
Conjunto	• <i>Tiempo</i> (¿Qué edición es?; ¿Cuál es la evolución que han sufrido los paratextos en las distintas ediciones de la novela?) • <i>Destinatarios</i> (¿Quién es el público?) • <i>Editorial</i> (¿Qué tipo de editorial es?) • <i>Escritor</i> (¿Quién es el escritor?) • <i>Género</i> (¿A qué género pertenece la novela?)
Cuerpo	
Cubierta	• Sustancia ▪ Imágenes ❖ Contenido ❖ Función ❖ Efecto al lector ▪ Texto ❖ Contenido ❖ Función ❖ Efecto al lector
Contracubierta	• Sustancia ▪ Imágenes ❖ Contenido ❖ Función ❖ Efecto al lector ▪ Texto ❖ Contenido ❖ Función ❖ Efecto al lector
Solapas	• Sustancia ▪ Texto ❖ Contenido ❖ Función ❖ Efecto al lector ▪ Imágenes ❖ Contenido ❖ Función ❖ Efecto al lector

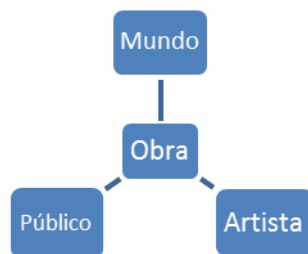
N.B. En cada de los cuatro lugares pueden aparecer múltiples textos y/o imágenes con varias funciones.

- La función de un paratexto podría ser:
 - Informar
 - Influir/captar la atención/crear interés
 - Crear capital económico/literario
 - Una combinación de distintas funciones

1.5 El estudio de la recepción

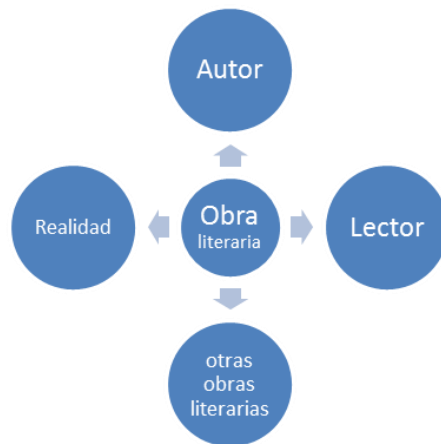
En cuanto al estudio de la recepción de la obra de Muñoz Molina, se utiliza el modelo de H.T. Boonstra “Van waardeoordeel tot literatuuropvatting” (1979) publicada en la revista cultural holandesa *De Gids*. En este artículo Boonstra opina que la historia de la literatura solamente se basa en interpretaciones personales, por lo tanto se necesita una nueva teoría que pueda describir esta historia sin prejuicios. Boonstra destaca que falta una teoría de ordenación para clasificar las opiniones de los críticos literarios y para facilitar la comparación de estas valoraciones (1979: 243). Examinando los argumentos de los críticos, sería posible reconstruir sus interpretaciones literarias. Boonstra ha creado un nuevo modelo para clasificar lo que opinan los críticos literarios. Este modelo está fundado en una base teórica, el modelo de Meyer Abrams, *The Mirror and the Lamp* (íbidem: 3-29). Abrams distingue que hay relaciones entre el mundo, la obra, el público y el artista, como se visualiza en el esquema siguiente:

Figura 3: Modelo de Abrams

Abrams se fija sobre todo en el mundo de las artes plásticas, por lo cual Boonstra ha ampliado el modelo anterior y ha añadido un quinto elemento: las otras obras literarias (íbidem: 245).

Figura 4: Modelo de Boonstra con el quinto elemento

En este modelo se pueden distinguir cinco categorías principales de argumentos en el cual se relaciona la obra literaria con la realidad, el autor, la novela como conjunto autónomo, el lector y las otras obras literarias. Boonstra elabora su modelo con la división entre categorías principales y subcategorías. Los argumentos principales se dividen en los siguientes subargumentos (íbidem: 246-250):

1. Argumento que relaciona la obra literaria con la realidad:

- 1.1 El argumento de la reflexión: La novela refleja la realidad.
- 1.2 El argumento de la abstracción: La novela toma distancia de la realidad.
- 1.3 El argumento del compromiso: La novela trata la situación política actual.
- 1.4 El argumento moral: La novela está de acuerdo con la moral del libro.

2. Argumento que relaciona la obra literaria con el autor:

- 2.1 El argumento de la expresión: La novela incluye la expresión de la personalidad del autor.
- 2.2 El argumento de la intencionalidad: El autor realiza sus intenciones.
- 2.3 El argumento de la poética del autor: La novela cumple las normas literarias del propio autor.

3. Argumento que concibe la obra literaria como conjunto autónomo:

- 3.1 El argumento de la composición: La novela tiene una estructura.
- 3.2 El argumento del estilo: La novela tiene un buen estilo (lenguaje, vocabulario).

4. Argumento que relaciona la obra literaria con el lector:

- 4.1 El argumento emotivo: La novela tiene un efecto en el lector.
- 4.2 El argumento identificativo: El lector se identifica con el/la protagonista.
- 4.3 El argumento didáctico: La novela enriquece el conocimiento o la experiencia del lector.

5. Argumento que relaciona la obra literaria con otras obras literarias:

- 5.1 El argumento de la originalidad: La novela se distingue por su originalidad.
- 5.2 El argumento de la tradición: La novela sigue una cierta tradición.
- 5.3 El argumento relativo: La novela tiene su valor dentro de una serie de libros.

Se debe tener en cuenta que el modelo es solamente un recurso y procura un marco para clasificar los argumentos. Una interpretación literaria no es una estadística de los argumentos más mencionados, sino que lo importante es el contenido de estos argumentos. En su ensayo, Boonstra da un ejemplo de un análisis a través de su modelo y con este ejemplo se puede observar que se logra el objetivo de su modelo, es decir, clasificar las opiniones de los críticos literarios y facilitar la comparación de estas valoraciones (íbidem: 251-253).

En esta tesina se utiliza la teoría de Boonstra para el análisis de las reseñas encontradas. Con esta teoría se clasifican las reseñas, esbozándose así una imagen de la recepción de la obra de nuestro autor en los Países Bajos y responder a la pregunta ¿Cómo se representan a Antonio Muñoz Molina y su obra en la prensa holandesa? En las conclusiones se evalúan la metodología para saber si es un modelo adecuado para el análisis de las reseñas.

Concluyendo, gracias a las preguntas mencionadas por Gérard Genette se pueden analizar los peritextos de las novelas de nuestro autor. Sobre la base de esta información se puede examinar la función de estos paratextos y analizar la manera de lanzar al autor. Asimismo se tiene una idea del capital económico y literario del autor, así que se puede indicar, gracias a la teoría de Pierre Bourdieu, la posición del autor en el campo literario holandés. También se investiga la recepción holandesa de la obra de Muñoz Molina, y con esta información y la de los paratextos se pueden dar las respuestas a las preguntas de investigación: ¿Cómo ha representado la editorial De Geus a Antonio Muñoz Molina en el campo literario holandés? ¿Cómo quedan representado Antonio Muñoz Molina y su obra en la prensa holandés? y ¿Cómo se relacionan la representación de la editorial y la de la prensa?

Capítulo 2 – El análisis de los peritextos y las reseñas

En este capítulo se investigan los peritextos de los libros de Antonio Muñoz Molina publicados por la editorial holandesa De Geus en base a la teoría de Gérard Genette (1991). También se investiga la recepción de las novelas de Antonio Muñoz Molina publicadas por la editorial en el campo literario holandés. El corpus de este análisis consiste de reseñas publicadas en periódicos holandeses y belgas. Se analizan las reseñas en orden cronológico después del análisis de los peritextos de la novela. Cada reseña se presenta brevemente y se citan los puntos más importantes. En el apéndice al final de la tesina se pueden encontrar todos los textos analizados. Al final de este análisis se tiene una idea hasta qué medida las reseñas corresponden con los paratextos.

2.1 La editorial De Geus

La editorial De Geus fue fundada por Eric Visser en 1983. La oficina se sitúa en la ciudad de Breda en el sur de los Países Bajos. La editorial fue la primera en nuestro país que ha desarrollado un gran interés por la literatura multicultural. Es decir, no se presta atención solamente al mundo occidental, sino también al mundo oriental. La editorial también publica muchas novelas escritas por mujeres. La mitad de los escritores de De Geus son mujeres. En total trabajan veinte personas en De Geus y la editorial publica alrededor de sesenta novelas al año. Totalmente en treinta y dos años De Geus ha publicado más de mil novelas (A.T.: 2008).

2.2 Las novelas de Antonio Muñoz Molina en los Países Bajos

La primera novela de nuestro autor publicada en Holanda por De Geus fue *Prins der duisternis*. Recientemente en 2014, la editorial ha publicado su libro *Alles wat solide was*. En total, De Geus ha publicado doce libros de nuestro autor. En la base de datos de la editorial (PAC) se pueden encontrar las cifras de venta de sus novelas desde 2006. Desde entonces se han vendido alrededor de 15.000 ejemplares de los libros de Muñoz Molina.

Gracias a la teoría de Gérard Genette se puede vincular el análisis de los peritextos a las preguntas de investigación. Es decir, en este capítulo se dan respuestas a las preguntas expuestas en el capítulo anterior para entender cómo la editorial ha representado a su autor en los peritextos de la novela. ¿Se presenta a Antonio Muñoz Molina como un autor nacional (español) o como un autor desnacionalizado o internacional? También se investigan en este análisis los códigos NUR. Todos los libros reciben este número para especificar el género. También es necesario comentar los factsheets de la editorial. En estos documentos figuran la tirada, el precio y más datos del libro. También se destacan quiénes son los destinatarios de la

obra. A base de esta información se pueden analizar los peritextos y se puede formarse una idea de cómo De Geus ha lanzado al autor.

2.3 Las reseñas

Como ya se puede observar, se han buscado reseñas de todas las novelas de nuestro autor publicadas en los Países Bajos. Los textos de los periódicos se han encontrado en la base de datos *LexisNexis* y en el archivo de la editorial De Geus. En *LexisNexis* se puede consultar los archivos de periódicos nacionales e internacionales. En el momento de que la editorial haya publicado una novela, el responsable del marketing busca todas las reseñas sobre esta obra y las guarda en el archivo. Sin embargo, en algunos casos no se ha analizado ninguna reseña. De las primeras novelas de Muñoz Molina en el campo literario holandés, *Prins der duisternis* y *Winter in Lissabon*, no se podían localizar textos en el archivo de De Geus o *LexisNexis*. Tampoco se han encontrado reseñas que evalúan *Zonder Blanca*.

Para estudiar la recepción de la obra de Antonio Muñoz Molina en los Países Bajos se han analizado periódicos nacionales y regionales a través del modelo de H.T. Boonstra. Gracias a este esquema se puede dar una respuesta a la pregunta siguiente: ¿Cómo quedan representado Antonio Muñoz Molina y su obra en la prensa holandesa? Relacionando este análisis con el de los peritextos se observan cómo De Geus y la prensa holandesa representan a nuestro autor en el campo literario holandés. Es importante que se tenga en cuenta que en más de veinte años se han publicado doce novelas del autor. En este tiempo su recepción holandesa puede haber cambiada. Los periódicos nacionales tienen otro prestigio que los regionales, así que se han distinguido las siguientes categorías entre los periódicos: los periódicos de calidad, los periódicos populares y los periódicos regionales.

Resulta que los textos analizados son de los periódicos de calidad; *NRC Handelsblad*, *Trouw*, *de Volkskrant*, *NRC.next*, *De Standaard*, *De Morgen*, y *Nederlands Dagblad*. Los textos de periódicos regionales son de *BN De Stem*, *Leeuwarder Courant* y *Limburgs Dagblad*. En los periódicos populares no se ha encontrado ninguna reseña. El hecho de que este tipo de periódicos no prestan atención al autor ya nos dice algo sobre su prestigio literario.

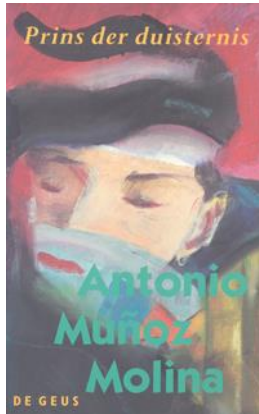
2.4 El análisis de los peritextos y de las reseñas

Prins der duisternis

La novela *Prins der duisternis* fue lanzada en España en 1989 y fue traducida al holandés por Ester van Buuren en 1993. El NUR de *Prins der duisternis* es 301; es decir que se trata de una

Antonio Muñoz Molina en el campo literario holandés

novela literaria. *Prins der duisternis* es un libro en rústica con solapas. Los destinatarios de la novela son gente que tiene afición por la literatura española. Es un título bastante antiguo, y no se ha conservado el factsheet en el archivo de la editorial.

La cubierta:

Imagen: El elemento que más llama la atención es la pintura de una cara. No es evidente si se trata de un hombre o de una mujer. La persona lleva el pelo largo, tiene los ojos cerrados y los labios rojos. No está claro de qué trata la imagen, así que la cubierta tiene un impacto bastante misterioso.

Texto: Arriba se encuentra el título de la novela en letras amarillas: *Prins der duisternis*. El nombre del autor es más grande que el título y está diseñado en azul. Hay tres tipos de letra distintos. El contraste entre el título y la imagen es interesante. Por el hecho de que se ha optado por la palabra ‘duisternis’ en el título, sería lógico utilizar colores oscuros en la cubierta, pero se han elegido colores bastante claros.

Función: Con esta imagen se intenta crear capital simbólico. Es decir, la imagen misma ya tiene un cierto prestigio. La palabra ‘duisternis’ en el título tiene una connotación misteriosa. Se observa que la temática de la novela no está comunicada de manera clara al lector.

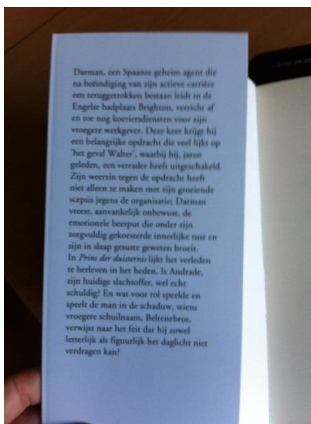
Contracubierta:

En el resumen se explica que un agente mató a un sospechoso pero el agente va dudando de que la víctima fuera culpable. El texto es bastante general, no se mencionan por ejemplo los

Antonio Muñoz Molina en el campo literario holandés

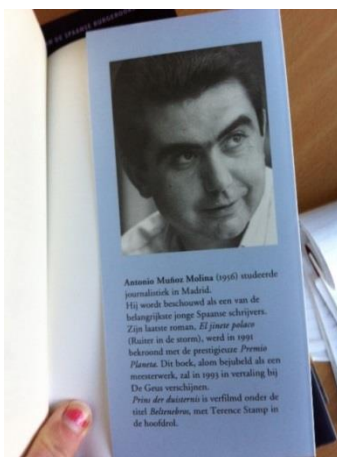
nombres de los protagonistas. Tampoco se anuncia dónde se desarrolla la historia. Sí se alude el prestigioso Premio Planeta que ganó otra novela del autor (*El jinete polaco*) en 1991. La cita en la contracubierta es de *Utrechts Nieuwsblad*, un periódico regional, y trata de *Winter in Lissabon*. Esta novela fue publicada en Holanda en 1991 por la editorial Agathon. En esta cita se elogia la novela de la manera siguiente: “Molina is een fantastische schrijver en *Winter in Lissabon* is een zeer pakkend boek over intrigerende mensen.”

Función: En el resumen no se puede encontrar ninguna referencia a España. El premio mencionado es la única referencia al país natal del autor en la contracubierta. El resumen y la cita tratan de dos novelas distintas del autor. La fuente de la cita es un periódico regional y tiene apenas prestigio literario en los Países Bajos.

Solapa 1:

Texto: Este resumen es más detallado que la versión en la contracubierta y da más información sobre la novela, mencionando el nombre del protagonista y el lugar donde se desarrolla la historia.

Solapa 2

Imagen: La imagen está diseñada en blanco y negro y situada en el mismo lugar que la

biografía. La persona en la foto no llama mucha la atención, es decir que no es obvio que se trate de un escritor. Faltan algunas referencias al oficio de escribir.

Texto: En la biografía del autor se mencionan su carrera universitaria (periodismo en Madrid), su edad (1959), un premio (el Premio Planeta) y se introduce una nueva novela del autor cuya traducción se publicará en 1994 (*Ruiter in de storm*). Asimismo se afirma que *Prins der duisternis* tiene una adaptación cinematográfica dirigida por la directora española Pilar Miró.

Función: El objetivo de la biografía del autor es crear capital literario. La editorial refiere al capital literario del autor, destacando el Premio Planeta. No obstante, la pregunta es: ¿conocen los lectores holandeses este premio español? De Geus quiere mostrar que se trata de un autor de calidad que tiene una buena obra.

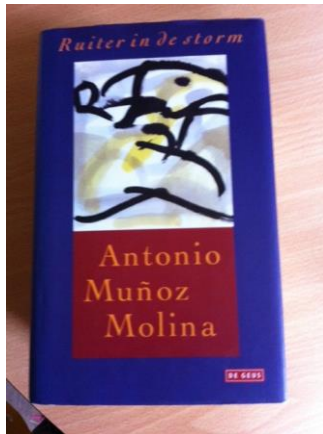
Con toda esta información se puede concluir que el impacto de los peritextos es, principalmente, uno de misterio gracias a la pintura y el título. En la biografía y el resumen detallado se encuentran algunas referencias a España. La editorial no deja claro cómo se representa a Muñoz Molina, es decir como un autor desnacionalizado o nacional. En los peritextos se encuentran tantas citas holandesas como referencias españolas. *Prins der duisternis* es la primera novela publicada por la editorial y en ese momento poca gente conocía a Antonio Muñoz Molina. Es decir, que esta novela es la introducción al autor en el campo literario holandés por la editorial. Ya está claro que se continúa con la publicación del autor en el campo literario holandés, refiriéndose a la novela siguiente de Muñoz Molina en la solapa.

Ruiter in de storm

La segunda novela de nuestro autor publicada por De Geus es *Ruiter in de storm*. Esta novela fue lanzada en España en 1991 y en los Países Bajos en 1994. La obra fue traducida por Ester van Buuren y tiene el NUR-código 301. Hay dos distintas ediciones de la novela: una edición encuadernada (1994) y una edición en rústica (2000). No se podía encontrar el factsheet, pero

Antonio Muñoz Molina en el campo literario holandés

es verosímil que los destinatarios sean los mismos que los de *Prins der duisternis*.

La cubierta

Imagen: En un marco separado del resto de la cubierta hay un cuadro abstracto. Hay algunas rayas bastas en distintos colores y la imagen tiene, así como *Prins der duisternis*, un impacto bastante misterioso, por el hecho de que no está claro cuál es la temática de la novela.

Texto: El peritexto más grande es el nombre del autor, que tiene el mismo color como el título. Por el hecho de que este texto está situado en otro marco, el nombre más llama la atención que el texto por arriba de la novela.

Función: Utilizando de nuevo un cuadro, De Geus sigue un patrón en cuanto al diseño gráfico de las cubiertas. Esta imagen es también una obra de arte. No solamente la imagen tiene la misma apariencia, el título tiene también el mismo ritmo que *Prins der duisternis*. Asimismo, tiene este título una tensión que corresponde con el impacto de la pintura. Todavía, no está claro cuál es la temática de la novela.

Contracubierta

Texto: El resumen es muy general. Solamente se afirma que se trata de la historia de un intérprete español y su amor en la ciudad de Mágina. Se concluye mencionando un premio, pero no se lo nombra explícitamente. Es curioso porque en los peritextos de *Prins der duisternis* sí se ha referido a este premio, es decir, el Premio Planeta. En este resumen tampoco se anuncian los nombres de los personajes pero sí se mencionan algunos elementos

Antonio Muñoz Molina en el campo literario holandés

españoles de la novela, como por ejemplo la ciudad imaginaria de Mágina, que parece estar situada en el sur de España.

Asimismo, se encuentran dos citas españolas sobre esta novela. La primera cita que figura en la contracubierta es de *El Mundo* en que se dice lo siguiente: “Een buitengewone roman (...) een van de meest ambitieuze en geslaagde werken uit de Spaanse literatuur van de laatste decennia.” La cita de *ABC Literario* también tiene un juicio positivo sobre la novela, como se puede observar en la frase siguiente: “Een boek geschreven met (...) esprit, hartstocht, talent en grote kennis van zaken...”

Función: El resumen informa al lector sobre la temática y también refiere al hecho de que la novela ganó un premio. Las citas son de periódicos nacionales españoles y posicionan a Muñoz Molina como uno de los grandes autores españoles del momento. Estos periódicos tienen mucho prestigio en España pero poco en Holanda.

Solapa 1

Este resumen es más detallado que el texto anterior, destacando los nombres de los protagonistas y la historia de la ciudad de Mágina que resulta ser como un personaje en la novela.

Solapa 2:

Imagen: En esta solapa aparece la misma foto del autor que en la solapa de la novela anterior.

Texto: Hay una nueva versión de la biografía en la solapa, destacando nueva información como por ejemplo el hecho de que *El invierno en Lisboa*, su segunda novela, ha ganado distintos premios españoles, pero no se especifica cuáles son. Lo que sí se menciona es el dinero que ha ganado el autor gracias al Premio Planeta. Asimismo se ha añadido una nueva frase al final de la biografía que informa al lector sobre otras novelas de este autor publicadas por De Geus.

Se puede concluir que la editorial ha puesto más atención al prestigio del autor en el campo literario español. Se utilizan citas de fuentes españolas pero no se nombra explícitamente el nombre del premio. En cuanto al diseño de la cubierta, se puede encontrar una unidad entre las cubiertas de las primeras dos novelas analizadas. En ambas cubiertas se ha utilizado un cuadro, así que parece que la editorial quiere dejar claro que las dos obras son escritas por el mismo autor. Y se encuentra el nombre del autor en una posición bastante marcada en la cubierta.

Las reseñas

En primer lugar se analiza la reseña larga “De hervonden tijd van Muñoz Molina” del periódico holandés *Trouw* (1995). La reseña fue publicada en enero 1995 algunos meses después de la publicación de la novela. El crítico es Ilse Logie y ha utilizado 1421 palabras para expresar un juicio favorable. Comienza el texto con un argumento de la originalidad (Boonstra, 4.2). Se dice que Muñoz Molina rompe con éxito con los patrones de la literatura. Se elogia su manera de expresar su opinión (Boonstra, 1.1) sobre por ejemplo la situación política actual en la frase siguiente: “Een kenmerk van de roman is dan ook de ongeremde gedrevenheid waarmee de verteller optreedt.” Una gran parte del texto consiste de un resumen de la novela sin nombrar argumentos.

La segunda reseña es “Meezingen in namaak Engels: De modernisering van Spanje volgens Antonio Muñoz Molina” de *NRC Handelsblad* (1995). El texto fue publicado en la misma fecha que la reseña anterior y fue escrito por Ger Groot. Es una reseña larga de 1214 palabras que concluye con un juicio positivo. Se encuentra por primera vez el argumento relativo (Boonstra, 5.3) en la cita siguiente: “*Ruiter in de storm* vormt het voorlopige, epische hoogtepunt van deze Mágina-romans.” Se nombran los títulos de otras obras del autor, como por ejemplo *El dueño del secreto* y también se elogian las otras novelas publicadas en holandés: *Prins der duisternis* y *Winter in Lissabon*. Se aprecia toda la obra del autor (Boonstra, 2.3): “een bewijs van verbluffend schrijverschap.” Al final se encuentra un

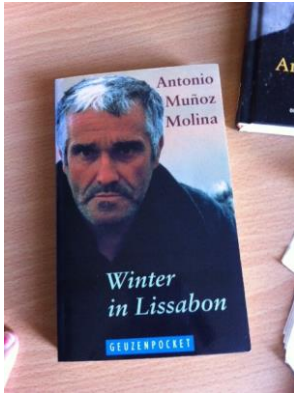
argumento negativo en cuanto al estilo (Boonstra, 3.2) cuando se opinan que las frases son a veces demasiado largas. Asimismo es interesante añadir que se encuentran muchas referencias al capital literario del autor en España, como por ejemplo la referencia a otras novelas y la enumeración de premios. Se concluye la reseña con un elogio a la traductora.

La última reseña sobre esta novela es “Intense Spaanse herinneringen van Muñoz Molina” del periódico regional *BN De Stem* (1995), publicada en marzo de 1995 y escrita por Elly Poppe-Stolk. El juicio del texto es positivo, como se puede observar en los siguientes ejemplos. En primer lugar, se aprecia la manera de reflejar del autor (Boonstra, 1.1), como en las reseñas anteriores. Se afirma el hecho de que el autor ha ganado el Premio Planeta y se introduce brevemente una biografía del autor. De nuevo se refiere al argumento de la reflexión (Boonstra, 1.1) en la cita siguiente: “Zo is een indrukwekkend, vaak aangrijpend beeld ontstaan van het recente Spaanse verleden.” Además de eso se valora positivamente la estructura de la novela (Boonstra, 3.1): “Een ander perfect toegepast procedé is de thrillerachtige opbouw van een aantal episodes.” Al final de la reseña se concluye que: “*Ruiter in de storm* (...) is een schitterend boek” y se compara el estilo del autor con el de Marcel Proust.

Todas las reseñas de esta novela valoran la obra de manera positiva. La reflexión sobre la historia y la situación política de España es un punto fuerte de la novela, tanto como su estilo. En todas las reseñas se refiere al prestigio que el autor tiene en España, refiriendo a premios y a otras novelas del autor, como en los peritextos de la novela.

Winter in Lissabon

La siguiente novela fue publicada originalmente en España en 1990 y en Holanda por la editorial Agathon en 1992. De Geus ha reintroducido la novela en el campo literario holandés en 1995. La novela fue lanzada como un libro de bolsillo que tiene el NUR 301. Recientemente, en 2012 la editorial ha publicado otra edición de esta novela.

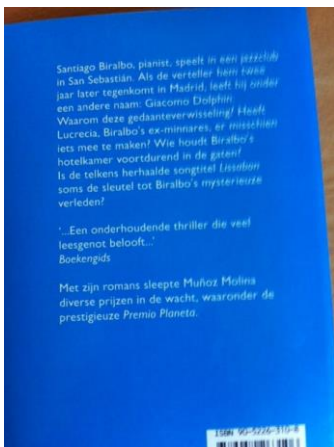

Cubierta

Imagen: La foto de un hombre mayor con el pelo gris y su mirada dirigida al lector ocupa todo el espacio en la cubierta. No se puede determinar dónde se ha tomado esta foto.

Texto: Debajo de la cubierta se encuentra el título de la novela en letras claras. El género es poco claro, también puede tratarse de un guía de viaje. Por primera vez, el nombre del autor está escrito en letras más pequeñas que el título y situado con discreción al lado de la cabeza del hombre. La editorial no sigue el patrón de las primeras dos novelas, es decir se ha puesto una foto en lugar de un cuadro en la cubierta.

Función: No se ha utilizado una obra de arte, sino una foto en la cubierta. Tampoco el título tiene una connotación misteriosa. Escribiendo el nombre del autor en letras más pequeñas que las de las ediciones anteriores, parece que De Geus se enfoca más en la temática de la novela que en el autor.

Contracubierta

Texto: Solamente se encuentran textos escritos en las mismas letras y en el mismo color. El resumen de la novela es detallado, se sabe que la historia se desarrolla en San Sebastián. Resulta llamativo que en este texto no se refiera ninguna vez a la ciudad de Lisboa. No hay un

vínculo claro entre el título y el papel que desempeña la ciudad en esta novela. La cita en la cubierta es de *Boekengids*, una revista literaria holandesa no tan conocida, que dice lo siguiente: “Een onderhoudende thriller die veel leesgenot belooft...”.

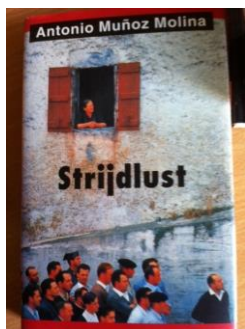
Función: Resulta notable que se utilice la palabra ‘thriller’ en la cita, porque la cubierta no tiene la apariencia de una novela de suspense. De nuevo se refiere explícitamente al hecho de que el autor ha ganado distintos premios, pero solamente se nombra el Premio Planeta.

En esta versión de bolsillo de *Winter in Lissabon* se ha prestado menos atención al autor. El nombre de Antonio Muñoz Molina está escrito en letras más pequeñas que el título y tampoco se han publicado una foto ni una biografía del autor en la contracubierta. La única referencia al autor es su nombre en la cubierta. Es la segunda vez que se publica esta novela en los Países Bajos y se ha optado por poner el énfasis en la novela en lugar del autor.

De esta novela no se ha encontrado ninguna reseña en los archivos de la editorial o en *Lexis Nexis*.

Strijdlust

Strijdlust fue publicada en 1995 en España y dos años más tarde en los Países Bajos. Esta obra también fue traducida por Ester van Buuren y tiene el NUR 302, correspondiente a una novela literaria traducida. No se podía encontrar el factsheet de esta novela, pero se supone que los destinatarios son los mismos que los de *Ruiter in de storm*, es decir, aficionados a la literatura española y, en general, a la buena literatura.

Cubierta

Imagen: Una mujer está mirando desde una ventana a un grupo de hombres que marchan por la calle. La casa es bastante antigua y parece estar situada en un país mediterráneo. En la calle solamente hay hombres que están mirando a alguien o algo. Algunos llevan una gorra y la mayoría es de edad mediana.

Texto: Un elemento llamativo es el título de la novela; *Strijdlust*. Se ha diseñado este texto en

letras negras situadas en el centro de la cubierta. El nombre del autor está posicionado por encima de la imagen en un marco negro y en letras más pequeñas.

Función: Está claro que hay una coherencia entre el título y la imagen. Los hombres en la calle no están charlando, sino que parecen tener un objetivo. El título *Strijdlust* puede referir a una sublevación de los hombres. Apenas se ha prestado atención al nombre del autor, así que es posible que la editorial quiera dar énfasis en la temática de la novela.

Contracubierta

Texto: Encima del resumen se encuentra una frase que dice que se trata de una novela que está en contra de la intolerancia. Esta frase se enlaza bien con la imagen de la cubierta y el título. En el resumen se deja claro que el autor ha acudido a su memoria para escribir sobre el ejército español. Al final del resumen se ha añadido un párrafo en el que se dice que los críticos ven esta novela como un hito en la literatura española contemporánea. Resulta llamativo que no se haya añadido quiénes son estos críticos, es decir faltan las fuentes. Al final se encuentra una cita extensa del periódico español *Levante* en la que se puede leer lo siguiente: “Opnieuw heeft deze auteur, die waarschijnlijk de grootste Spaanse schrijver van dit moment is, zich aan een prachtige roman gewijd. En hier is het resultaat, even briljant en krachtig als we gewend zijn...” *Levante* es un periódico regional de Valencia y no tiene tanto prestigio como por ejemplo *El País* o *El Mundo*. Otro punto de esta parte de la novela es que la contracubierta es completamente roja, el color del combate, y forma un conjunto con el título, la cubierta y la temática de la novela.

Función: El contenido de la cita es interesante, porque se afirma que Antonio Muñoz Molina es uno de los mejores autores contemporáneos de España. En esta contracubierta se presenta al autor como un autor nacional (español). En el resumen se destaca que se trata del ejército español y se afirma dos veces que Muñoz Molina es uno de los mejores autores españoles contemporáneos. Las referencias al capital literario tratan solamente de su capital literario

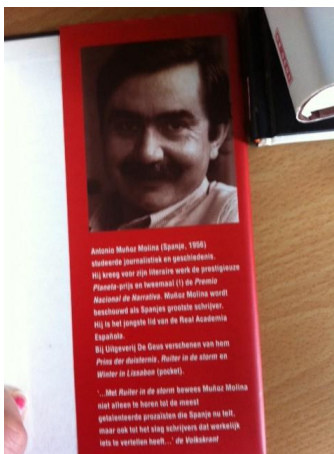
Antonio Muñoz Molina en el campo literario holandés

español, como por ejemplo el Premio Planeta y la cita de *Levante*. La cubierta y la contracubierta dejan claro cuál es la temática de la novela.

Solapa 1

Texto: Por primera vez en este análisis se encuentra un fragmento de la novela en la primera solapa. Es una introducción general sobre el contenido de la novela, es decir el tiempo del autor en el ejército. Escribiendo en primera persona, el fragmento trata de los sueños del autor. Por medio de este fragmento, ya se introduce brevemente el mismo texto del autor al lector.

Solapa 2:

Imagen: La solapa tiene una nueva foto del autor en que tiene una sonrisa. La imagen tiene también un filtro y toda la atención está en la cara de Muñoz Molina.

Texto: En la biografía del autor se han incluido algunos nuevos elementos. Se destaca que el autor ha ganado dos veces el Premio Nacional de Narrativa. No está claro qué libros han sido condecorados con este premio. También se dice por tercera vez que el autor es uno de los mejores escritores contemporáneos de España y se agrega que el autor es miembro de la Real

Academia Española. Estas afirmaciones dan capital literario al autor. No obstante, los elementos mencionados son españoles, así que la editorial se basa en el capital literario español del autor. Al final de la biografía se incluyen referencias a novelas publicadas por De Geus. En esta solapa se ha reutilizado la cita de *de Volkskrant* sobre *Ruiter in de storm*. Aunque la cita no trata de *Strijdlust*, se confirma que el autor ya tiene cierto prestigio en el campo literario holandés, pero no es lo mismo que el prestigio que el autor ha adquirido en España.

Función: En esta solapa se observan elementos que recalcan el prestigio que el autor tiene en España, como por ejemplo los premios literarios españoles. Es importante que se destaque que la única referencia al campo literario holandés es la cita reutilizada de *de Volkskrant*. La falta de referencias holandesas muestra que su posición en el campo literario holandés es distinta que la en el campo literario español.

Finalmente, la temática de la novela se comunica al lector de manera clara. Hay una coherencia entre todos los peritextos, que refieren en todos los textos a la lucha de la gente. En la biografía de Muñoz Molina se han añadido nuevos elementos que subrayan el prestigio del autor en España.

La reseña

Se continúa con la reseña larga “Vertaling van Muñoz Molina; de waarheid van elementair fatsoen” de *NRC Handelsblad* sobre *Strijdlust*. La reseña también fue publicada en 2000 y el crítico es de nuevo Ger Groot. Ha utilizado 1809 palabras para describir su juicio positivo. En la introducción se encuentran referencias al prestigio del autor en España, como por ejemplo las cifras de venta, el Premio Planeta y su sede en la Real Academia Española. También se dice que todavía no se ha traducido *Beatus Ille* al holandés. El primer argumento en la reseña trata de la originalidad de la novela (Boonstra, 5.1): “Het verschilt omdat het niet langer een roman wil zijn, maar een boek waarin de schrijver onverholen als persoon aan het woord is.” Asimismo se refieren al estilo precioso del autor (Boonstra, 3.2) y su manera de reflejar la historia (Boonstra, 1.1). La novela es más que un ensayo sobre la historia militar y enriquece el conocimiento del lector según esta cita (Boonstra, 4.3): “*Strijdlust* is daarmee een verdediging geworden van deze banaliteit van het fatsoen, waarvan een leefbare wereld het uiteindelijk hebben moet.” En este texto solamente se encuentran argumentos positivos que tratan sobre todo de la temática y el estilo de la novela. De nuevo se encuentran muchas referencias al campo literario español en la reseña, así como los peritextos de la novela.

Volle maan

Dos años más tarde, en 1999, De Geus publicó de nuevo una novela de Antonio Muñoz Molina. *Volle maan* fue publicada originalmente en España en 1995 y también fue traducida al holandés por Ester van Buuren. Queda especificada como una novela literaria de ficción; NUR 301 y también de esta novela falta el factsheet.

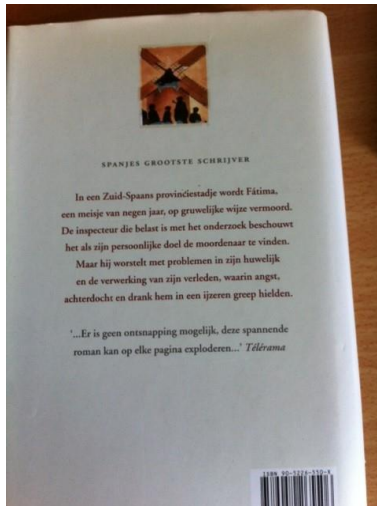

Cubierta

Imagen: El molino antiguo con aspas viejas llama más la atención. Delante del molino hay cuatro personas; tres niños y un hombre mayor. El hombre está contando una historia a los niños.

Texto: La imagen está situada en un marco separado del texto. Encima de la cubierta se encuentran tanto el título como el nombre del autor. Ambos textos están escritos en las mismas letras que las de *Ruiter in de storm* y *Prins der duisternis*. El título *Volle Maan* está escrito en letras rojas y contrasta claramente con el color blanco de la cubierta. Al final de la cubierta se encuentra una referencia al Prix Femina Étranger 1998. Se trata de un prestigioso premio francés para la mejor novela traducida al francés.

Función: El hecho de que la editorial haya optado por las mismas letras que se han utilizado en las ediciones anteriores, muestra que se quiere crear una coherencia entre las obras del autor. La división de la cubierta también parece a la de la novela anterior, *Ruiter in de storm*. En la cubierta se refiere por primera vez a un premio.

La contracubierta:

Imagen: Se observa de nuevo la imagen del molino y los hombres en la contracubierta.

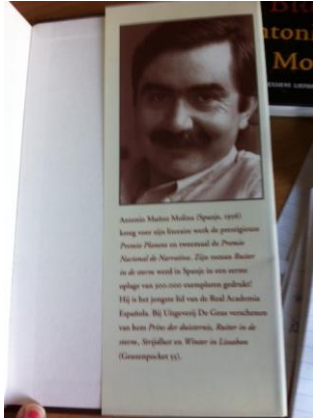
Texto: Se comienza con la afirmación de que Antonio Muñoz Molina es el mejor escritor español. Resulta llamativo que se diga de nuevo que el autor es el mejor de España y no se refiere a su posición en el campo literario europeo. El resumen es breve pero detallado. La historia se desarrolla en el sur de España donde una niña, Fatima, fue asesinada. Un agente tiene que señalar al culpable pero tiene también sus propios problemas. El último texto en la contracubierta es una cita de *Télérama*, una revista literaria francesa, y dice lo siguiente: “Er is geen ontsnapping mogelijk, deze spannende roman kan op elke pagina exploderen.”

Función: En base al resumen y la cita de *Télérama* se puede decir que se trata más bien de una novela de suspense. No obstante, en la cubierta faltan elementos emocionantes que sí se pueden encontrar en el resumen, como por ejemplo el asesino y la investigación del agente. Otro elemento interesante es que se encuentra de nuevo una referencia al campo literario francés: la cita de *Télérama*. La única referencia a España es la ciudad donde se desarrolla la historia. Parece que la recepción francesa de *Volle maan* fue positiva.

Solapa 1:

Texto: Se encuentra un fragmento de la novela en que el agente acaba de descubrir a la niña asesinada.

Solapa 2

Imagen: Se ha utilizado la misma imagen que la que se encuentra en la solapa de *Ruiter in de storm* y *Strijdlust*, y está situada también en el mismo lugar, así que no se la analiza de nuevo.

Texto: También la biografía del autor tiene similitudes con la biografía anterior. De nuevo se refieren a los premios españoles y a las otras novelas publicadas por De Geus. La diferencia es que se especifican la tirada de *El jinete polaco* en España, que es de 300.000 ejemplares, y el hecho de que el autor es el miembro más joven de la Real Academia Española.

Función: Con las cifras de la tirada de *El jinete polaco* la editorial intenta mostrar que se trata de un autor popular. De nuevo se ha presta atención a la buena posición del autor en el campo literario español.

Se puede concluir que no hay una gran coherencia entre la cubierta, la contracubierta y las solapas de *Volle maan*. Leyendo el resumen y la cita, el lector tendrá la idea de que se trata de una novela de suspense, mientras que la cubierta nos da la idea contraria. También es notable que se encuentren más referencias procedentes de Francia que de los Países Bajos o España. En la segunda solapa se encuentran muchas similitudes con la novela anterior, *Strijdlust*, como por ejemplo la enumeración de los premios.

Las reseñas

El periódico *Trouw* (1999) publicó la reseña “Muñoz Molina waarschuwt tegen de banalisering van het geweld”. En este título ya se encuentra el carácter didáctico de la novela, es decir que el autor quiere enviar un mensaje al lector. La reseña larga (1332 palabras) fue escrita por Ilse Logie. En la frase introductoria se compara la recepción francesa del autor con

Antonio Muñoz Molina en el campo literario holandés

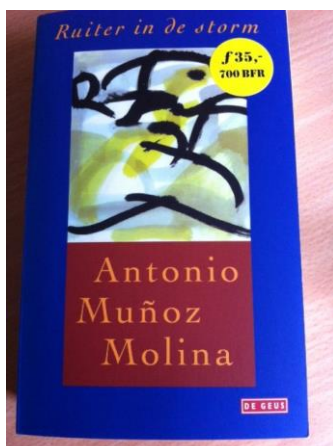
la recepción española y se supone que esta novela tuvo más éxito en Francia. Se aprecia el hecho de que el autor haya seguido el patrón de una novela de suspense (Boonstra, 2.2) y que el autor exprese su opinión con exactitud (Boonstra, 2.1). El texto es positivo sobre el estilo del autor como se observa en la cita siguiente (Boonstra, 3.2): “De beklemmende sfeer van de roman vloeit voort uit de bezwerende stijl die al Muñoz Molina’s proza kenmerkt, en uit de knappe perspectiefwisselingen.”

NRC Handelsblad (1999) publicó la reseña “Het geniep van alledag; Muñoz Molina over een lustmoordenaar”. También esta novela fue reseñada por Ger Groot. Es llamativo que se reseñara la novela siete meses después de *Trouw*. Groot elogia de nuevo el estilo del autor (Boonstra, 3.2): “De details worden bij kleine beetjes maar met ijselijke precisie uiteengezet.” No obstante, en la frase final se afirma que el autor no puede cumplir las expectativas (Boonstra, 2.2). La novela parece ser una novela de suspense pero en algunas partes falta la tensión. Se termina con la frase siguiente: “Dat het boek toch niet teleurstelt, is niet alleen te danken aan het geraffineerde vakmanschap en vertelkunst van de schrijver maar ook aan de urgentie en de inzet waarmee hij schrijft. (Boonstra, 3.2)” A pesar del argumento negativo, se concluye que el estilo del autor es más importante que la falta de la tensión en la novela y se puede decir que el juicio del crítico es parcialmente positivo.

En los peritextos de la novela se encuentran distintas referencias al campo literario francés tanto como en la reseña de *Trouw* en que se presta también atención a la recepción francesa del autor.

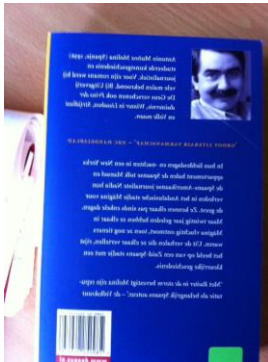
Ruiter in de storm

La edición en rústica de *Ruiter in de storm* fue lanzada en el campo literario holandés en 2000. Se trata de una edición más barata.

Antonio Muñoz Molina en el campo literario holandés

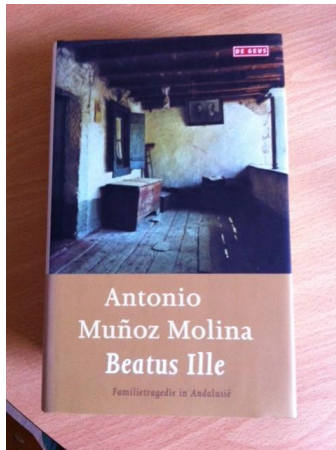
La cubierta de la novela es la misma que la de la versión encuadernada. La única diferencia es que se ha añadido una pegatina que da información sobre el precio de la novela.

En la contracubierta hay una foto del autor, que es otra de la de la versión anterior de *Ruiter in de storm*, pero la misma que se encuentra en la solapa de *Strijdlust*. En la biografía se ha incluido nueva información sobre el autor. Se destacan los premios, pero no se los nombran de manera explícita. También se mencionan las otras novelas publicadas por De Geus. Diseñada en letras amarillas se encuentra la cita del periódico nacional *NRC Handelsblad*. Se dice que la novela es: “groot literair vakmanschap.” También hay otra cita de *de Volkskrant*. Se elogia la novela de la manera siguiente: “Met *Ruiter in de storm* bevestigt Muñoz Molina zijn naam als belangrijk Spaanse auteur.” Estos dos periódicos tienen mucho prestigio en Holanda. Es interesante que la cita de *de Volkskrant* dé énfasis al hecho de que el autor es de España. Ya se ha analizado esta reseña en la versión encuadernada de la novela.

Beatus Ille

La siguiente obra publicada del autor en el campo literario holandés es *Beatus Ille*. Se trata del debut literario del autor en España, donde se lanzó esta novela en 1986. Más tarde, en 2001, Ester van Buuren tradujo esta novela literaria al holandés. En el factsheet de la editorial se describe a los destinatarios de esta novela de la siguiente manera: “*doelgroep (associaties met andere titels, media, trends, cultuur etc.):* Redelijk ervaren literaire lezers. Spaanse literatuur (factsheet, *Beatus Ille*, 2001).”

La cubierta

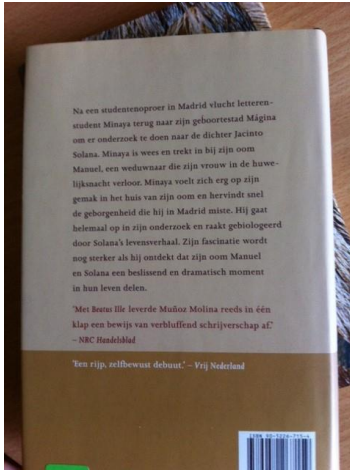
Imagen: Se ha dividido esta cubierta en dos partes. Por una parte se encuentra la imagen y por otra parte se encuentran los textos, como el nombre del autor y el título. En la imagen se observa una habitación antigua y abandonada. El suelo de madera es gastado, tanto como los muros, el techo y los muebles. El único elemento personal en la habitación es el retrato de un hombre y una mujer.

Texto: La tipografía es la misma que se encuentra en novelas anteriores como *Volle maan* y *Ruiter in de Storm*. El título y el nombre del autor tienen el mismo tamaño. La única diferencia es que el título, *Beatus Ille*, está escrito en letras negritas. También se ha añadido en letras pequeñas un subtítulo, *Familietragedie in Andalusië*.

Función: La imagen tiene una apariencia misteriosa: ¿por qué se ha abandonado esta habitación? El marco del texto está separado de la imagen y el subtítulo de la novela da información sobre la temática, es decir que se trata de una tragedia familiar que se desarrolla en Andalucía. Sobre todo, la apariencia de la obra es bastante literaria gracias a los colores oscuros y la imagen. Un elemento que no queda claro es el título de la novela, *Beatus Ille*. En el factsheet se ha añadido una explicación del significado del título:

“Beatus ille is Latijn en betekent ‘Gezegend hij’. De Duitse editie heeft de Latijnse titel gehandhaafd: *Beatus ille oder Tod und Leben eines Dichters*, waarbij de omgedraaide volgorde van ‘dood’ en ‘leven’ van belang is. De dichter is dood, maar blijkt nog te leven. (Factsheet, *Beatus Ille*, 2001)”

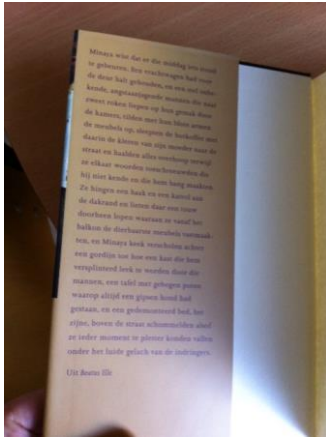
Beatus ille es una expresión latina y es la primera vez que la editorial copió el título original.

La contracubierta:

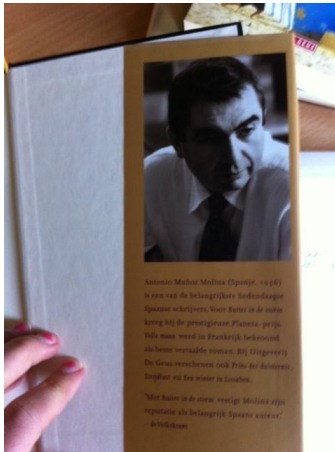
El resumen en la contracubierta es bastante extenso y detallado. La protagonista es un estudiante, Minaya, que vuelve a su ciudad natal de Mágina. En ella va a investigar la vida del poeta Jacinta Solana y descubre que este poeta su tío Manuel tienen una historia. En este texto se encuentran muchas referencias a España, como por ejemplo el poeta español y la ciudad imaginaria de Mágina (que parece estar situada en el sur de España) que desempeña también un papel esencial en otras novelas del autor. Se han utilizado dos citas holandesas en la contracubierta. En la primera, de *NRC Handelsblad*, se dice lo siguiente: “Met *Beatus Ille* leverde Muñoz Molina reeds in één klap een bewijs van verbluffend schijverschap af.” *NRC Handelsblad* da énfasis al hecho de que la novela es el debut literario del autor en España. También la revista literaria *Vrij Nederland* refiere a la novela como el debut español de Muñoz Molina, como se puede observar en la frase siguiente: “Een rijp, zelfbewust debuut.” No se ha incluido esta reseña, porque es de una revista y en este análisis se han utilizado solamente textos de periódicos.

Función: Es llamativo que ambas citas presten atención al hecho de que se trata de la primera novela del autor en España, mientras que en Holanda ya se han publicado seis novelas del autor. También es importante que se tenga en cuenta que se tratan de dos fuentes nacionales con prestigio literario en el campo holandés.

Solapa 1:

De nuevo se ha puesto un fragmento de la novela en la primera solapa. En este texto se introduce al protagonista Minaya

Solapa 2

Imagen: Hay una nueva foto del autor en blanco y negro. En ella no lleva bigote y su mirada no está dirigida hacia el lector, así que tiene una apariencia no tan abierta y un poco misteriosa. Lleva una corbata y una camiseta.

Texto: La biografía del autor tiene muchas similitudes con la de la novela anterior, refiriendo al Premio Planeta y al Prix Femina Étranger y a las otras novelas publicadas por la editorial. Al final de la solapa se encuentra de nuevo la cita de *de Volkskrant* en que se elogia al autor de la manera siguiente: “Met *Ruiter in de storm* vestigt Molina zijn reputatie als belangrijkste Spaanse auteur.”

Función: Se ha optado por una nueva imagen del autor en que tiene una apariencia más intelectual gracias a su ropa y su pose, pero no se puede observar claramente la cara del autor.

En cuanto a la biografía y la cita no es necesario comentarlas de nuevo, porque son los mismos textos que se han utilizado en la novela anterior.

Se puede concluir que la editorial destaca el hecho de que *Beatus Ille* fue el debut literario de Antonio Muñoz Molina en el campo literario español. Ambas citas en la contracubierta tratan de este aspecto. En la cubierta y las solapas se encuentra la misma tipografía como la de *Volle Maan* y *Ruiter in de storm* y también se ha puesto un fragmento de la novela en la solapa. De esta forma se construye una coherencia entre las distintas obras del autor.

La reseña

La única reseña encontrada que trata de *Beatus Ille* es “Triomferen in andermans verbeelding: Muñoz Molina’s debuut was de geboorte van de nieuwe Spaanse literatuur” de Ger Groot en *NRC Handelsblad* (2002). Es una reseña larga (1493 palabras) que valora la novela de manera positiva. El texto comienza por una introducción general a la literatura española después de la dictadura de Franco. No había escritores muy notables, hasta el momento en que el debut de Muñoz Molina fue introducido en el campo literario español. Se dice que su novela “geldt als het begin van een nieuwe Spaanse literatuur.” También se refiere a una frase que ha añadido De Geus en la cubierta de la novela: “Familietragedie in Andalusië”. Se dice que esta novela es más que una tragedia familiar en Andalucía: “*Beatus Ille* is meer dan een knap geconstrueerde familietragedie.” La novela tiene también un efecto emocional en el lector (Boonstra, 4.1): “*Beatus Ille* heeft spanning en kracht genoeg om met dit kleine verraad adembenemend te blijven.” Al final del texto se elogia el estilo del autor (Boonstra, 3.2) en todas sus obras, y se afirma que *Beatus Ille* es una de las obras cumbres de la literatura postfranquista.

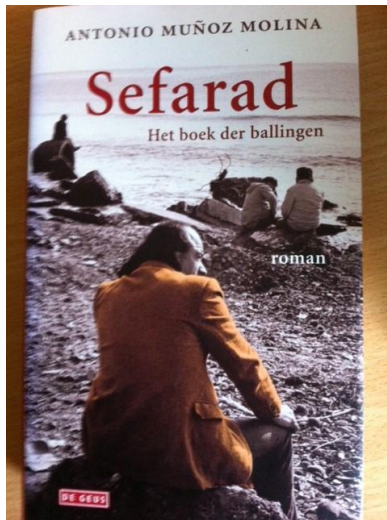
NRC Handelsblad publicó la reseña de la novela poco tiempo después del lanzamiento del libro. Es interesante que se refiera al subtítulo de la obra, es decir, el crítico presta atención al peritexto de la novela. Groot opine que el subtítulo no transmite bien el mensaje de la novela. Así como en los peritextos de la novela, en esta reseña se encuentran de nuevo muchas referencias al hecho de que la novela fue el debut literario del autor en España.

Sefarad

La siguiente novela analizada fue publicada en 2003. Adri Boon y Frank Coenen tradujeron esta novela, lanzada en 2001 en España. La obra queda clasificada como una novela literaria traducida y los destinatarios son: “litteraire lezers, liefhebbers van Munoz Molina’s perderé ser, lezers van Spaanse literatuur, liefhebbers van avant-garde literatuur – vooral in de

Antonio Muñoz Molina en el campo literario holandés

vormgeving (factsheet, Sefarad, 2003).” Es la primera vez que se nombra también a los aficionados a la literatura vanguardista.

La cubierta:

Imagen: Un hombre mayor con pelo largo sentado en una piedra en la playa está mirando a alguien o algo. Algunos niños están jugando al fondo. El elemento que más llama la atención es la ropa diseñada en otro color, mientras que el resto de la imagen está en sepia. No está claro dónde se ha tomado esta foto.

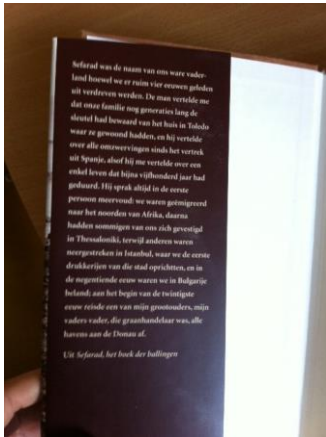
Texto: El peritexto más llamativo es el título de la novela, *Sefarad*, que está en letras rojas. Asimismo se ha añadido un subtítulo, “Het boek der ballingen”, y se menciona el género ‘roman’ en la cubierta.

Función: La palabra ‘sefarad’ refiere al término que utilizaron los judíos sefardíes para referir a España. La imagen de la cubierta nos da apenas información concreta. La playa puede estar situada en cualquier sitio del mundo junto al mar. El vínculo entre la imagen y el título no es muy claro. Puede ser que la gente tiene algo que ver con la palabra ‘sefarad’, pero los peritextos no revelan mucho sobre el contenido de la novela.

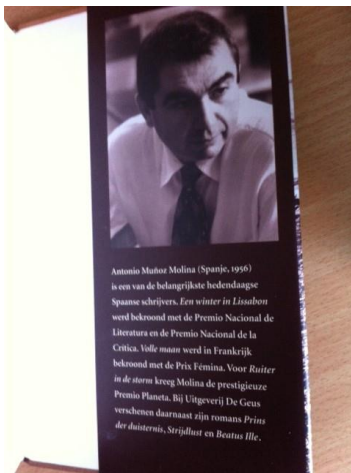
Contracubierta

Texto: El primer texto que se encuentra es una cita del periódico español *El País* que dice lo siguiente: “Waarschijnlijk Molina’s meest ambitieuze werk.” Esta cita compara indirectamente esta obra con novelas anteriores del autor. El resumen de la novela es general, es decir, no se mencionan los nombres de los protagonistas. Tampoco está claro dónde se desarrolla la historia. Por primera vez se ha añadido una frase introductoria que dice: “Over Molina’s eerdere werk schreef de Nederlandse pers:”. De nuevo se ha utilizado la cita de *de Volkskrant* sobre *Ruiters in de storm*. Por primera vez no se menciona solamente la fuente de la cita, sino también el nombre del crítico. En la cita de *Vrij Nederland*, Maarten Steenmeijer elogia al autor de la manera siguiente: “Molina’s gemythologiseerde familiegeschiedenis op het breukvlak van de traditie en de moderniteit roept wel degelijk het werk van een andere schrijver in herinnering: dat van García Márquez.” La comparación entre Muñoz Molina y García Márquez es interesante. García Márquez tiene mucho prestigio en todo el mundo. Es notable que no se mencione de qué novela trata esta afirmación de Steenmeijer.

Solapa 1:

Como en las novelas más recientes, se encuentra un fragmento de la novela escrita en la primera solapa. En este texto se introduce la definición de la palabra ‘sefarad’.

Solapa 2:

Imagen: La foto del autor es la misma que la en la solapa de *Beatus Ille*.

Texto: Solamente la primera frase de la biografía trata de la vida personal del autor. El resto del texto está dedicado a los premios (el Premio Nacional de Narrativa, el Prix Femina Étranger). Asimismo se nombran algunos libros publicados por la editorial: *Prins der duisternis*, *Strijdlust* y *Beatus Ille*.

Función: En la biografía se ve claramente que el enfoque está situado en el prestigio de su obra. Se introduce muy brevemente a Muñoz Molina y en el resto del texto se enfoca en el prestigio literario del autor.

La reseña

De esta novela se ha encontrado una reseña, “Het kwaad in alle tijden”, publicada en *de Volkskrant* (2003) y escrita por Peter Venmans, que tiene un juicio parcialmente positivo

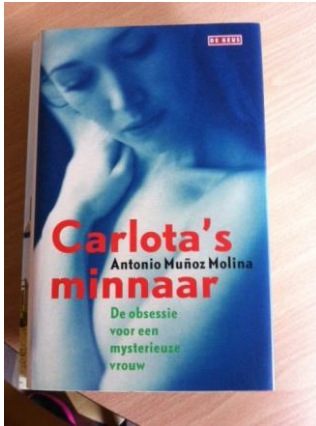
sobre la novela. Es la primera vez que la reseña tiene menos de 500 palabras. En el primer párrafo se compara el estilo del autor con el de Marcel Proust. Según el crítico, el autor discute en esta obra las distintas formas del mal, como se observa en la cita siguiente: “Molina heeft dus een boek willen schrijven over het kwaad in alle tijden en in al zijn varianten.” Al final se concluye que el autor ha logrado su objetivo parcialmente: “Er staan sterke en aangrijpende verhalen in *Sefarad*, maar als geheel overtuigt het boek niet helemaal. Omdat het over zoveel verschillende dingen gaat, dreigt de ziel een beetje verloren te gaan.” (Boonstra, 3.1). Pese a este punto negativo, el estilo del autor es convincente y muestra su buena calidad literaria (Boonstra, 3.2). No se han encontrado muchas similitudes entre la reseña y los peritextos de la novela.

Carlota's minnaar

Hará cuatro años que la editorial había publicado una novela del autor en los Países Bajos. *Carlota's minnaar* fue lanzada en 2007 y traducida por Adri Boon. La edición española ya se había publicado en 1999. La obra queda clasificada como una novela literaria traducida y se trata de una edición encuadernada. En el factsheet de la editorial se encuentra una descripción detallada de los destinatarios:

Literaire lezers, spanningslezers, liefhebbers van Muñoz Molina's eerdere werk, lezers van Spaanse/Latijns-Amerikaanse literatuur, liefhebbers van korte romans met elementen van cultuur/spanning/liefde (voor op vakantie, in de trein etc.) (factsheet, Carlotta's minnaar, 2007)

En esta descripción se han incluido algunos elementos nuevos, como por ejemplo lectores de novelas de suspense y aficionados a la novela corta. Con esta novela se quiere llegar a nuevos lectores.

La cubierta

La imagen: Una foto de una mujer desnuda está utilizada en la cubierta. La imagen tiene una apariencia sensual y se ha utilizado un filtro azul en la imagen.

Texto: El paratexto que más llama la atención es el título de la novela. El título está en letras más grandes que el nombre del autor y en otro color. El nombre del autor está escrito en negro y se ha añadido el siguiente subtítulo: *De obsessie voor een mysterieuze vrouw* en letras verdes.

Función: La temática de la novela ha sido comunicada al lector de distintas maneras: en primer lugar se encuentra la foto de una mujer desnuda, así que es verosímil que una mujer desempeñe un papel importante en la novela. También es plausible que el título de la novela refiera al nombre de la mujer y su amante. Asimismo, el subtítulo dice que un hombre tiene una obsesión por una mujer misteriosa.

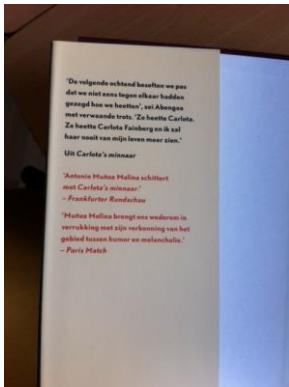
La contracubierta

La imagen: Una nueva foto del autor está situada en la contracubierta. Esta imagen tiene también un filtro azul, como la ilustración en la cubierta. El autor tiene por primera vez una sonrisa y una barba y parece tener una apariencia más abierta que en las versiones anteriores. Solamente se ve la cara del autor y no su ropa o el ambiente.

Antonio Muñoz Molina en el campo literario holandés

El texto: El único texto que se encuentra en la contracubierta es el resumen de la novela. La historia trata de dos españoles en el aeropuerto de Pittsburgh, EE.UU. Marcelo cuenta una historia sobre una mujer misteriosa, que se llama Carlota y esta historia marcará la vida personal de Claudio.

Función: El lugar de la imagen llama la atención. En el texto no se refiere ninguna vez al autor, mientras que sí se ha puesto su imagen en esta parte de la novela. Sería más lógico situarla junto con la biografía. También es notable que se encuentre solamente el resumen de la novela en la contracubierta en lugar de más citas o información sobre el autor.

Solapa 1

Texto: También en esta parte de la novela se encuentra poco texto. Se ha utilizado un fragmento muy breve que trata del nombre de la mujer misteriosa. Asimismo se encuentran dos citas internacionales de la novela impresas en rojo. La primera cita es del *Frankfurter Rundschau* y elogia al autor de la manera siguiente: “Antonio Muñoz Molina schittert met *Carlota's minnaar*.” Es una cita muy general y no se mencionan explícitamente elementos positivos de la novela. En la segunda cita de *Paris Match* se dice lo siguiente: “Muñoz Molina brengt ons wederom in verrukking met zijn verkenning van het gebied tussen humor en melancholie.”

Función: Es la primera vez que se utiliza un fragmento tan breve y esto puede tener que ver con la temática de la novela que tiene algo misterioso, tanto como este fragmento. Las citas llaman la atención, así como el título de la novela en la cubierta, porque están impresos en otro color que el resumen.

Solapa 2

Texto: Como ya se ha afirmado, no se encuentra una imagen del autor en esta solapa, pero sí su biografía. Es exactamente la misma que la que se encuentra en *Sefarad*. Tanto como en la solapa anterior se ha incluido una cita escrita en letras rojas. La de *El Cultural* dice lo siguiente: “Muñoz Molina weeft een verhaal tussen werkelijkheid en fantasie, dat onderhoudend en diepgaand is; duidelijk en verontrustend; eenvoudig en compact; vermakelijk en ontroerend. Mis dit niet.” La cita aprecia el estilo del autor, sin embargo tampoco esta fuente tiene mucho prestigio en el campo literario holandés.

Función: Es notable que no se encuentren citas holandesas en la solapa de esta obra. No se refiere ninguna vez al éxito holandés del autor. Solamente se enfoca en la posición del autor en el campo literario español.

Finalmente, se puede decir que el lector tiene una buena idea de la temática gracias a los peritextos de la novela. En la contracubierta, todos los peritextos refieren a la temática. El lugar de la foto del autor llama la atención, porque no está situada en la segunda solapa junto con la biografía. También es notable que no se utilice ninguna referencia holandesa al autor. Solamente se encuentran referencias a premios y citas de otros países.

Las reseñas

La primera reseña “Schim in Buenos Aires” es de *NRC Handelsblad* (2007). El crítico Ger Groot es moderadamente positivo en este texto de 431 palabras. En primer lugar es notable que se haya publicado esta reseña tres meses antes que la de *de Volkskrant*. En cuanto al contenido de ambos textos, se encuentran muchas similitudes. Se supone que la elección por una novela corta es un error (Boonstra, 2.2): “Maar Muñoz Molina, toch een van de meest vooraanstaande Spaanse schrijvers, heeft er (la novela corta) geen weg mee geweten.” Es un elemento positivo que se llama al autor uno de los mejores escritores de España. Al final de la reseña se refiere a toda la obra del autor en la cita siguiente: “*Carlota’s minnaar* werd het

resultaat van een enigszins pijnlijke schrijversonmacht: hopelijk een tijdelijke inzinking in wat een indrukwekkend oeuvre blijft. (Boonstra, 5.2) ”

La siguiente reseña de la novela corta de Muñoz Molina, “Onvergetelijke nachten met gesjeesde actrice”, fue publicada en *de Volkskrant* (2008). El crítico, Maarten Steenmeijer, ha escrito una reseña bastante corta de 372 palabras. Se comienza con una explicación de la novela corta, que es según el autor, lo mejor de ambos mundos, es decir tiene la intensidad de una novela corta y la sabiduría interior de una novela. Hay dos grandes líneas argumentales en la novela; el encuentro entre dos hombres en el aeropuerto de Pittsburgh y la aventura de amor de uno de los hombres en la ciudad de Buenos Aires. En la reseña se supone que la novela no arranca, como se dice de la manera siguiente: “Er zijn nog meer verhaallijnen die roet in het eten gooien. Alles bij elkaar te veel voor een echte novelle, maar in zijn rudimentaire vorm ook te weinig voor een roman. (Boonstra, 3.1)” Según el crítico, esta novela corta es una decepción en comparación con las otras novelas del autor.

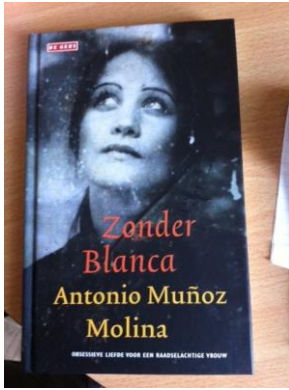
Ambos críticos dicen que es llamativo que el autor haya optado por la forma de una novela corta. *Ruiter in de storm* en *Volle maan* son novelas extensas y parece que su punto fuerte está en la escritura de este tipo de obras en lugar de las novelas cortas.

Zonder Blanca

La siguiente novela analizada fue lanzada en 2011 en los Países Bajos y en 1999 en España. El traductor de *Zonder Blanca*, una novela literaria traducida encuadrada sin solapas, también es Adri Boon. Se describe a los destinatarios de la manera siguiente:

Doelgroep: Literaire lezers, spanningslezers, lezers NRC/VK. *Specifieke doelgroep:* Literaire lezers, spanningslezers, liefhebbers van Muñoz Molina’s eerdere werk, lezers van Spaanse/Latijns-Amerikaanse literatuur, liefhebbers van korte romans met elementen van cultuur/spanning/liefde (voor op vakantie, in de trein etc.) (Factsheet, *Zonder Blanca*, 2011).

En esta descripción se ha añadido a los lectores de *de Volkskrant* y *NRC Handelsblad*. La razón de esta adjunción puede tener que ver con el hecho de que se va a publicar la obra maestra, *De nacht der tijden*, en el mismo año y ya se quiere llegar a nuevos lectores.

La cubierta

Imagen: Se ve a una mujer de más o menos treinta años. La imagen tiene un filtro de blanco y negro. La mirada de la mujer está dirigida al cielo y tiene algo misteriosa. Observando la cara y el pelo de la mujer, ella parece ser de un país mediterráneo.

Texto: El título y el nombre del autor están diseñados en colores llamativos. El título es más grande y está escrito en el color naranja, mientras que el nombre del autor está escrito en amarillo. Ambos elementos llaman la atención. También se ha añadido un subtítulo en letras pequeñas: “obsessieve liefde voor een raadselachtige vrouw.”

Función: Esta cubierta tiene similitudes con la cubierta de *Carlota's minnaar*. En ambas obras se observan a mujeres y las imágenes tienen un filtro. También se han utilizado subtítulos que afirman que ambas obras tratan de mujeres misteriosas. Asimismo se encuentra en los dos títulos el nombre de una mujer.

La contracubierta

Imagen: La imagen del autor es la misma que la de la versión anterior, pero diseñada más pequeña.

Texto: El primero texto es una cita de *O, The Oprah Magazine* que dice lo siguiente: “In deze novelle over de obsessie van een man met zijn raadselachtige vrouw lopen feit en fictie door elkaar. Grappig en lumineus, prachtig!” La revista estadounidense elogia la temática y el

estilo. Las citas llaman la atención porque están escritas en rojo. En el resumen de la novela se explica el significado del título. Un hombre, Mario, no quiere perder a su mujer, Blanca y su obsesión por ella influye toda su vida. La biografía del autor es breve. Solamente se dice que ha ganado muchos premios literarios y que escribe columnas para *El País* y *Die Zeit*. Al final de la contracubierta se encuentran tres citas que son introducidas con la frase siguiente: “De pers over *Zonder Blanca*”.

Se han utilizado tres citas de revistas y periódicos estadounidenses. La primera es de *The Washington Post* y dice lo siguiente: “Molina biedt de lezer een uitstapje in de ziel van een uiterst gewone man die een uiterst gewoon leven heeft. Het resultaat is alles behalve gewoon.” La segunda cita es del *Kirkus Review* y dice: “Sluw, maar uiterst stijlvol en amusant.” En esta cita se aprecia el estilo de la novela. La última cita es de *Publishers Weekly* en que se elogia la novela de la siguiente manera: “Een intelligente cirkelvertelling...Een spannende ontdekkingstocht.” También en esta cita se aprecian el estilo y la estructura de la novela.

Función: Por el hecho de que esta edición no tiene solapas, todo el texto está situado en la contracubierta de la novela. Es llamativo que se hayan incluido tantas citas de la novela, mientras que se encuentran un resumen y una biografía menos extensos del autor. Se puede decir que el énfasis está en la opinión de la prensa internacional sobre esta novela y no en la temática de la obra.

Esta novela tiene algunas similitudes con la novela anterior, *Carlota's minnaar*. Ambas novelas parecen tener la misma temática. La cubierta está diseñada de la misma manera, es decir, se ha puesto una imagen de la cara de una mujer. Tampoco se utilizan citas holandesas en esta contracubierta, así como en *Carlota's minnaar*. Solamente se utilizan citas estadounidenses sobre esta novela, así que se observa que el autor tiene también críticas positivas fuera de Europa.

De nacht der tijden

En el mismo año en que la editorial ha publicado *Zonder Blanca* (2011), también se ha lanzado otra novela de nuestro autor. La obra maestra *De nacht der tijden* fue publicada originalmente en España en 2009. La novela fue traducida por dos traductores; Tineke Hilligeres y Frieda Kleinjan. Los destinatarios de esta obra son, según el factsheet:

Antonio Muñoz Molina en el campo literario holandés

Doelgroep: Literaire lezers, lezers NRC/VK. Specifieke doelgroep: Liefhebbers van Muñoz Molina's eerdere werk, lezers van Spaanse/Latijns-Amerikaanse literatuur. Geïnteresseerden in (Spaanse) geschiedenis (Spaanse burgeroorlog) (Factsheet, *Nacht der tijden*, 2011).

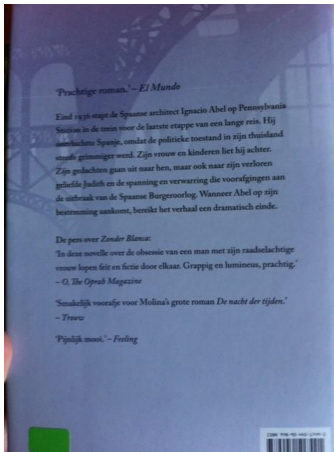

La cubierta

La imagen: La foto parece ser tomada en el siglo veinte. El lugar parece ser una estación, aunque no se pueden ver los trenes o los andenes. El gran reloj en la media de la página llama la atención. Son las tres menos veinte y había mucha gente en la plaza central de la estación.

Texto: El peritexto que más llama la atención es el título de la novela en letras amarillas: *De nacht der tijden*. Debajo del título se encuentra más pequeño el nombre del autor en letras blancas. El subtítulo “liefde en onrust aan de vooravond van de Spaanse burgeroorlog” está escrito también en el mismo color que el nombre del autor y está situado en la parte superior de la cubierta. También se ha incluido una pegatina de oro en que se cita el periódico belga *De Morgen*. En la cita se compara esta obra con la de otros grandes escritores, como se puede observar de la manera siguiente: “Zinnen die klateren als die van José Saramago, in een taal zuiver en zorgvuldig als van Sándor Márai. Een meesterwerk.”

Función: La imagen parece estar relacionada con el título de la novela. En ambos peritextos se encuentra la noción del tiempo. En el subtítulo se deja claro que la historia está situada en el tiempo de la Guerra Civil. La comparación en la cita con grandes escritores literarios da capital literario a esta obra y al autor. Sí se puede decir que la cita es bastante larga para situarla en una pegatina en la cubierta de una novela.

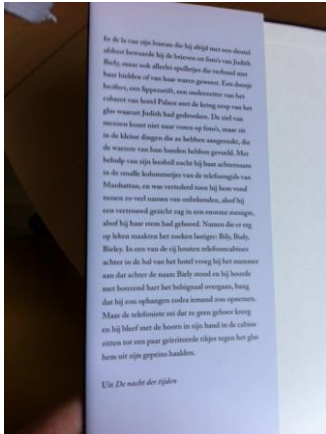
La contracubierta:

Texto: Todos los textos están escritos en el mismo color. El resumen confirma la idea de que la imagen fue tomada en una estación, porque el protagonista, Ignacio, va con tren en los Estados Unidos. Fugó de España debido a la Guerra Civil y ha abandonado a su familia. En el resumen extenso se encuentra mucha información, como por ejemplo los nombres de los protagonistas, el tiempo y el lugar donde se desarrolla la historia.

La primera cita en la solapa es de *El Mundo*. Es una cita breve que dice: “Prachtige roman”. Asimismo se encuentran tres otras citas sobre la novela anterior, *Zonder Blanca*. Se ha utilizado de nuevo la cita de *O, The Oprah Magazine*. Asimismo se ha incluido una cita del periódico holandés *Trouw* que va de la manera siguiente: “Smakelijk voorafje voor Molina’s grote roman *De nacht der tijden*.” La última cita en la contracubierta es de *Feeling*, una revista comercial belga, y dice brevemente: “Pijnlijk mooi”.

Función: La coherencia entra la cubierta y la contracubierta está clara, se comunica bien la temática de la novela. La imagen armoniza bien con el resumen de la novela. Las citas tratan sobre todo de esta novela anterior. Se ha publicado *Zonder Blanca* como un precursor de *De nacht der tijden*. Es interesante que se haya utilizado solamente una cita que trata de la obra del autor. Esta novela fue publicada en Holanda dos años más tarde que la edición original, así que se puede esperar que ya se ha encontrado más citas españolas que elogian esta novela.

Antonio Muñoz Molina en el campo literario holandés

Solapa 1

En este fragmento extenso de la novela el protagonista está pensando en su mujer, Judith, que parece estar muerta.

Solapa 2

Imagen: Se encuentra la misma foto que la de las novelas anteriores.

Texto: En esta solapa hay una breve biografía del autor en que se nombran los estudios universitarios del autor. También se afirma que el autor ha ganado distintos premios y que la prensa dice que es uno de los mejores escritores español del momento. Es la primera vez que se refiere al prestigio internacional del autor de la manera siguiente: “Zijn oeuvre wordt wereldwijd geprezen om zijn stilistische kwaliteit.”

Función: Tanto como en las biografías anteriores, el objetivo es crear capital literario para el autor. En la biografía se encuentran muchas referencias a España, porque es su país natal y se le clasifica como uno de los grandes escritores contemporáneos de España. La única

referencia internacional se encuentra en la frase final. La cita trata del prestigio internacional pero no se refiere a una fuente internacional importante o un premio literario.

La fecha de publicación es interesante, porque es la primera vez que la editorial publica dos novelas del autor en el mismo año. *Zonder Blanca* tenía que atraer a nuevos lectores de Muñoz Molina. La tipografía de esta novela sigue la serie, así que las novelas del autor son reconocibles para los lectores.

Las reseñas

Esta novela fue reseñada en distintos periódicos. En el periódico de calidad *Trouw* (2011) se ha publicado “Geef dit arme harde land zijn verleden terug”, una reseña larga (1028 palabras) escrita por Henriëtte Aronds. Durante una entrevista, el autor ha apuntado que de ahora en adelante solamente escribirá novelas contemporáneas. Esta reseña muestra algunas similitudes con la de *de Volkskrant*, es decir, también se aprecia el estilo del autor (Boonstra, 3.2), mientras que se opina que falta el efecto emocional (Boonstra, 4.1) en la historia de amor. Se concluye la reseña con: “Het (liefdesavontuur) is te veel en te pathetisch. Dat is jammer, want als eerbetoon aan een vergeten periode van cultureel idealisme is *De nacht der tijden* wél bijzonder goed geslaagd.”

La segunda reseña sobre esta novela fue publicada en el periódico belga *De Standaard* (2011) y se titula “Pleidooi tegen fanatisme”. La crítica Marijke Arijs ha escrito un texto corto en que se valora la novela con cuatro estrellas. Se introduce al autor como uno de los grandes autores españoles. Asimismo se aprecia el estilo (Boonstra, 3.2) y se lo compara de nuevo con Marcel Proust. En este texto no se refiere a la historia de amor y se concluye de manera positiva (Boonstra, 4.1): “Hij schildert een duizelingwekkend historisch fresco van het Spanje van die tijd en beschrijft de heersende chaos tot in de kleinste details, alsof u er zelf bij was.”

La siguiente reseña “En weer die burgeroorlog” (407 palabras) fue publicada en *Leeuwarder Courant* (2011) y tiene tanto como la reseña anterior un tono positivo. El crítico, Nico Hylkema, habla de la posición política del autor en España en la introducción. Esta novela esboza una imagen de los revolucionarios en la Guerra Civil. Al final se aprecia el estilo del autor en esta cita (Boonstra, 3.2): “De meesterlijke stilist die de schrijver is, doet dit met een schrijnende eerlijkheid.”, tanto como en la cita siguiente: “Ademloos blijf je achter na 730 pagina’s.”

En *Limburgs Dagblad* (2011) se encuentra una breve reseña sin título en que Koen Eykhout explica la trama de la novela. Se concluye con la frase siguiente: “Molina, meest

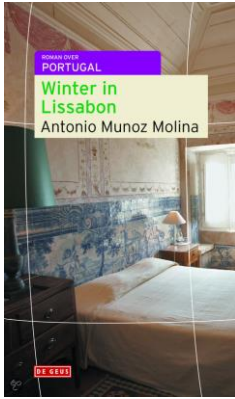
toonaangevende Spaanse auteur van dit moment, overtreft zichzelf met deze unieke, pakkend geschreven, breed uitwaaijende historische roman.” Como se puede leer, el crítico estima la obra de nuestro escritor y lo califica como uno de los mejores autores contemporáneos de España (Boonstra, 3.2).

La última reseña de esta novela es de Maarten Steenmeijer, “Brandende harten in Madrid”, publicada en *de Volkskrant* (2011). En este texto de 457 palabras se compara la temática (la Guerra Civil) y la cubierta con las de *Schaduw in de wind* de Carlos Ruiz Zafón, describiendo la cubierta con la imagen de una estación antigua y el título pomposo. Se supone que la editorial ha optado por esta forma de presentar al autor, para aprovecharse del éxito de *Schaduw in de wind* en los Países Bajos. Según el crítico, esto no podría ser el objetivo de Muñoz Molina. No quiere entretener al lector, sino reflejar la historia de su país. En la novela se encuentra una historia de amor y un línea argumental sobre la Guerra Civil. La novela no tiene un efecto emocional, como se observa en esta frase (Boonstra, 4.1): “De historische figuren die Muñoz Molina opvoert doen weinig meer dan lesjes opzeggen en laten je daarom koud.” La frase más llamativa se encuentra al final del texto: “*De nacht der tijden* (...) is een teleurstelling. De argeloze lezer die op grond van het omslag meent dat dit een roman is uit de school van Zafón zal daarentegen niet bedrogen uitkomen.” La novela recibe de Steenmeijer solamente dos estrellas.

Es notable que los periódicos de calidad neerlandeses critiquen la historia de amor en la novela debido a la falta de un efecto emocional, mientras que los periódicos regionales aprecian el efecto en el lector. Se observa que el argumento emocional de Boonstra (4.1) puede ser utilizado de dos maneras distintas. En la última reseña analizada Steenmeijer refiere al peritexto opinando que la cubierta no presenta bien el nivel literario del autor. La editorial parece ser influida por el éxito de las novelas de Carlos Ruiz Zafón, según el crítico.

Winter in Lissabon

Se continúa el análisis con la reedición de *Winter in Lissabon*. En esta versión de bolsillo se ha prestado menos atención al autor que en la versión anterior. El nombre del autor está escrito en letras más pequeñas que el título y tampoco se encuentran una foto o una biografía del autor en la contracubierta.

La segunda edición de *Winter in Lissabon* es una novela en rústica publicada en 2012. La cubierta de esta edición es distinta que la de la versión anterior.

Imagen: Se observa una cama doble, una ventana y una habitación pintada. Parece que la foto fue tomada en una habitación de un hotel o en una vivienda en un país mediterráneo.

Texto: Se ha añadido un subtítulo que dice que la novela trata de Portugal. Se ha posicionado este subtítulo en un marco separado. El título y el nombre del autor están situados en el mismo espacio, aunque el título es más grande. La cubierta es totalmente distinta de la de la versión anterior y podría ser también la de una guía de viaje. Gracias al hecho de que se ha añadido en el subtítulo la palabra ‘roman’, está claro que se trata de una novela literaria.

Contracubierta: No se encuentra una foto del autor y se ha utilizado el mismo resumen que la versión anterior. También se ha utilizado la cita de *Boekengids* en esta contracubierta. Esto significa que no se analizan estos elementos de nuevo.

Después de este análisis se observan varios cambios en los peritextos. En la versión más reciente figura una nueva foto en la cubierta que parece haber sido tomada en una habitación en Portugal. Es notable que en la cubierta se encuentre mucha información sobre Portugal y que en la contracubierta no haya ninguna referencia al país. Se puede decir que la editorial ha optado por destacar la temática de la novela.

Maanstorm

La penúltima novela del autor publicada en el campo literario holandés hasta este momento es *Maanstorm*. La edición original fue publicada en España en 2006 y en Holanda en 2012. El traductor de esta novela literaria es Adri Boon. Los destinatarios son según el factsheet: “Literaire lezers, liefhebbers van Muñoz Molina’s eerdere werk, lezers van Spaanse literatuur, liefhebbers van avant-garde literatuur – vooral in de vormgeving (factsheet, *Maanstorm*, 2012).” Esta descripción es la misma que la que se encuentra en el factsheet de *Sefarad*. Todavía no está claro por qué se refieren a los aficionados a la literatura vanguardista.

La cubierta

Imagen: Un hombre está pintando un muro en los colores del cielo. En la esquina de la cubierta se encuentra una parte de la luna.

Texto: Todos los textos están escritos en la misma tipografía, el peritexto más grande es el título de la novela y tiene otro color que el nombre del autor. Ambos textos están situados en el muro pintado. También se ha añadido la palabra 'roman' para indicar que se trata de una novela. En la pegatina se refiere a la cubierta de la obra anterior del autor, *De nacht der tijden*. Diciendo que esta novela es escrita por el mismo autor.

Función: También en esta cubierta se destaca la coherencia entre la imagen y el título de la novela. Está claro que se pueden relacionar la temática de la novela con la astronomía. El papel que desempeña el hombre en la foto no es evidente.

La contracubierta

Imagen: No está claro por qué se ha puesto la foto del autor en el mismo lugar que el resumen. Normalmente se sitúa la imagen cerca de la biografía.

Texto: El resumen breve cuenta sobre el viaje a la luna de Neil Armstrong en 1969 y la influencia de este viaje en la vida de un niño. El protagonista no tiene nombre, y se afirma que

Antonio Muñoz Molina en el campo literario holandés

la historia se desarrolla en un pueblo español.

Se encuentran dos citas de periódicos neerlandeses. En la cita de *NRC Handelsblad* se dice lo siguiente: “Een verbluffend schrijverschap.” No está claro de qué novela trata esta cita. Tampoco en la cita de *De Standaard* se refiere a una novela explícita:

“Een kwarteeuw na zijn debuut mag Antonio Muñoz Molina zich een van de belangrijkste Spaanse schrijvers noemen. Antonio Muñoz Molina is en blijft in de eerste plaats een uitmuntend stilist, van wie de magistrale, meanderende zinnen veel aan Marcel Proust te danken hebben”

En esta cita extensa se elogia el estilo del autor y se supone que el autor es uno de los escritores más importantes de España. También menciona el juicio sobre la novela: cuatro estrellas. Ambas citas están escritas en azul y llaman más la atención que el resumen.

Función: La función de la imagen en la contracubierta no es clara, sería más lógico situar esta foto en el lugar donde se encuentra también la biografía del autor. La editorial quiere indicar el prestigio del autor, utilizando la cita en que se compara Muñoz Molina con Proust.

Solapa 1:

Texto: El fragmento es muy largo y es notable que la editorial haya optado por un texto tan extenso. El texto es expresivo y da una idea de la época en que se desarrolla de la historia y de la vida del protagonista.

Solapa 2

Texto: La biografía es exactamente la misma que la de *De nacht der tijden*. Asimismo se encuentra la misma cita que estaba situada en la pegatina de *De Morgen*.

Así como en las novelas anteriores, la temática de la obra está, en general, bien comunicada al lector. La elección por la imagen en la cubierta es coherente con el título y la temática de la novela. Un punto llamativo es que no hay ninguna cita sobre *Maanstorm*. Todas las citas elogian otras novelas del autor.

Las reseñas

La primera reseña se titula “Maanlandingen in Spanje” y es de Ger Groot de *NRC Handelsblad* (2012). En este texto largo (833 palabras) el crítico se pregunta si se trata de una novela autobiográfica. Se encuentran referencias a novelas anteriores del autor. En cuanto a la novela misma se estima el hecho de que el lector puede identificarse con los personajes de la novela (Boonstra, 4.2). Asimismo se elogia el estilo conmovedor del autor (Boonstra, 3.2). Un elemento negativo es que se encuentran algunas repeticiones en la historia y que la narración del viaje a la luna es a veces soporífero. Se concluye la reseña con la frase siguiente: “Muñoz Molina blijft een van de interessantste schrijvers van het Spanje van vandaag, maar *Maanstorm* is niet zijn beste boek. (Boonstra, 5.2)”. El crítico es parcialmente positivo sobre la novela y se ve que a Groot le ha gustado más otras novelas del autor.

“Een onzevader voor Apollo XI” (2012) es una reseña larga (782 palabras) del periódico belga *De Standaard*. En este texto, la crítica Marijke Arijs, presta atención al pueblo imaginario de la historia, Mágina. Este pueblo también desempeña un papel importante en otros libros del autor. Gran parte de la reseña es un resumen de la novela, y al final se compara el autor con Marcel Proust. Se concluye que la novela no cumple con todas las normas literarias del autor, porque la estructura es menos fuerte (Boonstra, 2.3). Sin embargo la frase final dice: “*Maanstorm* is niettemin een bijzonder efficiënte tijdmachine. Deze fraaie

roman is doortrokken van melancholie(Boonstra, 3.2).

La reseña “Dromen tegen het zwijgen” de *de Leeuwarder Courant* (2012) empieza con una referencia a la cantidad de novelas del autor: “We zijn nog maar amper bekomen van *De nacht der tijden*, of *Maanstorm* ligt alweer in de schappen. Opnieuw stelt Muñoz Molina niet teleur. *Maanstorm* is een adolescentieroman in de beste traditie.(Boonstra, 5.2)” También en este texto se estima el estilo del autor, como se observa en la cita siguiente (Boonstra, 3.2): “In schitterende, als rivieren kronkelende zinnen, schetst Muñoz Molina de denkwereld van een jongen.” Todo el juicio de la reseña es muy positivo: “Muñoz Molina is op zijn best.”

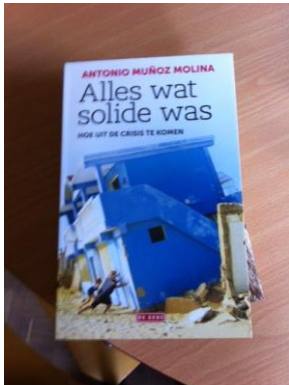
La siguiente reseña es “De maan is op televisie” (2012) de *Trouw*. El crítico, Ger Leppens, destaca el hecho de que después del viaje a la luna nadie escribió una gran novela sobre este viaje: “De productieve en eigenlijk altijd interessante Spaanse schrijver Muñoz Molina heeft er met zijn prettig weglezende nieuwe roman *Maanstorm* voor gezorgd dat die situatie er wat florissanter op is geworden.” De nuevo se elogian el estilo del autor, sus diálogos y la descripción de los detalles (Boonstra, 3.2). También se valora de manera positiva el mensaje de la novela, que es indirectamente una crítica sobre la dictadura de Franco (Boonstra, 4.3).

En el periódico belga *De Morgen* se ha publicado la reseña de Annick Vandorpe “De maanlanding in een Spaans achterafstadje” en que se comienza con una referencia positiva a *De nacht der tijden*. Asimismo se encuentran referencias positivas al estilo del autor (Boonstra, 3.2): “Bij een stilist als Muñoz Molina levert dit een onvergetelijke openingsscène op – en beslist een van de mooiste stukken die over de maanlancering zijn geschreven.” Asimismo se opina que la novela enriquece el conocimiento del lector (Boonstra, 4.3): “Muñoz Molina dient ons grote geschiedenis toe in bloedmooi, soms kippenvel bezorgend proza. Bij elke fase van de maanreis beschrijft de verteller op een zintuigelijke manier wat de astronauten meemaken, waardoor we de expeditie echt beleven.” Esta reseña tiene un tono positivo sobre la novela y sobre todo sobre la manera de describir el viaje a la luna (Boonstra, 3.2).

El tono general de las reseñas es bastante positivo. Se aprecian, como siempre, el estilo del autor y su manera de transmitir un mensaje al lector. En algunas reseñas se critica el hecho de que las descripciones del viaje a la luna son demasiado detalladas. En los peritextos figuran citas que elogian otras novelas de Muñoz Molina. También en las reseñas que tratan de esta novela se encuentran referencias a otras novelas del autor. La mayoría de los críticos aprecian toda la obra del autor.

Alles wat solide was

El libro más reciente de Antonio Muñoz Molina en Holanda es *Alles wat solide was*. La obra fue traducida por Tineke Hillegers-Zijlmans y Frieda Kleinjan-van Braam, y fue publicada en su país natal en 2013. El libro tiene otros destinatarios que las novelas anteriores: “Upmarket, liefhebbers van diepgaande en opmerkelijke achtergronden bij/van het nieuws. Liefhebbers van auteurs als Nick Davies en Joris Luyendijk.” Se ha puesto énfasis en los lectores interesados en la economía.

Cubierta:

Imagen: Una casa en estado ruinoso sigue levantado gracias a los esfuerzos de tres jóvenes. La casa está situada en la playa y parece haber sido construida en España o un país mediterráneo porque hace buen tiempo y está situada en la playa.

Texto: El título es el texto más dominante en la cubierta. Está escrito en negro, mientras que el nombre del autor es más pequeño y impreso en rojo. También se ha añadido un subtítulo: *Hoe uit de crisis te komen*. La palabra crisis es importante, porque esta palabra nos da información sobre la temática de la obra. Hay una coherencia entre el título y el subtítulo, y la imagen. La imagen puede ser interpretada como una metáfora. La casa ruinoso es la crisis y los jóvenes pueden remediar la situación económica.

Función: La temática de la novela está bien comunicada. Sin embargo, no está claro si se trata de la crisis económica española o de la mundial. La imagen parece ser tomada en un ambiente mediterráneo y puede reflejar la situación económica de España.

Contracubierta:

Imagen: La foto es idéntica a la de las novelas anteriores.

Texto: El resumen del libro está en negro y empieza con una pregunta sobre la crisis. En este texto se explica el contenido de la novela. Sin embargo, todavía no está claro dónde se sitúa el libro. También se encuentran tres citas en rojo en la contracubierta. La primera cita es de Lex Rietman, un corresponsal en España: “Muñoz Molina is een begaafd schrijver die ons de ogen opent.” La segunda cita es de *NRC Handelsblad* que ya se ha utilizado en la cubierta de *Maanstorm*. La última cita llama la atención, porque es del autor mismo. El autor invite sus lectores participar en el debate sobre la situación económica por medio de leer esta novela: “Een uitnodiging voor een debat van essentieel belang.”

Función: La temática es la crisis y hay una unidad entre la cubierta y la contracubierta. Se destaca que no se mencionen otras novelas del autor en el resumen. Y tampoco se encuentra una biografía del autor. El peritexto que más llama la atención es la cita del autor mismo. También la cita del corresponsal no es tan evidente, porque esta persona no tiene capital en el campo literario.

Para concluir, se puede decir que la imagen en la cubierta tiene un tono cómico, mientras que la situación económica actual es preocupante. Resulta notable que la edición esté en rústica y esto se puede relacionar con el hecho de que se quiere llegar a un nuevo público. Normalmente, casi todas las novelas de Antonio Muñoz Molina han sido publicadas encuadernadas.

Las reseñas

Hemos encontrado dos reseñas no muy largas en periódicos de calidad. La primera reseña analizada fue publicada en *NRC.Next* (2014) bajo el título “Spanje’s ongeluk” y Ger Groot es de nuevo el autor. La introducción comienza de la siguiente manera: “Muñoz Molina is niet

de eerste de beste: Hij behoort tot de meest vooraanstaande schrijvers van Spanje.” Ya se afirma en la primera frase el prestigio del autor y se continúan con argumentos positivos en cuanto al estilo del autor (Boonstra, 3.2). Asimismo, Groot refiere al hecho de que la obra enriquece el saber del lector (Boonstra, 4.3): “Het gepassioneerde pleidooi voor democratisch realisme dat daarop volgt, is het waard lesstof te worden in iedere school binnen en buiten Spanje.” Este libro tiene otra temática que los títulos anteriores y parece que el mensaje es más importante.

El análisis concluye con la reseña corta sin título publicada en *Nederlands Dagblad* (2014) de Jan Willem Veenhof. Aunque algunas personas pueden pensar que la temática de la novela no es interesante, este libro vale la pena, según el crítico holandés. Se define el estilo de esta manera (Boonstra, 3.2): “Molina verstaat de kunst mijmerend te doceren, en dat werkt heel aanstekelijk.” También en este texto se refiere a la importancia del mensaje del libro (Boonstra, 4.3).

En los peritextos de la novela casi nunca se ha referido al autor mismo. En las reseñas se puede observar lo contrario. En ambos textos se destaca el prestigio del autor en España y el estilo de toda su obra de Muñoz Molina.

Conclusiones

En esta parte final de la tesina se discuten en primer lugar las conclusiones del análisis de los peritextos. Se observa la manera de presentar al autor, es decir, como un autor nacional o internacional, y se analiza la estrategia de la editorial. Luego se tratan con detalle los resultados de la investigación de la recepción holandesa de la obra de Antonio Muñoz Molina. Al final de este capítulo, se relacionan ambas partes para tener una idea de cómo ha sido representado el autor en el campo literario holandés por su editorial y los críticos literarios.

Los peritextos

En primer lugar se comentan brevemente en orden cronológico los puntos más importantes del análisis de los peritextos.

Prins der duisternis

La primera novela del autor ha sido publicada en el campo literario holandés por De Geus. En *Prins der duisternis* se da énfasis al propio autor. El nombre del autor está situado en letras grandes en la cubierta. Las referencias en la biografía del autor al Premio Planeta y *El jinete polaco* son sobre todo del campo literario español. Sí se ha utilizado una cita holandesa de *Utrechts Nieuwsblad* que trata de otra novela del autor, pero el enfoque está en la buena posición del autor en el campo literario español.

Ruiter in de storm

Esta obra tiene dos distintas versiones, es decir, una edición encuadernada y una edición en rústica. La cubierta de la última versión es la misma que la de la versión anterior. En los peritextos de la primera edición (1994) De Geus presenta al autor como un autor nacional, gracias a las referencias españolas, como por ejemplo las citas de *El Mundo* y *ABC Literario*. En la segunda versión (2000) se han incluido también citas holandesas de *NRC Handelsblad* y *de Volkskrant*. Destacando los premios ganados en España, se nota que en la biografía del libro el prestigio del autor en el campo literario español es un tema importante.

Winter in Lissabon

Esta novela tiene también dos ediciones, sin embargo ambas tienen una cubierta distinta. Se destaca que en la primera versión (1995) apenas se menciona al autor. No se encuentran ni una foto, ni una biografía de Muñoz Molina. No obstante, sí se enfoca mucho en la temática de la novela. La segunda edición (2012) tiene otra cubierta que no deja claro si se trata de una

novela literaria o de una guía de viaje debido a la foto en la cubierta y el subtítulo de la novela. También en la segunda edición apenas se ha prestado atención al autor mismo.

Strijdlust

Todos los peritextos de *Strijdlust* comunican cuál es la temática de la obra. Se observa una coherencia entre todos los peritextos de la novela. En la biografía se refiere a la sede del autor en la Real Academia Española y el Premio Nacional de Narrativa. Estos dos puntos nos indican el prestigio del autor en el campo literario español. El único elemento internacional que se menciona en los peritextos, es la cita en la contracubierta del periódico holandés *de Volkskrant*.

Volle maan

Después de haber leído el resumen en la contracubierta, el lector probablemente tiene la idea de que esta obra es una novela de suspense. No obstante, la imagen en la cubierta no deja claro si se trata de este género, porque no tiene un apariencia misteriosa. Debido a este contraste, no hay coherencia entre la cubierta y el resumen de la novela. Asimismo, es llamativo que se mencionen referencias francesas, como por ejemplo la cita de *Télérama* y la referencia al Prix Femina Étranger en la cubierta. En la biografía se estima de nuevo el prestigio del autor en España, destacando la tirada de *El jinete polaco* en España.

Beatus Ille

El elemento más notable de los peritextos de esta obra es la atención que presta la editorial al hecho de que esta novela fue el debut literario del autor en España. Las citas de *NRC Handelsblad* y *Vrij Nederland* refieren a este dato y en la segunda solapa también se ha utilizado una cita holandesa, de *de Volkskrant*, que estima el debut del autor.

Sefarad

De Geus ha optado por adoptar el título original de la novela con la publicación en los Países Bajos. En los peritextos de esta novela se encuentran referencias al prestigio del autor en España. En la cita de *Vrij Nederland* se compara a Muñoz Molina con Gabriel García Márquez. Esta comparación subraya el capital literario que el autor ha adquirido en el campo literario hispánico.

Carlota's minnaar

Todos los peritextos tratan del aspecto de la mujer misteriosa, como por ejemplo el nombre en el título, la imagen en la cubierta y la descripción de la mujer en el resumen. De nuevo, la

manera de presentar al autor es como un autor nacional, refiriendo al prestigio del autor en el campo literario español.

Zonder Blanca

El diseño de esta novela tiene algunas similitudes con la de la novela anterior, *Carlota's minnaar*, como por ejemplo la temática de la novela; Ambas obras tratan de una mujer misteriosa y un amor perdido. Por primera vez, se encuentran en la biografía referencias internacionales, como por ejemplo se menciona que el autor escribe columnas para el periódico alemán *Die Zeit*. En este texto se destaca también el prestigio internacional del autor, destacando el hecho de que el autor escribe columnas para el periódico alemán.

De nacht der tijden

Se encuentran en la contracubierta de esta novela cuatro citas que destacan la calidad literaria del autor. Estas citas son procedentes del periódico español *El Mundo* y de periódicos y revistas internacionales, como *Feeling*, *O*, *The Oprah Magazine* y *Trouw*. En la biografía se clasifica a Muñoz Molina como uno de los mejores autores españoles. Además de eso, se ha situado en la cubierta una pegatina con una cita de un periódico belga sobre esta novela. Esta novela debe ser la obra maestra del autor, y la editorial ha utilizado citas de distintos países para indicar el prestigio internacional del autor.

Maanstorm

En la contracubierta de esta novela se encuentra la cita reutilizada del periódico holandés *NRC Handelsblad*. La biografía es exactamente la misma que la de *De nacht der tijden*, así que podemos concluir lo mismo en cuanto al prestigio del autor.

Alles wat solide was

Este libro tiene otra temática en comparación con el resto de su obra y esto se refleja en los peritextos. Apenas se refiere al autor, es decir, la temática de la novela es el enfoque principal. En la contracubierta se encuentra una foto y una cita del autor mismo, pero no hay una biografía, ni referencias al prestigio del autor en los peritextos de este libro. Otra diferencia es que se ha publicado este libro como una edición en rústica en lugar de una obra encuadernada.

Las reseñas

En esta parte se introducen brevemente los resultados del análisis de las reseñas. Al final de las conclusiones se relacionan los resultados de los dos análisis para tener una idea de cómo se representa a Antonio Muñoz Molina.

En total se han encontrado 22 reseñas, de las cuales 18 fueron publicadas en periódicos nacionales y cuatro en periódicos regionales. También se ha prestado atención al volumen del texto; menos de 250 palabras es un texto corto, entre 250 y 500 palabras es un texto medio largo y más de 500 palabras es un texto largo. En total se han analizado nueve reseñas largas, once medio largas y dos cortas. En la tabla 4.1 se puede observar los juicios en las reseñas analizadas.

- Quince reseñas son positivas
- Una es negativa
- Seis son parcialmente positivas

Asimismo, he clasificado los argumentos conforme al modelo de Boonstra. En la tabla siguiente se han dividido los argumentos en positivos y negativos. Además se ha indicado a qué categoría pertenecen los juicios. Se observa que hay una gran diferencia en la frecuencia de los argumentos. Asimismo hay dos subcategorías no mencionadas en las reseñas. En total se han clasificado los argumentos de esta forma:

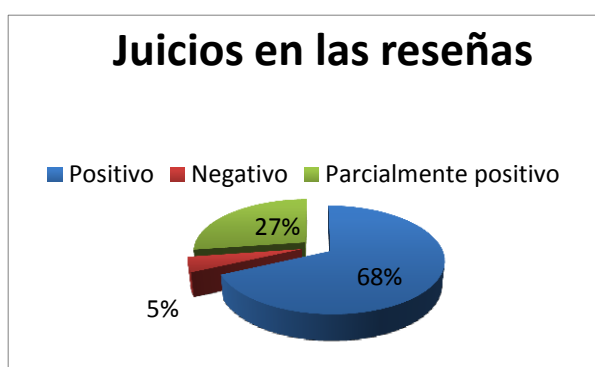

Tabla 3.2: Clasificación de los argumentos

- ❖ 8 x 1.1: el argumento de la reflexión (todos positivos)
- ❖ 3 x 1.3: el argumento del compromiso (todos positivos)
- ❖ 1 x 2.1: el argumento de la expresión (positivo)
- ❖ 4 x 2.2: el argumento de la intencionalidad (1 x positivo, 3 x negativo)
- ❖ 4 x 2.3: el argumento de la poética del autor (3 x positivo, 1 x negativo)
- ❖ 4 x 3.1: el argumento de la composición (2 x positivo, 2 x negativo)
- ❖ 24 x 3.2: el argumento del estilo (22 x positivo, 2x negativo)
- ❖ 9 x 4.1: el argumento emocional (6 x positivo, 3 x negativo)
- ❖ 5 x 4.2: el argumento identificativo (todos positivos)
- ❖ 7 x 4.3: el argumento didáctico (todos positivos)
- ❖ 6 x 5.1: el argumento de la originalidad (todos positivos)

- ❖ 5 x 5.2: el argumento de la tradición (3 x positivo, 2 x negativo)
- ❖ 3 x 5.3: el argumento relativo (todos positivos)

Los dos tipos de criterios no mencionados son el argumento de la abstracción (Boonstra 1.2) y el argumento moral (Boonstra 1.4). Ambos criterios pertenecen a la categoría en que se relaciona la obra literaria con la realidad (1). Los argumentos más utilizados son el argumento del estilo (Boonstra 3.2), el argumento emocional (Boonstra 4.1) y el argumento de la reflexión (Boonstra 1.1). La categoría principal más usada es la que concibe la obra literaria como conjunto autónomo (3). Asimismo es importante destacar que algunos argumentos son utilizados tanto positivos como negativos. Por ejemplo, por una parte el crítico Koen Eykhout (*Limburgs Dagblad*, 2011) aprecia el efecto emocional de *De nacht der tijden*, mientras que Maarten Steenmeijer (*de Volkskrant*, 2011) supone que falta este efecto en la novela. Por último, en total se han encontrado 83 argumentos positivos y 13 negativos.

En base al análisis de las reseñas podemos sacar algunas conclusiones sobre la manera en que los críticos representan al autor. En primer lugar, es llamativo que en casi todos los textos se haya mencionado el mismo tipo de argumentos y que muchas opiniones coincidan. En todas las reseñas se aprecia el propio estilo del autor. En general, la mayoría de las novelas son reseñadas en los periódicos. Solamente de *Prins der duisternis*, *Winter in Lissabon* y *Zonder Blanca* no se podía encontrar ninguna reseña.

Es interesante que dos críticos hayan discutido las preferencias de la editorial en cuanto a los peritextos. Ger Groot opina que el subtítulo de *Beatus Ille*, “Familietragedie in Andalusië”, no expresa bien la temática de la novela. Asimismo, Maarten Steenmeijer considera que la cubierta de *De nacht der tijden* no enlaza bien con la calidad literaria del autor. En otras palabras, ambos críticos tienen la opinión de que ciertos peritextos no representan bien a la obra del autor.

Ya se ha observado que, gracias al modelo de H.T. Boonstra, he podido clasificar los argumentos en distintas categorías. No obstante, en las reseñas se han encontrado puntos interesantes que no se pueden clasificar en ninguna de las categorías del modelo de Boonstra. La comparación con Marcel Proust, por ejemplo, no se puede subdividir en una categoría del modelo de Boonstra. Sin embargo, sí merece la pena mencionarlo, porque nos da información sobre el prestigio del autor, ya que Proust es uno de los escritores más importantes de Europa. Por esto, gracias a la comparación con Proust, Muñoz Molina adquiere más capital literario en el campo literario europeo.

Con todo lo que hemos visto es posible dar una respuesta a la pregunta: ¿Cómo quedan representado Antonio Muñoz Molina y su obra en la prensa holandesa? En general, se encuentran muchas referencias al prestigio del autor en el campo literario español. Por ejemplo, se mencionan el Premio Planeta y la tirada de sus novelas en España. En todas las reseñas se aprecian el estilo del autor y la calidad literaria de su obra. No obstante, algunas veces el autor no ha logrado cumplir las expectativas, según los críticos, pero gracias a su buen estilo la opinión de los críticos en general es invariablemente positiva. Los críticos subrayan el prestigio de Muñoz Molina en el campo literario español, y sobre todo el hecho de que ha ganado importantes premios españoles (el Premio Planeta y el Premio Nacional de Narrativa). El autor tiene mucho éxito en su país natal y sus novelas se convirtieron en bestsellers, mientras que en los Países Bajos el autor solamente ha vendido 15.000 ejemplares de toda su obra. Esto podría explicar por qué los críticos literarios se enfocan tanto en el prestigio que tiene Muñoz Molina en España.

La representación del autor en el campo literario holandés

En esta parte final de la tesina se relacionan ambos análisis y se comentan los puntos más importantes. En primer lugar es importante destacar las cifras de publicación. En total, De Geus ha publicado doce novelas del autor en un periodo de veinte años. Entre 2003 y 2007 no se publicó ninguna novela del autor, mientras que en 2011 se lanzaron dos novelas. Llama la atención que a pesar de las cifras de venta decepcionantes la editorial está comprando y negociando los derechos de la última novela del autor, *Como la sombra que se va*. Pese al hecho de que en los Países Bajos ninguna novela se convirtió en un bestseller, la editorial quiere continuar con la publicación de las novelas del autor. En “The Production of Belief: Contribution to an Economy of Symbolic Goods” (1980: 284) Pierre Bourdieu se pregunta: ¿Qué es más importante para una editorial; adquirir capital literario o capital económico? De Geus siempre ha prestado mucha atención a la buena literatura. En el caso de Antonio Muñoz Molina se puede decir que el prestigio del autor es más importante que el capital económico. La editorial tiene otros títulos con más éxito comercial para compensar la balanza negativa de la obra de Muñoz Molina.

Con toda esta información se puede responder a la pregunta: ¿Cómo ha representado la editorial De Geus a Antonio Muñoz Molina en el campo literario holandés? En cuanto a los peritextos, se puede decir que De Geus ha optado por varias estrategias. Con la publicación de la primera obra, *Prins der duisternis*, la editorial se enfocó en el autor mismo. No obstante, esta novela no se convirtió en un éxito y se observa que luego el énfasis está en la temática de

la novela. De Geus ha prestado cada vez más atención al tema, debido al hecho de que el autor todavía no ha adquirido mucho prestigio en el campo literario holandés.

No solamente se han encontrado similitudes en cuanto al enfoque de los peritextos, sino también en cuanto a la tipografía y la posición de los peritextos. Asimismo, se ha añadido en algunos casos un subtítulo. Podría ser que la editorial opine que algunas obras necesitaban más contexto para convertirlas en un éxito. Es otra señal de que el autor todavía no se ha convertido en un nombre conocido en el campo literario holandés. También es importante afirmar que no todas las fuentes de las citas tienen el mismo prestigio. Algunas veces se utilizan citas de fuentes desconocidas en los Países Bajos, como por ejemplo el periódico regional *Levante*.

El libro que forma una gran excepción en cuanto al diseño de los peritextos es *Alles wat solide was*. Esta obra es un libro de no-ficción. Parece que por la falta de prestigio del autor en los Países Bajos, la editorial prestó más atención a la temática de la novela, es decir a la crisis económica, y no al propio autor.

En general, casi todas las obras del autor son reseñadas en los periódicos, solamente de *Prins der duisternis*, *Winter in Lissabon* y *Zonder Blanca* no se analizó ninguna reseña. No obstante, es posible que el archivo de la editorial y *LexisNexis* tampoco han archivado todas las reseñas. Se puede decir que los críticos neerlandeses aprecian al autor Muñoz Molina. Sin embargo, solamente se han encontrado 22 reseñas de toda la obra del autor. Se destaca que sobre todo los periódicos de calidad han prestado atención a la obra del autor, mientras que no se podía analizar ningún texto de un periódico popular.

Para responder a la última pregunta ¿Cómo se relacionan la representación de la editorial y la de la prensa? se relacionan los resultados de los dos análisis. Ya se ha observado que se encuentran similitudes entre las dos investigaciones. Las reseñas y los peritextos destacan el mismo punto, es decir que podemos concluir que ambas partes se enfocan más en el prestigio que el autor tiene en España que el que tiene en los Países Bajos. El hecho de que el énfasis está en la fama española del autor, se puede destacar la representación de Antonio Muñoz Molina como un autor nacional. El único premio internacional a que se refiere explícitamente es el Prix Femina Étranger. Las otras referencias a los premios son todas de España, así que de nuevo se puede decir que se presta más atención al capital literario en España. Es importante destacar que Antonio Muñoz Molina no ha conseguido reunir mucho capital económico en los Países Bajos. ¿Cómo podemos explicar la diferencia entre el aprecio de los críticos y la falta del éxito comercial? Resulta llamativo que los críticos sí estimen la obra del autor, mientras que sus novelas no venden bien. Se puede decir que el autor no ha

Antonio Muñoz Molina en el campo literario holandés

logrado convertirse en un *brand*, es decir, en un nombre conocido entre los lectores de la buena literatura en los Países Bajos. Parece que la manera de lanzar al autor no ha funcionado, por lo que Antonio Muñoz Molina no ha adquirido el capital económico en el campo literario holandés.

Bibliografía

Arnscheidt, Gero. *Schreiben für den Markt: Der Erfolgsautor Antonio Muñoz Molina im Spanischen Kulturbetrieb*. Vervuert, Frankfurt, 2005.

Ayala-Dip, Ernesto J. “Crónica y expiación”. En: *El País*, 22-11-2014.

Boonstra, H.T. “Van waardeoordeel tot literaturopvatting”. En: *De Gids* 142, 1979, pág. 243-253.

Bourdieu, Pierre. ‘The Field of Cultural Production, or: the Economic World Reversed.’ En: *The Field of Cultural Production*. Polity Press, Cambridge, 1993, pág. 29-73.

Bourdieu, Pierre. “The Production of Belief: Contribution to an Economy of Symbolic Goods.” En: *Media Culture Society* 2, 1980, pág. 261-293.

Díaz Navarro, Epictecto. “Semblanza y bibliografía de Antonio Muñoz Molina”. En: *Estudios literarios* 2, 2011.

Genette, Gérard & Maclean, Marie. “Introduction to the Paratext”. En: *New Literary History*, Vol.22, No.2, Probing: Art, Criticism, Genre, The Johns Hopkins University Press, 1991, pág. 261-272.

Groot, Ger. “Spanjes ongeluk”. En: *NRC.next*, 13-04-2014.

Martín Galván, Juan Carlos. *Realismo documental en la narrativa española a principios del siglo*, Tesina Doctoral, University of North Carolina, Chapel Hill, 2006.

Molero de la Iglesia, Alicia. *F. Ernesto Puertas: La autoficción en España*. Jorge Semprún, Carlos Barral, Luis Goytisolo, Enriqueta Antolín y Antonio Muñoz Molina / Alicia Molero de la Iglesia. Biblioteca Virtual Miguel de Cervantes, Allicante, 2007.

Purkiss, John & Royston-Lee, David. *Brand You: Turn Your Unique Talents into a Winning Formula*. Pearson, 2012.

Simón Palmer, María del Carmen. “Bibliografía de Antonio Muñoz Molina”. En: *Elucidario*, no. 2, 2006, pág. 59-82.

S.N. “Traducciones”. En: <http://antoniomuñozmolina.es/traducciones/>. Consultado el: 17-01-2015.

Timmerije, Anneloes. *De wereld begint in Breda*. Uitgeverij De Geus, Breda, 2008.

Thompson, John B. *Merchants of Culture*. Polity Press, Cambridge, 2010, pág. 5-9.

Las reseñas

Arijs, Marijke. “Pleidooi tegen fanatisme”. En: *De Standaard*, 2011.

Arijs, Marijke. “Een onzevader voor Apollo XI”. En: *De Standaard*, 2012.

Aronds, Henriëtte. “Geef dit arme harde land zijn verleden terug”. En: *Trouw*, 2011.

Eykhout, Koen. Sin título. En: *Limburgs Dagblad*, 2011.

Groot, Ger. “Meezingen in namaak Engels: De modernisering van Spanje volgens Antonio Muñoz Molina”. En: *NRC Handelsblad*, 01-1995.

Groot, Ger. “Het geniep van alledag; Muñoz Molina over een lustmoordenaar”. En: *NRC Handelsblad*, 1999.

Groot, Ger. “Vertaling van Muñoz Molina, de waarheid van elementair fatsoen”. En: *NRC Handelsblad*, 2000.

Groot, Ger. “Triomferen in adermans verbeelding: Muñoz Molina’s debuut was de geboorte van de nieuwe Spaanse literatuur”. En: *NRC Handelsblad*, 2002.

Groot, Ger. “Schim in Buenos Aires”. En: *NRC Handelsblad*, 2007.

Groot, Ger. “Maanlandingen in Spanje”. En: *NRC Handelsblad*, 2012.

Groot, Ger. “Spanje’s ongeluk”. En: *NRC.Next*, 2014.

Hylkema, Nico. “En weer die burgeroorlog”. En: *Leeuwarder Courant*, 2011.

Hylkema, Nico. “Dromen tegen zwijgen”. En: *Leeuwarder Courant*, 2012.

Leppens, Ger. “De maan is op televisie”. En: *Trouw*, 2012.

Logie, Ilse. “De hervonden tijd van Muñoz Molina”. En: *Trouw*, 01-1995.

Logie, Ilse. “Muñoz Molina waarschuwt tegen de banalisering van het geweld”. En: *Trouw*, 1999.

Poppe-Stolk, Elly. “Intense Spaanse herinneringen van Muñoz Molina”. En: *BN De Stem*, 03-1995.

Steenmeijer, Maarten. “Onvergetelijke nachten met gesjeesde actrice”. En: *de Volkskrant*, 2008.

Steenmeijer, Maarten. “Brandende harten in Madrid”. En: *de Volkskrant*, 2011.

Vandorpe, Annick. “De maanlanding in een Spaans achterafstadje”. En: *De Morgen*, 2012.

Veenhof, Jan Willem. Sin título. En: *Nederlands Dagblad*, 2014.

Venmans, Peter. “Het kwaad in alle tijden”. En: *de Volkskrant*, 2003.

El apéndice

De hervonden tijd van Antonio Muñoz Molina – Ilse Logie - *Trouw*

Ze zijn bovendien een rechtstreeks gevolg van Muñoz Molina's uitdrukkelijke voornemen het taboe dat in de jaren tachtig rustte op elke uiting van emoties, te doorbreken. Een kenmerk van de roman is dan ook de ongeremde gedrevenheid waarmee de verteller optreedt. Hij balanceert voortdurend op het slappe koord, en wat hem behoedt voor willige retoriek, zijn een onbetwistbaar schrijftalent, een scherpe intelligentie en een hechte compositietechniek. Hoofdpersonage Manuel is vijfendertig, eenzaam en introvert. Hij leidt een zwervend bestaan als conferentietolk tot hij onverwacht in Madrid, en later in New York, de half Spaanse, half Amerikaanse Nadia ontmoet, van wie hij niet meer wist dat zij indirect een belangrijk stuk verleden met hem had gedeeld in zijn geboorteplaats Mágina. In een zeshonderd bladzijden durende dialoog halen de twee, in een staat van amoreuze vervoering, herinneringen op aan dat fictieve Zuid Spaanse stadje. Geheugensteun bij deze 'zoektocht naar de verloren tijd' is een hutkoffer vol foto's. Ze waren ooit door de dorpsfotograaf van Mágina geschonken aan Nadia's vader, die ze aan zijn dochter naliet.

Aan de hand van de portrettengalerij herleeft 'het rijk der stemmen', de dorpsgemeenschap van Mágina. De verhaaldraden vertrekken in 1870 en leiden, via de militaire dictatuur van Primo de Rivera, de tweede Republiek en de Burgeroorlog, naar het Franco-regime om in het tweede en derde luik bij het heden aan te knopen.

De familiekroniek begint bij Manuels overgrootvader Pedro. Lang wordt stilgestaan bij diens zoon, Manuels grootvader, die bij de oproerpolitie werkte en in een kamp terecht kwam omdat hij, op de dag dat de fascisten in Mágina de macht overnamen, zoals altijd in zijn unifrom naar de kazerne trok. Om een soortgelijke reden werd ook Nadia's vader, de republikeinse commandant Galaz, tot verrader uitgeroepen.

Het is er Muñoz Molina om te doen het overdreven politieke beeld dat buitenlandse auteurs - met name Ernest Hemingway in 'For Whom the Bell Tolls' - van de Burgeroorlog hebben opgehangen, enigszins te temperen. De heldenmoed van deze personages heeft volgens de auteur vooral te maken met het ethos van onverzettelijkheid dat toen hoog in aanzien stond. Ook Manuels vader, met zijn onvoorstelbare werkkraft en weerbarstige koppigheid, getuigt van deze mentaliteit.

De verteller wil in dit deel de onbuigzame orde der dingen oproepen, zoals die zich in het landelijke Mágina op het ritme van de seizoenen en getekend door de verstikkende etiquette van de ceremonie, ontrolde. Mágina was een beschut, nog niet onttoverd oord, waar het poëtische gehalte van de ontstaanstheorieën recht evenredig was met de hardnekkigheid van de vooroordelen tegenover heksen, teringlijders en homoseksuelen. In deze sfeer groeit het jongetje Manuel op en als kind al droomt hij ervan ooit naar verre landen te trekken. In zijn puberteit, die in het tweede deel van de roman aan bod komt, en die samenvalt met het lange haar en de spijkerbroeken van de vroege jaren zeventig in Spanje, zetten enkele nieuwe helden zijn opstandigheid kracht bij: Eric Burdon, Lou Reed en vooral Jim Morrison, wiens popsong 'Rider on the Storm' voor Manuel de belofte inhoudt van een woest en onverschrokken bestaan. Uit de grond van zijn hart wil hij nu weg uit het achterlijke Mágina. Zodra Manuel in Madrid gaat studeren, worden zijn hersenspinsels ten dele werkelijkheid. Maar tegen zijn opgestapelde hunkering is weinig bestand. Zelfs de toegang tot alle wereldsteden van betekenis, die zijn leven als conferentietolk hem verschaft, blijkt onvoldoende. Overal sleept het personage de innerlijke gekweldheid van de balling met zich mee, ook al maakt hij zich ogenschijnlijk al het vreemde eigen. Desondanks stelt hij na verloop van tijd en met ironische afstandelijkheid vast dat zijn hotelkamers 'de gezelligheid van een parkeergarage' hebben, en dat zijn tijdsbeleving grondig is verstoord. Kortom, de

vrijheid als doel op zich, als gekoesterde fetisj is slechts een lege huls, en Manuels bereidheid om die vaarwel te zeggen groeit met de dag.

Een mogelijke uitkomst wordt hem geboden door een van die gestuurde toevalligheden waar Muñoz Molina veel geloof aan hecht. Wanneer het personage, tussen twee vluchten door, een achteloos bezoekje brengt aan de Frick Collection in New York, slaat de motor van de onvrijwillige herinnering aan, en brengt zo het genezingsproces op gang. Als aan de grond genageld blijft Manuel staan voor het (toen nog aan Rembrandt toegeschreven) schilderij 'De Poolse ruiter', dat een jonge man voorstelt die op een wit paard door een nachtelijk landschap rijdt met in zijn ogen een onbevreesde, dromerige blik. De confrontatie mist haar uitwerking niet. Ooit, op een van die schaarse dagen uit zijn jeugd die Manuel met Nadia doorbracht, stond hij oog in oog met de reproductie van dit doek. Nadia's vader had die in een antiekwinkelje op de kop getikt, en nu was de afbeelding, samen met de hutkoffer, bij Nadia beland.

Het zien van het schilderij zelf, zoveel jaar later, heeft op Manuel eenzelfde ingrijpende effect als de madeleine of de misstap op het ongelijke plaveisel van een binnenplaats op Proust's verteller Marcel. De ongezochte herinnering is haarscherp, en de waarneming ervan veel opmerksamer dan bij het eerste contact.

In het laatste deel van het drieluik, merkt de lezer dat de via de foto's bewust opgeroepen herinneringen slechts een opwarmingsronde waren, maar dat het eigenlijke keerpunt van de roman er pas komt door die 'staat van genade', die het verleden van het hoofdpersoon als een tol in beweging zet, en de tijd buiten zijn oevers doet treden. De ruiter van Rembrandt versmelt met Jules Verne's Michaël Strogoff uit Manuels jongensboeken, verandert meteen daarop in de ruiter uit hoorspelserie dertien die rond de vuurpottafel in Mágina werd beluisterd, om tenslotte bij Manuel de ongeschonden sensatie los te maken van hoe het voelde achter op het paard bij zijn vader te zitten.

De intuïtieve verbondenheid die Manuel met Nadia heeft, straalt af op zijn waardering voor Mágina. Na de noodzakelijke stadia van gehechtheid en verloochening te hebben doorlopen, begrijpt Manuel dat hij ertoe veroordeeld is een evenwichtskunstenaar te blijven, wiens onafhankelijkheid meer baat vindt bij het verwerken dan bij het verwerpen van zijn band met Mágina.

Wanneer hij, naar aanleiding van de dood van zijn grootmoeder, naar zijn geboortedorp terugkeert, accepteert hij dat hij uit verschillende lagen bestaat en dat de wereld vol onweerlegbare tastbaarheden uit zijn kinderjaren, die onherroepelijk tot het verleden behoort, daar één van is. Weliswaar lucht het hem op dat zijn familie het nu materieel beter heeft, maar tegelijk bestempelt hij deze vooruitgang als een doos van Pandora waarvan de bodem nog lang niet in zicht is. Het Spanje van vandaag heeft immers nog maar weinig met die trage, kalme kern van zijn bestaan te maken, en meer met smakeloosheid, het is 'een lomp, luidruchtig land waar iedereen overal rookt en altijd veel te hard praat'.

Manuel komt tot de slotsom dat er, ondanks het optische bedrog, op het schaakbord van winst en verlies enkel verschuivingen plaatsgrijpen. Om van de tijd weer 'een draaideur' te maken die hem ongestoord van de toekomst op het verleden laat overstappen, rest hem slechts één remedie: Mágina aan het papier toevertrouwen, er een naam van maken die bestaat 'uit ronde klinkers als het licht tegen het middaguur, harde medeklinkers even scherp als de hoekstenen van de monumentale panden van zandsteen, geel in de ochtendzon, koperkleurig in de namiddag, grijs op regenachtige dagen in die winters uit onze jeugd'.

Meezingen in namaak-Engels; De modernisering van Spanje volgens Antonio Muñoz Molina - Ger Groot – *NRC Handelsblad*

Wie op de kaart van Spanje kijkt, zoekt vergeefs naar het stadje Mágina. Wel is er de Sierra Mágina, een bergketen ten noorden van Granada. In een uitloper daarvan ligt Ubeda, geboorteplaats van Antonio Muñoz Molina, op dit ogenblik een van Spanje's meest succesvolle auteurs. In een aantal romans herschiep hij het stadje, half waarheidsgetrouw, half fictief, en noemde het Mágina. Zijn debuutroman *Beatus Ille* uit 1986 was er al gesitueerd. De nu in het Nederlands vertaalde, sterk autobiografische roman *Ruiter in de storm* vormt het voorlopige, epische hoogtepunt van deze Mágina-romans. In meer dan zeshonderd bladzijden vertelt Muñoz Molina daarin de geschiedenis van het plaatsje gedurende de laatste honderd jaar.

Dat is zelden wereldgeschiedenis. Mágina is een slaperige provinciestad, geïsoleerd genoeg om de wonderlijkste figuren te kunnen voortbrengen. Met merkbaar plezier zet Muñoz Molina zijn excentrieken neer: inspecteur Florencio Pérez, die in zijn hele leven geen enkele misdaad oplost omdat hij volledig opgaat in zijn eigen poëzie; de fotograaf Ramiro Retratista, die iedereen in Mágina portretteert, maar niet weet wat hij met de duizenden foto's aanmoet; de journalist Lorencito Quesada, die van elk miniem voorval verslag doet in bombastische artikelen en Retratista's foto's wil gebruiken voor een megalomaan gedenkboek: Burgers en beroemdheden uit Mágina, verleden en toekomst.

In de geschiedenis van Mágina weerspiegelt zich de geschiedenis van Spanje, tot voor kort de dommeligste uithoek van Europa. Het was een land van groteske politiek en archaïsche verhoudingen, die zich in Mágina op kleine schaal herhaalden. Alleen de burgeroorlog schudde die verhoudingen een tijd lang dooreen. Veertig jaar later, en deze keer blijvend, werden ze ontworcht door het zachtere geweld van het moderne leven: de eerste toerist, de eerste televisie, mannen op de maan, spijkerbroeken en popmuziek.

Popmuziek speelt een belangrijke rol in *Ruiter in de storm*, dat zijn titel in de Nederlandse vertaling ontleent aan een lied van The Doors. Voor de generatie van Muñoz Molina (geboren in 1956) was de popmuziek de frisse wind die van over de landsgrenzen Spanje binnenwoei. Voor hen was het buitenland niet langer een naargeestig oord van ballingschap, maar een lokkende verte die ademruimte en avontuur beloofde. Zolang dat avontuur nog op zich liet wachten, proefde men er alvast de voorsmaak van in de in namaak-Engels meegezongen liederen van Lou Reed en Jim Morrison.

De naamloze hoofdfiguur van *Ruiter in de storm* is de verpersoonlijking van dat afscheid van het verleden. Hij heeft gestudeerd en is vervreemd van zijn agrarische afkomst. Hij werkt als tolk in New York, Londen en Brussel; in Mágina komt hij nog maar zelden. Daarmee heeft Muñoz Molina (die zelf in Madrid woont) zijn ontworteling extra zwaar aangezet. Als zijn generatie kosmopolitisch is geworden, dan is ze overal thuis. Dus nergens.

Ooit was dat precies wat ze wilde, maar op den duur kan het niet bevredigen. Dat ontdekt de hoofdfiguur wanneer hij zijn geliefde in dagen- en nachtenlange gesprekken in Newyorkse appartementen en hotelkamers moet uitleggen wie hij is. Dan zit er niets anders op dan verhalen te vertellen: over de eigen jeugd en kindertijd en terug tot ver daarvoor, tot in de negentiende eeuw, waarin de herinnering zich verliest.

Dat zijn de verhalen over Mágina die Muñoz Molina in dit boek vertelt. Ze worden aangrijpender naarmate ze hem zelf dichter op de huid komen, vooral wanneer degenen op het toneel verschijnen die hem het dierbaarst zijn: zijn ouders en zijn grootmoeder. Aan hen droeg hij dit boek op en een aantal van de hardste en tegelijk tederste bladzijden uit de roman zijn aan hen gewijd. De stugheid van zijn vader, de angsten van zijn moeder, de bijna animale veerkracht van zijn grootmoeder worden op intens liefdevolle wijze beschreven, als een late vervulling van het gebod 'Eert Uw Vader en Uw Moeder'.

Land zonder geheugen

Herinnering is een eerbewijs en een plicht, vooral wanneer de breuk met het verleden zo radicaal is. Muñoz Molina's hoofdfiguur staat op een tweesprong. Of beter: hij is een weg ingeslagen en ontdekt dat hij gedwongen is zijn schreden terug te volgen om zichzelf niet kwijt te raken. De herinnering is niet alleen een plicht omwille van de gedachtenis van dierbaren, maar ook omwille van de waarheid. 'Vertel mij verhalen, opdat ik weet wie ik ben,' schrijft Muñoz Molina. Dat geldt voor hemzelf en het geldt voor het land als geheel. Spanje dreigt te vergeten waar het vandaan kwam. Het wordt - aldus Muñoz Molina - een land zonder geheugen, of met een vals geheugen.

Al in zijn debuut, *Beatus Ille*, beschreef Muñoz Molina de onuitroeibare drang tot het herschrijven van de geschiedenis, die mooier gemaakt wordt dan ze was; daarom moet datgene wat werkelijke gebeurd is verdrongen worden. Dat boek situeerde hij in de Burgeroorlog en in de uitlopers daarvan - een bron van onuitroeibare mythen en vervalste waarheden. In zijn meest recente roman, *El dueño del secreto* (De meester van het geheim), keerde hij opnieuw naar het Franco-tijdperk terug, nu naar de laatste jaren ervan. Dat waren volgens Muñoz Molina geen jaren van vastberaden verzet, zoals menigeen nu wil doen geloven. Als er al oppositie was, dan was ze gewoonlijk halfhartig en inefficiënt, in een land dat grijs zag van berusting.

Dat soort ontzuivering wordt niet door iedereen gewaardeerd. Vooral in zijn column in het dagblad *El País* heeft Muñoz Molina zich ontwikkeld tot een scherp polemist en belangrijk opiniemaker.

Als romancier brak Muñoz Molina in Spanje pas door met zijn tweede roman, *Winter in Lissabon* (1987) en het daaropvolgende *Prins der duisternis* (1989), die al in het Nederlands zijn vertaald. Dat waren voortreffelijk geschreven thrillers, die zwaar steunden op het Angelsaksische detective- en spionagegenre. In een interview heeft Muñoz Molina ze gekenschetst als literaire vingeroefeningen, nodig om de sprong naar een eigen stijl te wagen. Dat is veel te bescheiden, zowel met het oog op het resultaat als met het oog op datgene wat vooraf ging. Met zijn nog niet in het Nederlands vertaalde debuut *Beatus Ille* leverde Muñoz Molina reeds in één klap een bewijs van verbluffend schrijverschap af. Alleen al de eerste tien bladzijden van dat boek zijn een wonder van literaire constructie en vertellersvernuft.

Ook *Ruiter in de storm* is bij vlagen briljant; daartussen is het op zijn minst imposant.

Sommige episoden uit de geschiedenis van *Mágina* mogen naar het pittoreske neigen, ze getuigen nog altijd van groot literair vakmanschap. En een paar liefdespassages zijn wel erg uitgesponnen, maar ze blijven bewondering afdwingen door hun rijk vocabulaire en hun lange, vloeiende zinnen, die door de vertaalster knap in even vloeiend Nederlands werden omgezet. Met *Ruiter in de storm* bewees Muñoz Molina niet alleen te horen tot de meest getalenteerde prozaïsten die Spanje nu telt, maar ook tot het slag schrijvers dat werkelijk iets te zeggen heeft.

Vertaling van Muñoz Molina; De waarheid van elementair fatsoen – Ger Groot – *NRC Handelsblad*

Antonio Muñoz Molina debuteerde in 1986 als romancier, schreef tot nu toe vijf belangrijke romans en evenzovele gelegenheidswerkjes. Hij publiceerde drie bundels met journalistieke artikelen, is een spraakmakend columnist in het Spaanse dagblad *El País* en werd in 1996 op zijn veertigste het jongste lid van de Spaanse Koninklijke Academie. Dat is een duizelingwekkende carrière, waaraan ook nog een groot aantal literaire prijzen en een uiterst succesvolle verkoop van zijn voornaamste titels moeten worden toegevoegd. Dat maakt Muñoz Molina in eigen land momenteel tot het belangrijkste boegbeeld van de Spaanse literatuur - meer dan de in het buitenland bekendere maar intellectueel-afstandelijkere Javier Marías, en meer dan Arturo Pérez Reverte, wiens charmante avonturenromans misschien nog hogere oplagen halen, maar wie het aan intellectuele diepgang ontbreekt.

Muñoz Molina dankt zijn succes allereerst aan een combinatie van vertellersinstinct, waarvan hij al in zijn (helaas nog altijd niet vertaalde) debuutroman *Beatus Ille* getuigenis aflegde, en een solide verworteling daarvan in de traditie van de grote literaire voorbeelden van deze eeuw, van William Faulkner tot de detectiveroman. De tweede leerde hij zichzelf, vooral in de vroege romans die hij zelf bescheiden als literaire vingeroefeningen aanduidt: de melancholieke quasi-speurdersroman *Winter in Lissabon* (1987) en de grimmiger spionage-thriller *Prins der duisternis* (1989). Het eerste erfde hij vermoedelijk van de deels nog analfabete Andalusische familie waaruit hij voortkwam en die hij in zijn verkapt autobiografische roman *Ruiter in de storm* (1991) liefdevol beschreef.

Het andere geheim van zijn succes heeft met die afkomst veel te maken en toont zich openhartig in de 'militaire memoires' die hij twee jaar geleden publiceerde en die nu onder de titel *Strijdlust* in het Nederlands is uitgekomen. Het is het vierde boek van Muñoz Molina dat werd vertaald en verschilt van de drie eerder genoemde doordat het niet langer een roman wil zijn, maar een boek waarin de schrijver onverholen als persoon aan het woord is. Het bevat de herinneringen aan de veertien maanden van militaire dienst die Muñoz Molina in 1979-1980 vervulde in een leger dat formeel al niet meer onder Franco diende, maar waar het democratisch besef nog ver te zoeken was.

Die herinneringen bieden Muñoz Molina ruime gelegenheid tot overpeinzingen over het menselijk verkeer in zulke extreme omstandigheden als het leven in een kazerne vol dienstplichtigen nu eenmaal is, en in het verlengde daarvan over de menselijke deugden en ondeugden in het algemeen. Het is niet in de laatste plaats zijn eigen gedrag dat het daarbij moet ontgelden. Niet volstrekt karakterloos maar zeer zeker ook niet erg beginselvast, niet van gevoel van fatsoen verstoken maar tegelijk ook maar al te vatbaar voor het automatisme van de omgeving en de subtiële dwang van het conformisme, tekent Muñoz Molina zichzelf als een (behalve in zijn ontluikende literaire gaven) door en door middelmatige figuur. Hij is een schoolvoorbeeld van de aanpassingsbereidheid, plantrekkerij en halfslachtigheid die nu eenmaal in vrijwel ieder van ons heersen, mits de grenzen van het aanvaardbare niet al te grof worden overschreden.

Zo schrijft hij over zijn politieke scepsis van die tijd: '[Zij] was niet het gevolg van een scherp inzicht dat ik nu niet met terugwerkende kracht aan mezelf kan toeschrijven, maar veeleer van mijn gebrek aan een gedisciplineerde, solide wilskracht om me op een doel of een ideologie te storten, en van een persoonlijke neiging tot afkeer van en onverschilligheid jegens collectief enthousiasme'.

Die politieke scepsis toont Muñoz Molina nog altijd in zijn columns (en ook in dit boek), en ze is ongetwijfeld veel beter overwogen dan ze in zijn recruitentijd was. Maar ze lijkt nog steeds te wortelen in een wantrouwen jegens elke zichzelf proclamerende zekerheid, vooral wanneer ze de waarheid in een extreme uithoek zoekt. De waarheid van Muñoz Molina ligt

altijd ergens in het midden (zij het niet precies in het midden) en heeft veel te maken met gezond verstand en elementair fatsoen.

Dat zijn burgerlijke, misschien zelfs kleinburgerlijke, waarden en die staan in de literatuur niet hoog in aanzien. Er is dan ook een schrijftalent als dat van Muñoz Molina voor nodig om ze niet in snotterige gemeenplaatsen te laten verzinken. Bij hem krijgen ze een elan dat de in de literatuur zoveel gangbaarder thema's als wreedheid, walging, immoraliteit of perversie - niet alleen als beschreven maar ook als beleden waarden - louter wegens het excentrieke ervan vaak al uit zichzelf hebben. Dat een dergelijk humanisme literair vorm kan krijgen en zelfs opwindend kan worden, omdat het verweven ligt in zulke weergaloos geschreven boeken, is ongetwijfeld de tweede reden van Muñoz Molina's succes. Daarvan lijkt hij zichzelf overigens maar al te goed bewust. Van alle kanten gelauwerd en gefortuneerd als hij inmiddels is, wil zijn betoonde eenvoud van afkomst en van hart in zijn journalistieke stukjes nog wel eens iets van een pose krijgen.

In *Strijdlust* is daarvan geen sprake. Het boek is meeslepend, soms ontroerend, vaak onweerstaanbaar grappig en door en door eerlijk. Muñoz Molina beschrijft er niet alleen de volstrekt irreële en vaak absurde wereld van het kazerneleven in, maar observeert ook met grote opmerkzaamheid en intelligentie het gemak waarmee mensen zich daarnaar plooiën. De oprechtheid waarmee hij laat zien hoe vrijwel iedereen uit zijn lichte, zichzelf niet uitgezonderd, binnen enkele uren na het aantreden de eigen persoonlijkheid al heeft ingeruild voor een collectief type dat uit louter angst en intimidatie bereid is tot de meest vernederende handelingen, is tegelijk indrukwekkend en beklemmend.

Erger nog dan de reductie van het 'ik' tot die van 'een militair' die zelfs zijn naam (Muñoz Molina) ziet ingeruild voor een nummer (J-54), is de laffe aanpassing van de eigen wil aan die van 'de groep', die gemakkelijk het slechtste in een mens naar boven haalt. De nuchterheid waarmee het boek laat zien dat daar de onmenselijkheid pas werkelijk en tegelijk bijna terloops begint, maakt het tot verplichte literatuur voor ieder die mocht geloven dat de fascistische verleiding op hem in ieder geval geen vat heeft.

Muñoz Molina had het ongeluk te worden ingedeeld bij een eenheid die gelegerd was in San Sebastián in Spaans Baskenland, in een periode waarin de ETA-terreur nog almachtiger was dan nu. In die jaren, waarin de democratie nog allerm minst zeker was en leger en politie nog grotendeels deden alsof Franco nooit was overleden, werd de ETA nog door een groot gedeelte van de bevolking moreel en soms actief gesteund.

In het boek merkt men hoogstens zijdelings iets van de 'strafexpeditie' die door onverholen fascistische onderofficieren en soldaten vanuit de kazerne - die enkele jaren later een sleutelrol zou vervullen in de geheime contra-terreur van de GAL - werden ondernomen. Dat was, schrijft Muñoz Molina, een zaak van de extremisten die, althans onder de diensplichtigen, een kleine minderheid vormden. De nachtelijke operaties in auto's zonder nummerborden bleven niet verborgen, zoals ook de blauwe plekken die sommigen daarbij opliepen onder de douche moeilijk konden worden verdoezeld. Maar niemand haalde het in zijn hoofd er vragen over te stellen. De diensttijd was, ook zonder het verzwaard arrest dat altijd op de loer lag, al lang en onaangenaam genoeg.

Meer merkte hij van de angst van de meeste militairen voor een aanslag en van het volstreekte sociale isolement waarin de beroepsofficieren het ogenblik verbeidden waarop ze naar veiliger en aangenamer oorden zouden worden overgeplaatst. Innemend en bewogen tekent hij de figuur van zijn directe chef op het kantoor waar hij tot zijn innig geluk tot 'soldaat-schrijver' wordt benoemd: sergeant-majoor Peláez, wiens aandoenlijke gewichtigdoenerij binnen de kazerne plaats maakt voor duizend angsten zodra hij de poort verlaat. Wanneer de 'soldaat-schrijver' na een paar maanden door hem te eten wordt uitgenodigd, treft hij in zijn flatje een hartelijke vrouw aan die met haar levenslust geen raad weet omdat niemand mag weten dat ze 'van elders' zijn en die daarom al jarenlang geen woord met de burens durft te

wisselen.

Net zo mooi, zij het minder wrang, is zijn portret van zijn communistische mededienstplichtige Pepe Rifón, die in alles zijn tegendeel is. Hij bezit een onwankelbare en volledig uitgewerkte politieke overtuiging, is vastbesloten in zijn verzet tegen de bestaande orde en vertoont een persoonlijke robuustheid waarnaast de kneedbare Muñoz Molina des te onvolwassener afsteekt. Wat hen bindt in de liefde voor de discussie en voor de roesmiddelen die in die jaren onverbrekkelijk samengingen met alles wat links was: hasj, marihuana en Cuba-libres.

Aan Rifón wijdt Muñoz Molina enkele van zijn mooiste politieke overpeinzingen, vol bewondering voor diens uitzonderlijke rijpheid, maar ook met grote reserves tegenover diens zekerheden, die toen even bekoorlijk waren als ze achteraf funest blijken te zijn geweest. Wat Muñoz Molina betreft geldt dat voor het grootste deel van de tegencultuur van de jaren zeventig, die hem, zo bekend hij, met haar libertijnse hang naar een groots en gevaarlijk leven, meer angst inboezemde dan aantrok. 'Ik ben', zo schrijft hij, 'nooit een liefhebber geworden van undergroundtrips of van de Sex Pistols of van het doctrinarisme van seksuele promiscuïteit, dat tegen het einde van de jaren zeventig verschrikkelijk had huisgehouden in mijn dorp.' Zo herinnert hij zich 'een goochemer die pas uit Barcelona was gearriveerd [en die] een paar maanden lang met wie hij maar wilde naar bed ging, met als enige verdienste en drogreden de revolutionaire principes van Wilhelm Reich te verkondigen als het evangelie'. Hoezeer dat ook naar ressentiment mag klinken, Muñoz Molina denkt nu eerder met een opgeluchte dankbaarheid terug aan die 'lafhartigheid', waaronder hij zelf zo heftig geleden heeft maar die schrijft hij - achteraf gezien in een 'gezond overlevingsinstinct' wortelde. Meer dan alleen een hilarisch verslag van een jaar militaire dienst of de 'vurige roman tegen intolerantie' die de Nederlandse uitgave op de achterflap er van maakt, is *Strijdlust* daarmee een verdediging geworden van deze banaliteit van het fatsoen, waarvan een leefbare wereld het uiteindelijk hebben moet. Dat zo'n weinig militant en bezadigd inzicht zo'n fascinerend en indrukwekkend boek heeft kunnen opleveren, is het beste bewijs voor het meesterschap van de man die ooit J-54 was.

Muñoz Molina waarschuwt tegen de banalisering van het geweld – Ilse Logie - *Trouw*

RECENSIE 'Volle maan' is het vijfde boek van de toonaangevende Spaanse schrijver Antonio Muñoz Molina (1956) dat in het Nederlands werd vertaald. De roman kreeg in Frankrijk veel meer lof toegezwaaid dan in Spanje, waar critici stilaan zuur beginnen te reageren op het grote succes dat de auteur te beurt valt.

Naast afgunst zijn ook de standpunten waar Muñoz Molina steeds vrijmoediger voor uitkomt - hij is tevens een spraakmakend columnist bij het dagblad El País - niet vreemd aan dit lauwe onthaal in eigen land.

In sommige kringen gelden zijn pleidooien voor burgerzin en elementair fatsoen als moraliserend en gestreefd. Die pleidooien klonken al door in de verkapte autobiografie 'Ruiter in de storm', en zeker in de militaire memoires 'Strijdlust', maar veel minder in het vroege werk.

De werkelijkheid heeft de mythe als het ware ingehaald: had de schrijver aanvankelijk, in de bevlogen speurdersroman 'Winter in Lissabon', nog behoefte aan Angelsaksische voorbeelden en het romantiseren van literatuur, film en jazz, daar valt sindsdien niet veel meer van te merken.

Niet dat hij zijn vroegere opvattingen zou hebben verloochend, daarvoor staat de emanciperende rol van de beschaving te zeer centraal in 'Volle maan'. Alleen zoekt de auteur het nu dichterbij huis, omdat hij erachter gekomen is hoeveel verhaaltstof het dagelijks leven herbergt.

In een Zuid-Spaans provinciestadje wordt de negenjarige Fatima gruwelijk vermoord. De inspecteur die met het onderzoek belast is, is pas in de stad aangekomen, na vijftien jaar dienst in Bilbao. Hij maakt er een punt van eer van de dader te vinden, en bijt zich nog meer in de zaak vast wanneer twee maanden later een ander meisje, Paula, op het nippertje aan de dood ontkomt.

Opnieuw bedient Muñoz Molina zich van het stramien van een bepaald genre, in dit geval de politieroman, om dat ver boven zichzelf uit te tillen. Meer dan naar de identiteit van de moordenaar is de inspecteur namelijk naar diens drijfveren op zoek, en probeert hij in het reine te komen met zichzelf en met zijn eigen pijnlijke verleden.

Wanneer de inspecteur de dader na een moeizame speurtocht weet in te rekenen, neemt dan ook een gevoel van leegte van hem bezit. Nu de stukjes van de puzzel in elkaar zijn gepast, beseft hij dat het hem daar niet om begonnen was, en dat hij het antwoord op de vragen die hem werkelijk bezighouden, schuldig zal blijven.

De beklemmende sfeer van de roman vloeit voort uit de bezwerende stijl die al Muñoz Molina's proza kenmerkt, en uit de knappe perspectiefwisselingen. Als een kameleon vereenzelvigd de verteller zich beurtelings met een van de hoofdpersonages - de inspecteur, de dader, zijn slachtoffertjes, de aardige onderwijzeres Susana Grey en haar leerstellige ex, de hoogbejaarde 'rode' pater Orduña, door wiens bemiddeling de inspecteur indertijd een studiebeurs heeft gekregen en voor wie hij nog steeds een mengeling van ontzag en gêne voelt - en telkens past het discours zich aan aan de denkwijze en het taalgebruik van wie aan het woord is.

Dit procédé wordt met zoveel inleving toegepast dat zelfs de monologue intérieur van de moordenaar, die bol staat van de onvrede met het eigen lot, van diepgewortelde wrok en van heerszucht, indruk maakt.

Aan de hand van het relaas van de dader laat Muñoz Molina zien hoezeer vernedering het slechtste in de mens naar boven haalt en dus uit den boze is. Tegelijk weigert de auteur zich door enige verzachtende omstandigheid te laten vermurwen en waarschuwt hij voor de

banalisering van geweld: zodra het ondubbelzinnige afgrijzen wijkt voor toegeeflijkheid, is het hek voorgoed van de dam.

Een ander stijlmiddel dat de auteur hier aanwendt, is de haast obsessionele herhaling van enkele motto's, bijvoorbeeld het adagium dat de ogen de spiegel van de ziel zijn. Vanuit zijn onwankelbaar geloof in de overeenkomst tussen schijn en zijn, tussen lichaam en ziel, dringt pater Orduña er bij de inspecteur op aan vooral naar de ogen van de mensen te kijken, maar het gezicht van de dader blijkt uiteindelijk uitdrukkelingsloos te zijn. De wetenschap brengt evenmin uitkomst. Net als de systematische handelwijze van de inspecteur zelf, die bestaat uit het optrekken van het „overweldigende, zinloze bouwwerk van alle dingen die iedereen die oktoberavond gedaan of gezien had', moet het indrukwekkend aantal genetische aanwijzingen die de gerechtsarts Ferreras heeft verzameld, het afleggen tegen Susana's intuïtieve ingeving dat de maan een sleutelrol in het hele misdadige opzet speelt.

Bij nader inzien gebeurt alles wat er in deze roman toe doet, zowel de ontvoeringen van de meisjes als de toenadering tussen de inspecteur en de onderwijzeres, bij volle maan. Dan krijgt alles nu eenmaal iets roerloos, iets onwezenlijks, iets van een opgeschorte werkelijkheid.

Zowel het motto van de ogen als dat van de maan verleent onvermoede samenhangen aan het verhaal en legt verbanden tussen personages die op het eerste gezicht elkaars tegenpolen zijn: tussen de stugge inspecteur in zijn Spartaanse flat en de openhartige Susana, maar ook tussen de nietszeggende, terughoudende blik van diezelfde inspecteur en die van de moordenaar, niet toevallig de enige hoofdpersonages die naamloos blijven.

Pas laat in de roman dringt het tot de inspecteur door dat hij in zijn moeilijke kindertijd ook nooit tederheid heeft gekend en daarom niet in staat is zijn gevoelens onder woorden te brengen. Hadden de jezuïeten zich niet over hem ontfermd, dan was hij misschien ook op drift geraakt. Had hij Susana niet ontmoet, dan had niemand hem op zijn halfslachtig conformisme gewezen.

De verwantschap tussen de schuldige en de onschuldige, die door de gemeenschappelijke blik wordt gesuggereerd, is bijgevolg niet zo vreemd, net zo min als de ongeloofwaardige bekering van de dader aan het eind wezenlijk verschilt van de gedaanteverwisseling die de inspecteur sinds zijn verhouding met Susana heeft ondergaan.

Daarenboven torst de inspecteur ook een schuld: voor de mislukking van zijn huwelijk en voor de gezondheidstoestand van zijn vrouw.

Vijftien jaar lang heeft zij lijdzaam de hel van het Baskenland, waar politieagenten het geliefkoosde doelwit zijn van aanslagen, moeten ondergaan zonder dat haar man een greintje begrip voor haar angsten toonde. Intussen hebben de dreigtelefoontjes van de terroristen en de ongefrankeerde enveloppen op de deurmat haar in een instelling voor geesteszieken doen belanden.

De rechtlijnigheid die tegenstanders Muñoz Molina wel eens aanwrijven heeft, kortom, alles met principiële stellingnamen te maken en weinig met eenduidigheid. De auteur is namelijk de kampioen van de nuance, de tact en zelfs van het mededogen. Niet voor niets luidt de paradox waar de hele roman om draait dat wie zich, zoals Susana, kwetsbaar opstelt, een grote kracht uitstraalt, terwijl diegene die zich, zoals de moordenaar, een air van onoverwinnelijkheid aanmeet, het onderspit delft.

Waarom Muñoz Molina zich zo tot het genre van de roman aangetrokken voelt, spreekt voor zich. Deze vorm leent er zich uitstekend toe om het concrete menselijke verkeer in kaart te brengen zonder ooit een sluitend antwoord te hoeven geven op de volgende verzuchting:

„In wat voor labirinten raakten de gevoelens van mannen en vrouwen verzeild, krachtens welke wet veranderden ze afwisselend in engelen en scherprechters, in beulen en slachtoffers van elkaar, in een eindeloze herhaling, zonder dat ze er iets van leerden of even rust kregen,

zonder dat ze iets opstaken van het doorstane leed of zich ooit helemaal lieten ontmoedigen door de zoveelste mislukking?'.

Het geniep van alledag – Ger Groot – *NRC Handelsblad*

Muñoz Molina over een lustmoordenaar

Er zijn boeken die je met enige aarzeling ter hand neemt en Volle maan van de Spaanse schrijver Antonio Muñoz Molina is er één van. Terwijl in België de portretten van Julie en Mélissa, slachtoffers van Dutroux, nog altijd achter de vensters prijken en Nederland alweer met nieuwe gruwelen is geconfronteerd, komt een roman over kinderverkrachting en -moord de werkelijkheid dichterbij dan de gemoedrust lief is. De gedachte dat het 'maar' literatuur is verliest op dat moment gevoelig aan kracht.

Antonio Muñoz Molina: Volle maan (Plenilunio). Uit het Spaans vertaald door Ester van Buuren. De Geus, 415 blz. f49,90

Maar wie aan Volle maan begint, legt het boek niet gemakkelijk meer terzijde. Niet dat Muñoz Molina de lezer veel bespaart. De details van de lustmoord op de prille Fátima, worden bij kleine beetjes maar met ijselijke precisie uiteengezet. Dat de met het onderzoek belaste inspecteur daardoor in zijn dromen wordt geplaagd, wil de lezer dan ook graag geloven. En wat de eerste niet meer loslaat, houdt ook de tweede aan het lezen: de wil om het raadsel opgelost te zien. Daarbij gaat het voor de lezer al snel niet meer om de vraag wie de moord gepleegd heeft – het antwoord daarop geeft Muñoz Molina al na 120 bladzijden – maar hoe het mogelijk is dat iemand zoiets heeft willen doen.

Het afschrikwekkende zo uit te beelden dat we het accepteren als iets dat tot het leven behoort, is al sinds jaar en dag een van de belangrijkste opdrachten van de literatuur en waarschijnlijk van de meeste kunsten. Dat leidt niet per se tot een verzoening, laat staan een instemming, maar wel tot een zekere verdraagzaamheid jegens het onverteerbare, dat er nu eenmaal altijd zal zijn. Het intellectuele middel daartoe is inzicht, waardoor we de onoverkomelijkheid ervan begrijpen.

Maar inzicht alleen volstaat meestal niet. Er is een extra verleidingskracht nodig om de lezer bij de tekst te houden en daar komt de kunst in het spel. Zij bewerkt een soort betovering waardoor de pijntolerantie bij de lezer na een tijdje onwillekeurig versoepeld blijkt te zijn. Hij heeft de confrontatie met de verschrikking uitgehouden daarmee ontdekt hij dat ze inderdaad uit te houden valt. De gruwzaamheid waarbij het verstand stilstaat is niet langer het einde van de wereld.

Zo werkt ook Volle maan, dankzij het weergaloze vertellersvernuft waarover Muñoz Molina beschikt. Dat meesterschap hoefde hij na zijn omvangrijke roman Ruiters in de storm en het kleine meesterwerk Winter in Lissabon niet meer te bewijzen. Het stond al vast toen hij in 1986 met zijn (nog altijd niet vertaalde) roman Beatus ille de Spaanse letteren binnenviel als een in één keer volgroeid auteur. Meer dan bij welke andere Spaanse schrijver van dit moment ook gaat woordkunst bij Muñoz Molina gepaard met een uitdrukkelijke morele bekommernis, en daarmee beantwoordt zijn oeuvre op voorbeeldige wijze aan wat literatuur zou moeten zijn.

Volle maan is gesitueerd in een naamloos stadje in Andalusië, waarin zonder veel moeite het Mágina uit andere romans van Muñoz Molina te ontdekken valt – op zijn beurt gemodelleerd naar op het echt bestaande Úbeda, waaruit de schrijver afkomstig is. In dit stadje is de politiemanager die de moord op Fátima moet zien op te lossen een recent uit Baskenland overgeplaatste inspecteur die met zijn op de noordelijke motregen berekende kleding ongewild opvalt. Ongewild, want nog altijd wordt hij geplaagd door de angst voor een aanslag van de ETA en het geniepig alledaags terrorisme dat zijn vrouw tenslotte in een inrichting heeft gebracht.

De inspecteur – wiens naam nergens in het boek valt – is geen gelukkig mens. Vastgelopen in zijn huwelijk, dat door zijn alcoholisme ontaardde in de liefdeloze onverschilligheid waarin het leven binnenskamers zich van zijn wreedste kant kan laten zien, is er bij hem nog maar weinig over van vertrouwen, gevoeligheid en zelfrespect. Twee dingen slingeren hem – sinds kort van de drank verlost – uit die impasse weg: de dood van Fátima en een liefdesrelatie met haar schooljuffrouw. Dat is een uitzichtloze relatie, en ze is schuldig, want op hetzelfde moment telt de inspecteur, zij het met tegenzin, de dagen af dat zijn eigen vrouw zal terugkeren. Zijn verliefdheid, die zijn redding zou kunnen zijn, is tegelijk zijn ondergang. Aan het slot van het boek bezegelt ze zijn levenslot, wanneer de boven hem hangende ETA-doemtenslotte werkelijkheid wordt.

Daarmee grijpen twee tragedies in elkaar. Want de inspecteur is niet alleen schuldig in de liefde, maar ook in de politiek. Muñoz Molina laat hoogstens vaag doorschemeren wat hij als politieman in Baskenland heeft uitgespookt, maar we hoeven ons er geen illusies over te maken. Groter nog is zijn erfschuld jegens de man die hij van tijd tot tijd opzoekt om zijn radeloosheid op te biechten: een oude jezuïet die ooit zijn leraar was. Hij is een 'rode pater': arbeider-priester in de jaren vijftig en daarna een prediker van bevrijdingstheologie en christelijk marxisme onder zijn leerlingen. Daaronder was ook de inspecteur, een van de arme leerlingen van de school die dankzij een beurs toch nog kon studeren. Maar hij verried zijn leraar als informant aan de politie van Franco.

Na zoveel jaren biecht de inspecteur dat aan de pater op. Maar ook de laatste is niet wat hij lijkt. Als telg uit een vooraanstaande familie streed hij in Franco's opstandelingenleger, en hij deed dat, zoals hij bekent, niet gedwongen maar met graagte en overtuiging. En was hij in zijn latere leven werkelijk veel veranderd? De overtuigingen veranderden, maar de hardheid bleef. Het schoolregime was onverbiddelijk, net als de zekerheden die er werden gepreekt. Ook al lijkt de pater daarbij minder aan zijn politieke dan aan zijn religieuze dogmatiek te denken, schuldig weet hij zich wel.

Die twee dubbelzinnige figuren zijn de meest intrigerende in Volle maan en hun verwikkeling van schuld en boete overschaduwde in zekere zin het detective-achtige plot. Niet dat Muñoz Molina de verschillende verhaallijnen niet goed bijeen weet te houden. Een scène waarin Fátima's moordenaar op het punt staat bij de pater te biechten te gaan, niet uit berouw maar uit machtsgevoel omdat hij weet door het biechtgeheim onkwetsbaar te zijn, vormt een hoogtepunt van suspense. En het levensverhaal dat de schooljuffrouw de inspecteur vertelt – over haar mislukte huwelijk, haar ontberingen en de vreugde die haar zoon haar gaf – laat Muñoz Molina met meesterlijke bitterheid uitlopen op haar klacht dat de jongen zojuist besloten heeft bij zijn vader beter af te zijn.

Maar desondanks krijgt Susana Grey niet het reliëf van de inspecteur of de pater, zoals ook Fátima's moordenaar vlak blijft. De een ontbreekt het aan schuld, de ander is er zozeer mee beladen dat ook hij een eendimensionale figuur wordt. In de weerzinwekkende monologen waarmee Muñoz Molina hem opvoert is alles duister, gemeen en goor.

Daarmee maakt Muñoz Molina het zich wat te gemakkelijk, net als met zijn onthulling van de sadistische beweegredenen van de moordenaar: de schaamte over een klein uitgevallen pikkie. Psychologie van de koude grond, die er niet beter op wordt doordat Muñoz Molina hem ook nog eens opvoert als een maanzieke: een kunstgreep die hij nodig heeft om zijn speurdersgeschiedenis tenslotte rond te krijgen. Een slecht sluitend plot is wel vaker het probleem bij Muñoz Molina, net als bij veel van zijn Spaanse generatiegenoten.

Volle maan geeft uiteindelijk dus maar half wat het belooft. Het maakt het onverdraaglijke, dat de lezer in het begin zo vreest, draaglijk door er de aandacht van af te leiden, niet door het te ontrafelen. In de confrontatie tussen de inspecteur en de pater investeert Muñoz Molina zijn psychologische vernuft, maar de eigenlijke verschrikking blijft steken in een weinig subtiel

manicheïsme van goed en kwaad. Dat het boek toch niet teleurstelt, is niet alleen te danken aan het geraffineerde vakmanschap en de vertelkunst van de schrijver maar ook aan de urgentie en de inzet waarmee hij schrijft. Zelfs een verhaal waarvan het plot maar voor de helft geslaagd is en slechts enkele figuren ten volle geloofwaardig zijn, is bij Muñoz Molina nog altijd ruimschoots de moeite waard.

Triomferen in andermans verbeelding – Ger Groot – *NRC Handelsblad*

Muñoz Molina's debuut was de geboorte van de nieuwe Spaanse literatuur

De dood van Franco in 1975 maakte in Spanje een grenzeloze hoop wakker. Eindelijk zouden de beloften van vrijheid, welvaart en culturele bloei in vervulling gaan. Dat gebeurde met de nodige vertraging, waardoor Spanje nog altijd een beetje op de rest van Europa achterloopt. Zo draagt de vrijheidscultus van emancipatie en libertinisme waarin het land zichzelf als ultra-modern beschouwt, in veel opzichten nog het stempel van de jaren zeventig. De cultuur leefde pas op in de jaren tachtig en de echte welvaart kwam nog weer een decennium later.

Antonio Muñoz Molina: Beatus Ille. Uit het Spaans vertaald door Ester van Buuren. De Geus, 381 blz. €22,50

Voor de literatuur stelde in de eerste jaren teleur. De meesterwerken die schrijvers vanwege de censuur noodgedwongen in de la hadden moeten houden, wilden maar niet tevoorschijn komen. Het kostte enige zelfoverwinning om toe te geven dat ze er eenvoudigweg niet waren en dat de gevestigde schrijvers (Cela, Torrente Ballester, Sánchez Ferlosio) hun beste werk al hadden afgeleverd. Voor een vernieuwing van de literatuur en een vrijere kijk op het recente verleden was het wachten op een jongere generatie, die in de jaren tachtig begon door te breken.

Beatus Ille, het romandebuut van de toen dertigjarige Antonio Muñoz Molina, viel in 1986 als een steen in het water en geldt als het begin van een nieuwe Spaanse literatuur. Uit het niets dook Muñoz Molina op. Zoals opmerkelijk veel van zijn schrijvende generatiegenoten was hij afkomstig uit een bijna analfabeet provinciaal milieu, en in één keer lag daar een imposante, hecht geconstrueerde roman, die tegelijk de verhouding tussen de oudere en de aanstormende jongere generatie schrijvers leek te symboliseren.

Vergeeten dichter

Familietragedie in Andalusië heeft de Nederlandse uitgever op de titelpagina van de vertaling afgedrukt, en op het eerste gezicht heeft *Beatus Ille* daar alle trekken van. De student Minaya reist in 1969 terug naar het provinciestedje Mágina waaruit zijn familie afkomstig is en dat in veel van de latere romans van Muñoz Molina een rol is blijven spelen. Hij werkt aan een scriptie over de vergeten dichter Jacinto Solana, die in 1947 gedood werd bij een schermutseling met de guardia civil. Bij zijn oom Manuel, boezemvriend van Solana en eigenaar van diens nalatenschap, hoopt Minaya onuitgegeven materiaal te vinden, misschien wel het manuscript van de roman *Beatus Ille* waaraan Solana tot aan zijn dood gewerkt heeft. Speurend in de bibliotheek van Manuels herenhuis ontrafelt Minaya de dramatische gebeurtenissen die Solana beschrijft in zijn autobiografische roman, waarvan Minaya inderdaad het manuscript vindt. Een dramatische avond in 1937, middenin de Burgeroorlog, maakte een einde aan het leven van Manuels bruid en Solana's minnares Mariana. Gedood door een verdwaalde kogel bij de achtervolging van een franquistische spion, luidt de officiële versie. Maar is die versie wel waar? De tragedie die Muñoz Molina stap voor stap onthult maakt *Beatus Ille* tot een overdonderend verhaal, verteld met het mengsel van dramatiek en noodlottigheid dat de omschrijving op de Nederlandse titelpagina rechtvaardigt.

Maar *Beatus Ille* ('Gelukkig is de man', volgens Psalm 1) is meer dan een knap geconstrueerde familietragedie en zeker meer dan een ingenieus misdaadverhaal. Wanneer Muñoz Molina aan het eind van een lange reeks onverwachte wendingen, Minaya zijn succes

gunt het mysterie te hebben opgelost en Solana's roman te hebben achterhaald, heeft hij nog een laatste omslag in petto die al het voorafgaande op losse schroeven zet en waarmee hij tegelijk zijn eigen literaire credo afgeeft. Die wending kan hier worden verteld zonder dat de verrassing verdwijnt, want *Beatus Ille* heeft spanning en kracht genoeg om met dit kleine verraad adembenemend te blijven.

Dienstmeisje

Op de valreep van Minaya's vertrek uit *Mágina* blijkt niet alleen de dood van Solana, maar ook de teruggevonden roman bedrog te zijn geweest. Ruim twintig jaar heeft de doodgewaande dichter zich schuilgehouden, verzorgd door het dienstmeisje in Manuels huis. Met haar hulp heeft Solana Minaya niet alleen op het spoor van de ontdekking van het verleden gezet, maar hem ook het manuscript laten vinden waarin over dat verleden wordt verteld – en dat diezelfde Solana pas nu geschreven heeft.

Een roman, zo vertelt de laatste aan Minaya bij hun ultieme ontmoeting, is er nooit geweest. Literaire onmacht om het nog te levende verleden vorm te geven hebben bij Solana iedere creativiteit doodgeslagen. Pas met de komst van Minaya werd dat anders. 'Ik heb het spel bedacht, maar u was mijn medeplichtige,' zegt Solana. 'U was degene die een misdaad eiste die zou lijken op die uit de literatuur, en een onbekende of onterecht vergeten schrijver met het prestige van de politieke achtervolging.'

Zo vormt een jonge garde schrijvers de katalysator van datgene waartoe de oude niet in staat was. Romans die niet geschreven waren, kwamen er met het aantreden van Muñoz Molina en zijn generatie alsnog, zij het dat ze niet geschreven werden door degenen die de nationale tragedie hadden meegemaakt. Daarmee werd *Beatus Ille* van Muñoz Molina de inlossing van Solana's ongeschreven *Beatus Ille*. Of toch niet? Solana is er stellig in. 'U hebt het boek geschreven, u hebt me voor enkele dagen teruggegeven aan het leven en de literatuur,' zegt hij tegen Minaya. 'Nu bent u heer en meester over het boek en ben ik uw personage, Minaya. Ook ik heb gehoorzaamd.'

En ongetwijfeld is er een *Beatus Ille* van Minaya: de scriptie over Solana's leven en werk. Drie boeken dus, waarvan we er één in handen hebben, geschreven door de man die veel op Minaya lijkt maar hem niet is: de schrijver Muñoz Molina. Evenmin als Minaya heeft hij de Burgeroorlog meegemaakt en net als hij ging hij naar Madrid, maar tegelijk is hij als regisseur van zijn literaire spel even almachtig als Solana, wiens stem ('ik') hij aan het begin en einde van het boek tot de zijne maakt.

Wat is er in mei 1937 werkelijk in *Mágina* gebeurd? Minaya meende het te weten, maar zijn zekerheid is hem door Solana's bekentenis uit handen geslagen: 'Misschien is de geschiedenis die u hebt gevonden er slechts een van de vele die mogelijk zijn.' Er zijn een paar onomstootbare feiten, maar die laten vele werkelijkheden toe. Op dat ogenblik is de *Beatus Ille* van Minaya geen wetenschappelijke scriptie meer, maar literatuur geworden. 'U houdt van de literatuur zoals het ons niet eens geoorloofd is van haar te houden in onze puberteit,' zegt Solana. 'U zoekt mij, Mariana, de Manuel uit die jaren, alsof we geen schimmen zijn maar geloofwaardiger en levensechtere schepsels dan uzelf. Maar het was uw verbeelding waarin wij opnieuw geboren zijn, veel beter dan we waren, loyaler en mooier, vrij van de lafheid en de waarheid.'

Cynischer

De geschiedenis laat zich alleen als een verhaal vertellen, constateert de narratieve geschiedschrijving die in Nederland vooral door Frank Ankersmit is verdedigd. Dat betekent dat in iedere historie onvermijdelijk een zekere mate van fictie sluipt, al is het maar omdat het verhaal een vorm moet krijgen. Solana formuleert dat wat cynischer: 'Het maakt niet uit of een geschiedenis waar of niet waar is, maar dat je haar weet te brengen.' Beiden bedoelen hetzelfde, want zonder verhaal hebben de feiten geen betekenis, maar die betekenis komt altijd achteraf.

Daarom kon Solana's verhaal pas verteld worden dankzij Minaya. En daarom hervond de Spaanse literatuur na Franco's dood haar vitaliteit met een nieuwe, onbeschreven generatie, die zich boven de verharde tegenstellingen kon verheffen. Zo kon Muñoz Molina, schrijvend na Spanjes politieke hervorming, in *Beatus Ille* ook de republikeinse wandaden tijdens de Burgeroorlog beschrijven zonder twijfel op te roepen over zijn democratische gezindheid. Het fabelachtige elan waarmee hij met dit boek de literatuur betrad heeft zich in zijn latere boeken (*Winter in Lissabon*, *Ruiter in de storm*, *Prins der duisternis*, *Strijdlust* en *Volle maan* – om alleen de vertaalde titels te noemen) geconsolideerd. Steeds gaat daarin de leugen van de fictie en het verzinsel van de literatuur samen met een even onnadrukkelijke als onmiskenbare morele strekking. Literatuur is een spel van stijl en woorden, maar is ook de onware geschiedenis die zo goed 'gebracht' wordt dat ze waarheid krijgt.

De grondlijnen – en wellicht zelfs de scherpste uitdrukking – van dat oeuvre legde Muñoz Molina neer in *Beatus Ille*. Daarmee werd het de waterscheiding, maar ook een van de hoogtepunten van de Spaanse na-franquistische literatuur, even onontkoombaar als onvergetelijk en vreemd genoeg buiten Spanje nog vrijwel onontdekt.

Het kwaad in alle tijden – Peter Venmans – *de Volkskrant*

De zevende roman van de Spaanse auteur Antonio Muñoz Molina (1956) die in het Nederlands is vertaald, heet Sefarad, en net als in de andere romans speelt het geheugen daarin een grote rol....

Toch kun je van verschillende hoofdstukjes in Sefarad vermoeden dat ze teruggrijpen op een verre autobiografische oorsprong. Het zijn meestal eenvoudige geschiedenissen over provincialen die zich in de grote stad ontheemd voelen, over kleine ambtenaren die alleen maar kunnen dromen van avontuur en passie, over mensen die, op welke manier dan ook, geconfronteerd worden met het gevoel van gemis. Molina heeft van gewone, half mislukte levens literatuur gemaakt, maar in Sefarad gaat hij nog wat verder. De Spaanse ondertitel van het boek luidt *Una novela de novelas*, een roman dus gemaakt van de stof van andere romans. Molina combineert zijn eigen (herinnerde of verzonnen) verhalen met herschrijvingen van bekende literaire teksten. Zo heeft hij getuigenissen opgenomen van en over Jean Améry, Margarete Buber-Neumann, Milena Jesenska (de Milena van Kafka's brieven), Victor Klemperer, Primo Levi en Willi Münzenberg. Zij waren allen slachtoffers van het nazisme en soms ook van het stalinisme. Hun namen behoren inmiddels tot het collectieve geheugen. Door de keuze van deze namen laat Molina zijn grote ambitie zien, die bovendien nog eens weerspiegeld wordt in de titel. 'Sefarad' verwijst naar de tragische geschiedenis van de Spaanse joden of sefarden die in 1492 de ballingschap in gedreven werden. In de joodse geschiedenis is '1492' een trauma vergelijkbaar met de verwoesting van de tempel van Jeruzalem of de holocaust. Molina heeft dus een boek willen schrijven over het kwaad in alle tijden en in al zijn varianten, zowel het meest banale als het meest radicale kwaad, zowel de dagelijkse, ordinaire vormen van vervreemding als de misdaden tegen de menselijkheid van de Spaanse Inquisitie, of het 20ste-eeuwse totalitarisme. Weinig schrijvers zouden het aandurven om zoveel heterogeens bij elkaar te brengen. Molina is dat normaal wel toevertrouwd, maar in Sefarad gaat hij hierin verder dan in zijn andere romans. Hij slaagt dan ook maar gedeeltelijk in zijn opzet. Er staan sterke en aangrijpende verhalen in Sefarad, maar als geheel overtuigt het boek niet helemaal. Omdat het over zoveel verschillende dingen gaat, dreigt de ziel een beetje verloren te gaan

Schim in Buenos Aires – Ger Groot – *NRC Handelsblad*

Op een ingesneeuwd vliegveld in Amerika wachten twee Spanjaarden op hun vlucht. De één is docent aan een universiteit daar, de ander werkt voor een grote hotelketen. Hun karakters zouden nauwelijks méér kunnen verschillen. De docent is ingehouden en al half veramerikaanst, de hotelman is ondanks al zijn internationale reizen een luidruchtige provinciaal gebleven. Hij praat en praat: over zijn werk, zijn voorliefdes in het leven en over het grote liefdesavontuur dat hij ooit beleefde in een groot hotel in Buenos Aires dat betere dagen had gekend.

Die stad is ook de bestemming van de docent, die er een internationaal literatuurcongres gaat bezoeken. Eenmaal aangekomen, komt hij - half bij toeval - in hetzelfde hotel terecht en meent er dezelfde prachtvrouw te zien: de echtgenote van de eigenaar. Maar zowel de eigenaar als zijn vrouw blijken al jaren dood en ook het hotel, op het punt van sloop, ademt al zijn eigen ondergang. Dat gegeven had een mooie, mysterieuze roman kunnen opleveren. Maar Antonio **Muñoz Molina**, toch een van de meest vooraanstaande Spaanse schrijvers, heeft er in Carlota's minnaar geen weg mee geweten. Om het boekje - nauwelijks meer dan een novelle - een afronding te geven, moet hij terugvallen op een tweede plot: de naargeestige zeden en gewoonten van het huidige (vooral Amerikaanse) academische leven, die ervoor zorgen dat de docent op het laatste moment de hem beloofde vaste aanstelling aan hem voorbij ziet gaan. Benoemd wordt de militant-lesbische, uitgesproken politiek-correcte hispaniste die hem in Buenos Aires bij zijn eigen voordracht bijtend vernederde.

Dat levert enige onthullende scènes uit het postmoderne wetenschapsbedrijf op, eerder grotesk dan geestig - maar ook zij kunnen deze korte roman niet redden. Die mislukking is des te verwonderlijker omdat **Muñoz Molina** zich eerder een fascinerend romancier heeft betoond, van zijn debuutroman *Beatus Ille* via het jazz-verhaal *Winter in Lissabon*, de Bildungsroman *Ruiter in de storm* en de dienstplicht-memoires *Strijdlust* tot de collage-achtige roman over ballingen en verdrevenen *Sefarad* - alle in het Nederlands vertaald. In *Carlota's minnaar*, waarin hij zijn eigen Amerikaanse ervaringen (als writer-in-residence en later als directeur van het Instituto Cervantes in New York) verwerkte, wilde het kennelijk niet lukken. Spookverhaal noch universiteitssatire, exploratie van de fantasie noch van de krochten van het geheugen, werd *Carlota's minnaar* het resultaat van een enigszins pijnlijke schrijversonmacht: hopelijk een tijdelijke inzinking in wat een indrukwekkend oeuvre blijft.

Onvergetelijke nachten met gesjeesde actrice - Maarten Steenmeijer – *de Volkskrant*

Geen genre waarin een prozaschrijver zozeer zijn meesterschap kan laten zien als de novelle. Dat oppert Antonio **Muñoz Molina** in het voorwoord van de Spaanse editie van Carlota's minnaar (in de Nederlandse vertaling is het stukje niet opgenomen). De novelle, aldus de Spaanse schrijver, verenigt het beste van beide werelden: de intensiteit van het korte verhaal en de 'innerlijke weidsheid' van de roman.

Het zijn opvallende uitspraken voor een schrijver die naam heeft gemaakt met lijvige romans als *Ruiter in de storm* en *Volle maan*. Carlota's minnaar is stukken slanker. Aan het woord is een schlemielige Spanjaard die als literatuurdocent zijn brood verdient op een Amerikaanse universiteit. Hij is op weg naar een congres in Buenos Aires maar blijft vanwege een sneeuwstorm steken. Op het vliegveld van Pittsburgh raakt hij in gesprek met een landgenoot. Diens Spaanse manier van doen staat hem aanvankelijk tegen. Maar mede vanwege het contrast met de banale en benauwde etiquette van de Amerikanen wordt het onbekommerde optreden van zijn landgenoot hem steeds sympathieker.

Het is een ontwikkeling die genoeg stof had opgeleverd voor een mooie novelle. Maar **Muñoz Molina** had een andere troef in gedachten: het liefdesavontuur dat de joviale Spanjaard enkele jaren eerder in Buenos Aires beleefde. Daar raakte hij in de ban van een gesjeesde actrice, met wie hij twee nachten doorbracht die zich in het diepst van zijn ziel zouden griffen.

Het kan natuurlijk niet anders of ook de literatuurdocent komt deze femme fatale tegen nadat hij ten slotte in Buenos Aires is gearriveerd. Maar van een echte ontmoeting komt het niet, laat staan van een onvergetelijk avontuur tussen de lakens. Het blijft bij een verbijsterende ontdekking over haar identiteit, die alles wat hij over haar wist in een ander daglicht plaatst. Dat deze verhaallijn niet het kloppende hart van **Muñoz Molina's** novelle wil worden, heeft niet alleen te maken met de prominente aandacht die wordt opgeëist door de ontwikkelingen in de verhouding tussen de twee Spaanse mannen. Er zijn nog meer verhaallijnen die roet in het eten gooien. Alles bij elkaar te veel voor een echte novelle, maar in deze rudimentaire vorm ook te weinig voor een roman.

Geef dit arme, harde land zijn verleden terug;

Antonio Muñoz Molina probeert het Spaanse zwijgen te verbreken

Henriëtte Aronds - *Trouw*

Veertig jaar Franco én een doofpotcultuur zorgden ervoor dat Spanje zich weinig herinnert van de kunstenaars die zich vóór de burgeroorlog inzetten voor hun land. De veelbejubelde Spaanse schrijver Antonio **Muñoz Molina** wijdt zijn laatste grote historische roman aan deze idealisten.

'Elke schrijver heeft een basisverhaal, het mijne is de onvolledige herinnering', zei Antonio **Muñoz Molina** tegen zijn Nederlandse gehoor tijdens een lezing die hij vorige week donderdag gaf in Utrecht.

De gelauwerde Spaanse schrijver doelt hier op de herinnering aan de traumatische gebeurtenissen in zijn land: de burgeroorlog en de bijna veertig jaar durende dictatuur van Franco. En dat betekende nog niet het einde van de zwijgcultuur. Nadat de Generalísimo een natuurlijke dood was gestorven, werd er snel een pact gesloten om het smeulende conflict tussen rechts en links te doven. Communisten, socialisten en gematigde franquisten spraken af het verleden niet langer op te rakelen. De blik zou voortaan op de toekomst worden gericht. Alleen zo zou Spanje een modern, Europees land kunnen worden.

Maar een land dat zo druk bezig is modern te worden, een land dat nooit achterom kijkt, verliest zijn geheugen, waarschuwt **Muñoz Molina**. Ook zijn culturele geheugen.

Omdat ook tijdens het Franco-regime alleen de officiële, fascistische lezing van de gebeurtenissen in omloop was, weet Spanje weinig over de toonaangevende denkers, schrijvers en kunstenaars van vóór de burgeroorlog. Die kloof wil **Muñoz Molina** dichten met zijn romans.

Het zojuist in het Nederlands vertaalde 'De nacht der tijden' is niet het eerste boek waarin de schrijver zich van die taak kwijt; het is wel het sluitstuk van zijn ambitieuze historische project. Onlangs liet hij weten zich vanaf nu alleen nog toe te leggen op de beschrijving van zijn eigen tijd. 'De nacht der tijden' speelt zich af in de maanden die voorafgingen aan de burgeroorlog, in 1935 en 1936.

Nadat de republikeinen in 1931 met een nipte meerderheid de gemeenteraadsverkiezingen hadden gewonnen werd op 14 april de Tweede Republiek (bijgenaamd La Niña Bonita, ofwel 'Het Mooie Meisje') uitgeroepen. Aanvankelijk heerste er groot optimisme onder het progressieve deel van de bevolking. Eindelijk zou de macht van het leger aan banden worden gelegd, zouden kerk en staat worden gescheiden en zou de clerus worden verteld af te blijven van het onderwijs. Maar al snel sloeg de scepsis toe. De hervormingen gingen links niet snel genoeg, rechts was bang zijn machtspositie te verliezen. En terwijl de republikeinse regering in Madrid uit alle macht de democratie overeind probeerde te houden, moest ze lijdzaam toezien hoe die langzaam ten onder ging. In de Spaanse hoofdstad vlogen links en rechts elkaar stevig in de haren. Kerken en kloosters gingen in vlammen op, winkels werden geplunderd. Aan beide kanten vonden de vreselijkste excessen plaats.

In mooie, beeldende passages weet **Muñoz Molina** het tot op het bot verscheurde Madrid op te roepen. "Bij de begrafenissen van de linkse doden waren er bossen rode vlaggen, opgeheven vuisten en parades van jonge milities in uniform; bij andere begrafenissen steeg de geur van wierook op die door de priesters werd verspreid en klonk het gemurmel van het bidden van de rozenkrans. Het verbazingwekkende was dat niemand de gelijkenis leek op te merken tussen de begrafenisrituelen van degenen die zeggen elkaars vijanden te zijn. De geëxalteerde viering van moed en opoffering, de wrange verwerping van de echte wereld van

nu, in naam van het Paradijs op Aarde of het Koninkrijk der Hemelen ()."

Opvallend veel aandacht besteedt hij aan de rol van schrijvers en kunstenaars bij de modernisering van Spanje. Velen zetten hun aanvankelijke optimisme over de nieuwe, progressieve koers van Spanje om in daden. Kunst moest in dienst staan van de sociale revolutie. De dichter Federico García Lorca trok met zijn toneelgezelschap naar het platteland, zijn collega en vriend Rafael Alberti hees zich in een blauwe overall en zwoer de burgerlijke poëzie af. Met zichtbaar genoeg portretteert **Molina** historische figuren als de niet onbemiddelde wetenschapper en politicus Juan Negrín. Hij stelde zijn talenten in dienst van de politiek "voor een arm, hard land waarvan het niet te voorspellen viel of hij er ooit een beloning of een blijk van waardering voor terug zou krijgen".

Een tweede verhaallijn volgt de 47-jarige Ignacio Abel, een man van eenvoudige komaf, maar met een goed stel hersens. Na zijn studie architectuur is hij sociaal omhoog geklommen door te trouwen met een meisje uit een hogere klasse dat over dreigde te schieten op de huwelijksmarkt. Een opkontje van schoonpapa helpt Ignacio aan een prestigieuze opdracht. Hij mag 'La Ciudad Universitaria' ontwerpen, een immens universitair complex aan de rand van Madrid.

Ignacio heeft veel te verliezen. Toch stort hij zich met open ogen in het ongeluk door een relatie te beginnen met Judith, een veel jongere Amerikaanse studente. De gevolgen blijven niet uit. Wanneer zijn vrouw lucht krijgt van de affaire probeert ze de hand aan zichzelf te slaan. Daar voelt Judith zich zo schuldig over dat ze haar geliefde en Spanje verlaat. Vanaf dat moment kent Ignacio geen rust meer.

De passages over de historische verwickelingen blijven gedurende de 736 pagina's boeien, maar Ignacio's privéperikelen beginnen al snel te vervelen. De hunkering van de geliefden, de stiekeme kattebelletjes die als kostbare schatten worden gekoesterd, de clandestiene telefoontjes en hartstochtelijke namiddagseks in een eenvoudig pension â het wordt allemaal te uitvoerig beschreven. Dat geldt ook voor Ignacio's hulpeloosheid als Judith eenmaal de benen heeft genomen. Zijn eindeloze geklaag en gesnotter, zijn wroeging en schuldgevoel â het is te veel en te pathetisch. Dat is jammer, want als eerbetoon aan een vergeten periode van cultureel idealisme is 'De nacht ter tijden' wél bijzonder goed geslaagd.

L6 LETTEREN

DE STANDAARD
VRIJDAG 4 NOVEMBER 2011

INDRUKWEKKENDE ROMAN OVER DE SPAANSE BURGEROORLOG

‘Intellectuelen zijn in

In *De nacht der tijden* leeft de Spaanse schrijver Antonio Muñoz Molina zich bijna duizend bladzijden lang in in de burgeroorlog van de jaren dertig. ‘Spanje was geen eiland. De burgeroorlog was geen stierengevecht.’

MARIJKE ARIJS

Antonio Muñoz Molina (1956) heeft iets met de Spaanse burgeroorlog. Zelden werd het onderwerp zo grondig behandeld als in zijn roman *De nacht der tijden*, een turf van bijna duizend bladzijden. In deze indrukwekkende inlevingsoefening wordt het verhaal verteld van Ignacio Abel, die na het uitbreken van de Spaanse broederstrijd naar Amerika is gevlucht en terugdenkt aan de recente gebeurtenissen, aan zijn vrouw en kinderen en aan zijn verloren geliefde, Judith. Is dit de ultieme roman over de Spaanse burgeroorlog? ‘Een mens doet wat hij kan,’ antwoordt de auteur bescheiden als altijd.

Over de Spaanse burgeroorlog zijn hele bibliotheken volgeschreven. Wat voegt deze roman daaraan toe?

‘Het ging me niet zozeer om de burgeroorlog, als wel om de manier waarop gebeurtenissen uit het verleden in herinnering worden gebracht. Ik probeerde me voor te stellen hoe de dingen worden beleefd op het moment dat ze gebeuren en hoe het voelt als alles om je heen instort. De mensen denken dat de dingen solide zijn, maar dat is niet zo. Een fundamentele ervaring die aan de basis ligt van deze roman is 9/11. Je zag toen hoe de normaliteit ineens wegviel en hoe snel het gewone leven toch weer werd opgepakt, ondanks de vreselijke gebeurtenissen.’

Het hoofdpersonage verliest in één klap zijn geliefde, zijn vrouw en zijn land. Is het in de eerste plaats een liefdesgeschiedenis of een boek over ballingschap?

‘De twee hangen nauw samen. Het is het verhaal van een man die erg begaan is met de politieke situatie in zijn land, zonder tot

Antonio Muñoz Molina: ‘De overgrote meerderheid van de gewone mensen heeft zich allang verzoend met het verleden’. © Maarten Hartman/Hollandse Hoogte

een bepaalde partij te behoren. Zijn engagement is van professionele aard. Als architect wil hij op een bescheiden manier bijdragen tot een betere wereld, door gewoon zijn werk te doen. Tegelijk is hij een streber. Ignacio is van lage komaf, maar door zijn huwelijk is hij in de burgerij terechtgekomen. Plots verliest hij alles tegelijk. Die duizelingwekkende ervaring is de kern van de roman: hij denkt dat hij iets heeft opgebouwd, maar staat ineens met lege handen.’

Het is geen historische roman, want het verhaal is geschreven in de tegenwoordige tijd.

‘Deze roman beschrijft de dingen zoals ze zijn voor ze in geschiedenis veranderen. De geschiedenis

is bedrieglijk. Ze beschrijft de gebeurtenissen alsof ze zo moesten gebeuren, maar de werkelijkheid is chaotisch. Denk maar aan de toestand in Europa.’

‘Een paar jaar geleden leek alles hier nog zeker en stabiel, maar nu blijkt dat niet het geval te zijn. We weten niet wat morgen zal brengen. Mensen die in zulke omstandigheden leven, begrijpen niet wat er gebeurt, omdat ze er met hun neus bovenop staan, omdat iedereen bezig is met zijn eigen besognes of omdat ze hun kop in het zand steken, omdat ze bang zijn.’

Zelfs de intellectuelen hadden niets zien aankomen.

‘De intellectuelen nog het minst van allemaal. Die zijn in het alge-

meen vrij dom, moet u weten. De geschiedenis van Europa in de jaren dertig is een geschiedenis van niet willen of kunnen zien, om verschillende redenen. Een ervan is dat je voor het eerst een bijzonder efficiënte politieke propaganda had. Sommige mensen zagen de waarheid, maar niemand wilde hen geloven. Arthur Koestler zei dat de vluchtelingen die in West-Europa aankwamen uit Duitsland en de Sovjet-Unie net Cassandra's waren, naar wie niemand wilde luisteren.’

U roept het verleden op aan de hand van een reeks alledaagse voorwerpen. Waarom zijn die tastbare dingen zo belangrijk?

‘Omdat die voorwerpen het eerste zijn wat verdwijnt. Het heden ligt

erin besloten. Ik vind het leuk om die spullen te verzamelen voor ze verdwijnen, want straks blijft er geen spoor meer van over. Neem nu dit servetje. Weet u hoe de servetjes eruitzagen in het jaar 1936, de bioscoopkaartjes of de paspoorten? Ik wilde die wereld bewust oproepen, ook al is dat eigenlijk onmogelijk.’

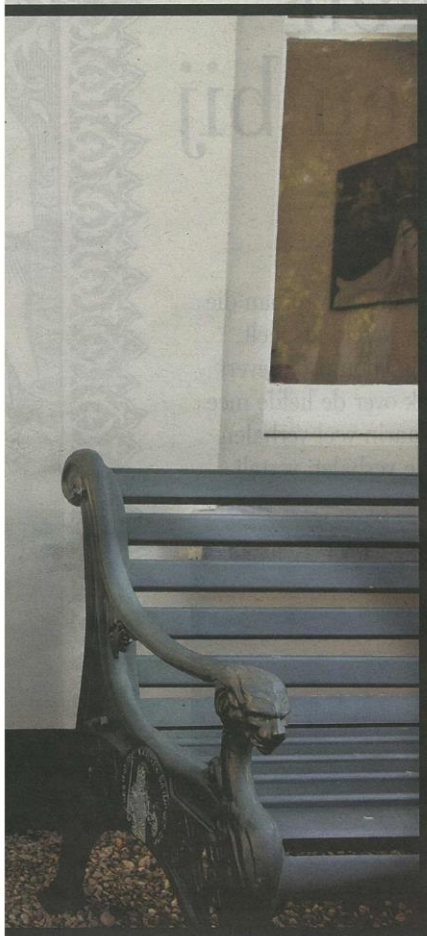
Functioneren die voorwerpen zoals de madeleine van Marcel Proust? Bent u op zoek naar de verloren tijd?

‘Die voorwerpen moeten inderdaad de verbeelding in werking zetten. Proust is voor mij bijzonder belangrijk. En *Mrs Dalloway* van Virginia Woolf. Ik heb geprobeerd haar staccatoritme na te doen.’

DE STANDAARD
VRIJDAG 4 NOVEMBER 2011

LETTEREN | L7

net algemeen vrij dom'

Het hoofdpersonage is een pragmatische, geen idealist. Hij is een pragmatische idealist. Ignacio behoort tot een generatie die erg op Europa gericht was en elooftde dat ze de wereld kon verbeteren dankzij wetenschap, architectuur, gezondheidszorg en voeding. Die mensen waren eran overtuigd dat Spanje bij Europa in de leer moest gaan om moderner en rechtvaardiger te worden. De dromen van die generatie werden in de burgeroorlog ernstig getikt. In het geval van onze architect gebeurde dat letterlijk: de Ciudad Universitaria, die door hem is gebouwd, veranderde in een slagveld. Dat is een voor de and liggend, bijna goedkoop symbool, maar zo was het echt.

In de roman worden heel wat grenzen overgestoken. Die tussen de sociale klassen is er een van. 'Ignacio is verscheurd tussen zijn afkomst uit een arbeidersgezin en zijn burgerlijke leventje, tussen zijn gezin en zijn geliefde. Ook in zijn eigen huis is er een grens, tussen het gezin en het huispersoneel.' 'Door de burgeroorlog wordt Ignacio van zijn vrouw en kinderen gescheiden. In het weekend namen de mannen de trein uit Madrid om hun gezin op te zoeken, dat in de zomer in de bergen verbleef. Het was een reisje van niks, maar op de eerste zondag van de burgeroorlog werd die trip van veertig kilometer plots onmogelijk. Plots waren gezinnen van el-

kaar gescheiden door een onoverkomelijke grens en dat bleef zo tot het einde van de oorlog. Twee, drie jaar lang kon niemand vanuit Madrid naar de bergen of omgekeerd.' Is de belangrijkste grens niet die tussen de twee Spanjes? 'Er zijn nooit twee Spanjes geweest. Je had in die tijd veel meer Spanjes, die onderling sterk verschillend waren. En als er al twee Spanjes waren, dan waren dat niet het fascistische en het linkse Spanje. Je had het ideologische Spanje, of dat nu links of rechts was, en het normale Spanje, dat voor het grootste deel bestond uit

mensen die willen wat iedereen wil: met rust gelaten worden en zo comfortabel mogelijk leven. Bovendien stonden de gebeurtenissen niet los van wat er in de rest van Europa gebeurde. Spanje was geen eiland. De burgeroorlog was geen stierengevecht. Mijn ergernis over dat idee van de twee Spanjes, een van de domste en kwalijkste begrippen uit de Spaanse geschiedenis, was een van de redenen om dit boek te schrijven. Meer dan negentig procent van de soldaten die meevochten, deden dat omdat ze verplicht werden. En in het republikeinse kamp had je communis-

Pleidooi tegen fanatisme

Een kwarteeuw na zijn debuut mag Antonio Muñoz Molina zich een van de belangrijkste Spaanse schrijvers noemen. Zijn werk valt in de smaak bij lezers en critici, werd bekroond met zo-wat alle mogelijke literatuurprijzen en leverde hem een zitje op in de Real Academia Española. De Spaanse burgeroorlog is een van zijn favoriete thema's en het lot van vluchtelingen, ballingen en andere landverhuizers gaat hem zeer ter harte. De protagonist van *De nacht der tijden* is een Madrileense architect die bij het uitbreken van de Spaanse broederstrijd zijn biezen heeft gepakt naar de Verenigde Staten. Gedurende een treinreis van Pennsylvania Station naar Rhineberg denkt Ignacio Abel terug aan de recente gebeurtenissen in Madrid, aan zijn vrouw en kinderen, die in het verscheurde Spanje zijn achtergebleven, en aan zijn buitenechtelijke affaire met een jonge Amerikaanse. Terwijl de politieke passies hoog opblaaid en het land in geen tijd naar zijn mallemoer hielpen, heeft Ignacio zich laten meeslepen door zijn amoureuze passie voor Judith, met alle desastreuze gevolgen van dien. Het personage is geënt op de Spaanse dichter Pedro Salinas, die er eveneens een Amerikaanse mistress op nahield en bij het begin van de burgeroorlog naar de Verenigde Staten emigreerde, maar heeft ook veel te danken aan de schrijver Arturo Barea, die zijn heil in Engeland zocht. Net als zijn modellen is Ignacio een pragmaticus met vage socialistische sympathieën, die zijn ogen

niet sluit voor de wandaden van beide kampen en zich niet laat meeslepen door het heersende sektarisme – wat hem door alle partijen kwalijk wordt genomen. Zijn humanisme, zijn gematigdheid en zijn wantrouwen tegen ideologieën heeft hij van zijn geestelijke vader. Deze complexe roman, die afrekent met alle simplistische interpretaties van het conflict, kan gelezen worden als een pleidooi tegen alle vormen van fanatisme, maar Antonio Muñoz Molina is en blijft in de eerste plaats een uitmuntend stilist, van wie de magistrale, meanderende zinnen veel aan Marcel Proust te danken hebben. Op zijn zoektocht naar de verloren tijd voert de auteur een hele stoet historische en verzonnen personages ten tonele. Hij schildert een duizelingwekkend historisch fresco van het Spanje van die tijd en beschrijft de heersende chaos tot in de kleinste details, alsof u er zelf bij was. (Marijke Arijns)

ANTONIO MUÑOZ MOLINA
De nacht der tijden.
Vertaald door Tineke Hillegers-Zijlmans en Frieda Kleinjan-van Braam. De Geus, 928 blz., 25 €. Oorspronkelijke titel: 'La noche de los tiempos'.
★★★★☆

'De geschiedenis is bedrieglijk. Ze beschrijft de gebeurtenissen alsof ze zo moesten gebeuren, maar de werkelijkheid is chaotisch'

ten, anarchist en socialist. De socialistische partij was op haar beurt verdeeld in drie kampen. Het enige wat de republikeinen gemeen hadden, was dat ze tegen Franco waren.'

Ignacio's voornaamste probleem met de burgeroorlog is niet van een ideologische, maar van een esthetische orde. Hij gaat gebukt onder wat hij de 'nationale wansmaak' noemt.

'Natuurlijk, hij is een architect, een modernist, die aan het Bauhaus heeft gestudeerd. De Spaanse kitsch stoort hem mateloos. Het modernisme is een radicale ontkenning van kitsch en romantiek.'

Geëngageerde intellectuelen staan uw verteller kennelijk tegen, want ze krijgen er flink van langs. 'Wat mij stoort, zijn de onverantwoordelijkheid en het snobisme van de intellectuelen. Je had er toen opvallend veel van het type Hemingway. Ze kwamen, lieten zich fêteren en fotograferen en vertrokken weer. In die tijd waren ook veel intellectuelen besmet met geweld en ideologie. Ze hadden een groot gebrek aan politiek verantwoordelijkheidsgevoel.'

Het was dan ook een chaotische tijd. 'Ja, maar toch waren er ook mensen met een lucide kijk op de dingen. Neem nu George Orwell. En

Lees verder op blz. L8

En weer die Burgeroorlog – Nico Hylkema – Leeuwarder Courant

Met de roman 'Nacht der tijden' heeft de Spaanse schrijver Antonio **Muñoz Molina** geen vrienden gemaakt onder linkse lezers. Het is het verhaal van de Madrileense architect Ignacio Abel, die tijdens zijn aankomst in de Verenigde Staten in het najaar van 1936, het begin van de Spaanse Burgeroorlog (1936-1939) overdenkt. En niet te vergeten zijn overspelige relatie met de Amerikaanse Judith.

Abel toont zich geen held in de aanloop tot de oorlog. Hij pleegt verraad tegen zijn vrouw en haar familie en probeert afstand te houden van alle partijen. **Muñoz Molina** schetst een ontluisterend beeld van de revolutionaire garden die de Spaanse Republiek moesten redden van de opstand der fascistten onder aanvoering van generaal Franco. Juist dit deel van deze vuistdikke roman is links Spanje behoorlijk in het verkeerde keelgat geschoten.

De misdaden van de rode brigades in het Madrid dat in angst en beven de militaire opstand op zich af ziet komen, zijn in de ogen van **Muñoz Molina** ernstig.

Iedereen kan verdacht worden van samenspinnen met de opstandelingen en een beetje afwijkend gedrag kan aanleiding zijn tot standrechtelijke executie.

Kerken worden in brand gestoken, geestelijken vermoord. De brigades maken 's nachts de straten onveilig op een manier, die een man als Abel niet gerust maakt op de afloop van de oorlog.

Toch is en blijft Abel socialist.

Ergens zegt hij, dat hij ondanks alles hoopt dat de Republiek zal standhouden. Dat de misdaden van de rode brigades onvergeeflijk maar niet zo systematisch en wreed zijn als die van de franquistische troepen. Het blijft een raar verschijnsel, 75 jaar na het begin van de burgeroorlog staan de grote Spaanse romans van deze tijd nog altijd volop in het teken van die oorlog. Spanje heeft zijn oorlog nog steeds niet kunnen verwerken.

Toch is deze grote roman van **Muñoz Molina** ook een liefdesroman.

ROMAN

Antonio **Munoz Molina**

De caleidoscopische roman over een onmogelijke liefde vlak voor de Spaanse Burgeroorlog

De nacht der tijden opent als de hoofdpersoon, architect Ignacio Abel, op Pennsylvania Station New York arriveert na een lange reis vanuit Spanje, waar hij vrouw en kinderen achterliet. Abel heeft zijn architectendiploma op zak plus zijn bewijs van studie aan het fameuze Bauhaus in Weimar, ondertekend door Walter Gropius. Het zuivere, het scherpe, het samenvattende, het juiste. Dat zijn de principes van hoe hij vindt dat er gebouwd moet worden. Maar of die principes sporen met zijn leven en politieke ideeën? **Molina** (1956), meest toonaangevende Spaanse auteur van dit moment, overtreft zichzelf met deze unieke, pakkend geschreven, breed uitwaaijende historische roman. (KE) Antonio **Munoz Molina** - De nacht der tijden. 730 blz. De Geus. 25 euro.

Brandende harten in Madrid – Maarten Steenmeijer – *de Volkskrant*

Roman Na Zafóns megaseller *De schaduw van de wind* alweer een roman over 'liefde en onrust aan de vooravond van de Spaanse Burgeroorlog'.

Het sepia-omslag van *De schaduw van de wind* heeft heel wat aangericht in Nederland. In de hoop een graantje mee te pikken van het succes van Ruiz Zafóns megaseller hebben Nederlandse uitgeverij er een gewoonte van gemaakt om romans uit Spanje in een soortgelijk jasje te steken.

Zelfs Antonio **Muñoz Molina** (1956) moet er nu aan geloven. Op het omslag van *De nacht der tijden* (**Muñoz Molina's** tiende in het Nederlands) zien we een mistige foto van een oude stationshal en lezen over 'liefde en onrust aan de vooravond van de Spaanse Burgeroorlog'. Voeg hierbij de pompeuze titel van de roman en het kan niet anders of de argeloze lezer denkt van doen te hebben met de zoveelste roman uit de Zafón-school.

Dat kan **Muñoz Molina's** bedoeling nooit zijn geweest. Hij wil zijn lezers niet vermaken, maar hen bewust maken van de weggemoffelde trauma's van de recente geschiedenis. Het verhaal speelt zich af rond 1936, kort voor de militaire opstand die uitmondde in de Spaanse Burgeroorlog.

In *De nacht der tijden* is gedetailleerde aandacht voor het door schisma's en geweld geteisterde Madrid. **Muñoz Molina** voert daarbij een keur aan politici en schrijvers op, maar de hoofdpersonen de architect Ignacio Abel en de Amerikaanse studente Judith Biely zijn fictief. Terwijl linkse en rechtse extremisten over en weer aanslagen plegen, bedrijven Ignacio en Judith hartstochtelijk de liefde in een obscuur hotelletje.

Dat gaat goed, totdat Ignacio's vrouw een zelfmoordpoging doet. Judith kan dit niet verdragen en verdwijnt spoorloos. De radeloze Ignacio laat vrouw en kinderen achter om de wijk te nemen naar de Verenigde Staten, waar hij zijn geliefde weer tegen hoopt te komen.

Ignacio's romance met Judith krijgt beduidend meer aandacht dan de politieke branden in Madrid. Het lijkt **Muñoz Molina** dus meer om het persoonlijke dan om de geschiedenis te doen te zijn geweest. Een ongelukkige keuze, want het liefdesverhaal heeft nauwelijks meer om het lijf dan de samenvatting hierboven aangeeft. Vele honderden pagina's peinst en peinst Ignacio maar door zonder veel meer te worden dan een tamelijk kleurloze slappeling.

Maar ook de andere verhaallijn is zwak. De historische figuren die **Muñoz Molina** opvoert doen weinig meer dan lesjes opzeggen en laten je daarom koud.

De nacht der tijden is na intrigerende romans als *Prins der duisternis*, *Ruiter in de storm* en *Volle maan* een teleurstelling. De argeloze lezer die op grond van het omslag meent dat dit een roman is uit de school van Zafón zal daarentegen niet bedrogen uitkomen.

Maanlandingen in Spanje;

Muñoz Molina zet een puber in botsende werelden – Ger Groot – NRC Handelsblad

In zijn herinneringsboek *Strijdlust* vertelde Antonio **Muñoz Molina** zo'n vijftien jaar geleden hoe hij als dienstplichtig militair in het ongestuurde Baskenland geleverd werd. Als Zuid-Spaanse jongeman kwam hij terecht in een vreemde wereld die hem met harde hand tot volwassenheid dwong. In *Maanstorm* (al zes jaar geleden verschenen maar nu pas vertaald) gaat hij nog verder terug. In 1969 landden de Amerikanen voor het eerst op de maan en kreeg hij als dertienjarige jongen alle stormen van de puberteit te verduren.

Is *Maanstorm* werkelijk autobiografisch? De titelpagina geeft er geen uitsluitsel over, al ontbreekt de aanduiding 'roman'. En in veel opzichten lijkt de naamloze hoofdfiguur getekend naar de schrijver zelf. Ook die was in 1969 dertien jaar oud, woonde in het Zuid-Spaanse Úbeda (dat bij **Muñoz Molina** steevast de fantasienaam Mágina krijgt) en was van bescheiden afkomst. Mogen we dit boek geloven, dan begonnen precies rond deze tijd de intellectuele gaven zich te ontwikkelen die hem tot een internationaal gelauwerde schrijver zouden maken.

Sinds hij in 1986 debuteerde met het indrukwekkende *Beatus Ille* publiceerde **Muñoz Molina** een twaalftal romans (vrijwel allemaal in het Nederlands vertaald). Zoals in een groot deel van de Spaanse literatuur is de Burgeroorlog in zijn eerste roman al massief aanwezig. Dat zal in zijn oeuvre zo blijven, tot aan zijn tot nu toe laatste roman, het vuistdikke *De nacht der tijden*, die vorig jaar in vertaling verscheen. De lotgevallen van de generatie waartoe de schrijver zelf behoort, die Spanje zag veranderen van een achterlijk tot een hypermodern land, vormen de tweede lijn in zijn romans. In *Maanstorm* komen die twee thema's bij elkaar.

Wrok

Het Mágina waar de ik-figuur opgroeit, wordt onderhuids verscheurd door haat en wrok. De verliezers van de Burgeroorlog zien zich door dwang en bedrog beroofd van geld en goederen. De winnaars wonen, soms met bloed aan hun handen, bij hen in de straat en laten hun voorspoed breed hangen. Intussen doet televisie haar intrede en brengt de maanlanding in de huiskamer. Voor wie het kan betalen zijn er haardrogers en wasmachines - al heeft lang nog niet iedereen stromend water.

Voor een 13-jarige zijn dat constanten op de achtergrond - soms bewust geregistreerd (zoals de stands- en welvaartsverschillen), soms (zoals de tragedie van de oorlog) schimmig aanwezig als een half begrepen bron van onheil. Veel opwindender zijn de tekenen van wat komen gaat. De wereld van techniek en wetenschap maakt korte metten met het bigotte katholicisme van de paters op school. De ontluikende seksualiteit springt op bij elk decolleté of vrouwenbeen, en ontlaadt zich daarna in de afzondering van de plee.

Voor dat laatste is (op de plee na) een universele puberervaring. De schaamte voor het eigen lichaam, de vernedering van de vrouwelijke spot, de verliefdheid die richtingloos dwaalt van Julie Christie naar het buurmeisje: **Muñoz Molina** beschrijft het op meer dan herkenbare wijze. Net als (voor katholieken uit die tijd) de progressieve paters die met Camus en Che Guevara in de hand het geloof van de ondergang trachtten te redden.

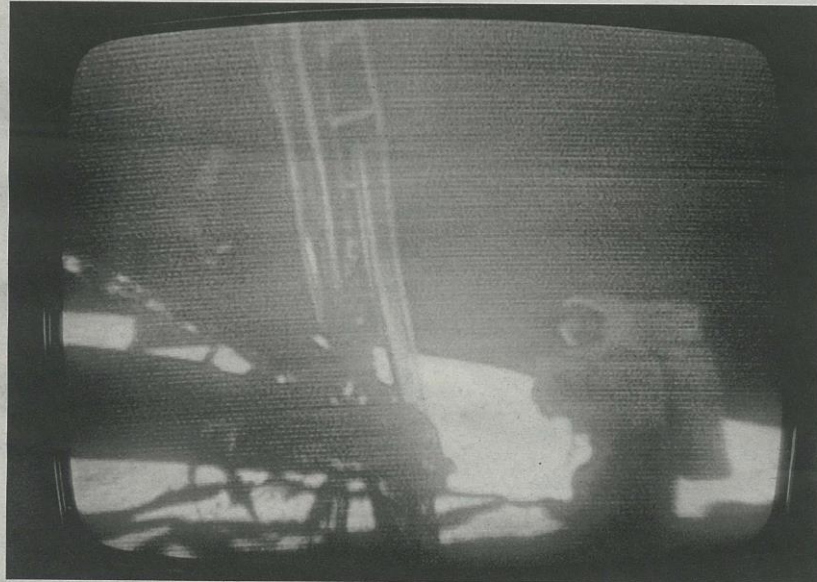
Sociale stijging

In *Maanstorm* botsen twee werelden op elkaar die door de jaren zestig ruw werden gescheiden. De beginnende welvaart bracht niet alleen technische wonderen in huis. Ze opende voor de generatie die toen opgroeide ook een nieuwe horizon van kennis en wereldwijsheid. Nuffig probeert de 13-jarige in het verhaal zijn ouders en grootouders te vertellen hoe zo'n maanlanding precies in zijn werk gaat, hoe je je kosmische afstanden moet voorstellen wanneer een dagrit per muilezel al heel wát is, en waarom de kerk het moet afleggen tegen de bibliotheek of de bioscoop.

Dat lukt hem niet. Zijn mening is nog lang niet gewichtig genoeg - en ook die ervaring hebben veel 13-jarigen in die tijd van snelle sociale stijging gehad. De breuk van de vooruitgang had ook zijn weerslag op hun eigen leven. Van de wereld waarin zij terecht kwamen hadden hun ouders nooit durven dromen - en ze zijn er nooit helemaal aan gewend geraakt.

In Spanje greep die ervaring misschien dieper in dan waar ook. **Muñoz Molina** beschrijft haar in mooie zinnen en op aangrijpende wijze. Maar toch ontbreekt in Maanstorm de tragikomische brille van Strijdlust of de brede greep van de Burgeroorlogroman De nacht der tijden. Lange passages over de maanlanding nodigen uit tot snel doorbladeren en in de 'verwarringen' van zijn hoofdpersoon slaat de herhaling nogal eens toe: ongetwijfeld naar het leven getekend maar voor het lezen niet bevorderlijk.

DE MAANLANDING VOLGENS ANTONIO MUÑOZ MOLINA

Terwijl Neil Armstrong op de maan rondliep, stond de tijd nog stil in Spanje. Antonio Muñoz Molina schreef een tijdmachine. © Bettmann/CORBIS

Een Onzevader voor Apollo XI

Antonio Muñoz Molina gaat graag op zoek naar de verloren tijd. In *Maanstorm* zet hij een puber neer die op het Andalusische platteland meeleeft met de maanlanding.

MARIJKE ARIJS

Heel wat romans van de Spaanse schrijver Antonio Muñoz Molina spelen in Mágina. Dat Andalusische plaatsje is op geen enkele landkaart te vinden, want het is aan de verbeelding van de auteur ontsproten. Het stadje lijkt als twee druppels water op Úbeda, de geboorteplaats van de schrijver, en verzonnen of niet, het is beslist een omweg waard. De auteur gebruikte het als decor voor *Beatus Ille*, *Volle maan*, *Ruiter in de storm* en ook het verhaal van *Maanstorm* is er gesitueerd. In die roman keert Muñoz Molina terug naar het Andalusische van zijn jeugd. Het boek dateert uit 2006, maar is om de een of andere reden nu pas in het Nederlands vertaald.

Ingedut

Maanstorm pendelt heen en weer tussen de Apollo XI en het kamertje van een dertienjarige jongen, die opgroeit in het verstikkende Spanje van Franco. Op 16 juli 1969 zit de halve wereld aan het scherm gekluisterd en de inwoners van Mágina vormen geen uitzondering op de regel. In het stadje is er nog geen stromend water, maar de televisie heeft zijn intrede al gedaan. De verteller is een puistige puber die met zichzelf in de knoop zit en beseft dat het paradijs van de kindertijd definitief achter hem ligt, maar nog niet weet wat de toekomst hem brengen zal. De jongeman leeft intens mee met de bemanning van de raket en zet als het ware samen met Armstrong de eerste stappen op de maan. Er gaat een heel nieuwe wereld voor hem open, een die niet door de goddelijke voorzienigheid, maar door wetenschap en vooruitgang wordt geregeerd. Het verhaal speelt op de dunne grens tussen kindertijd en adolescentie, verleden en toekomst, geloof en rede.

Het contrast van de avontuurlijke ruimtereis met het rustig voortkabbellende leventje in een Spaans provinciegat vormt de kern van de roman, die door tegenstellingen wordt voortgestuwd. Het Mágina van eind jaren 60 is een ingedut stadje waar de tijd heeft stilgestaan. De herinnering aan de Burgeroorlog is er nog levendig. Terwijl de astronauten rondzweven in hun ruimtecapsule, gaan de inwoners gebukt onder de loden last van het verleden. De wreedheden van de Spaanse broederstrijd zijn nog

lang niet vergeten, laat staan vergeven. Die verbondenheid met de recente geschiedenis gaat gepaard met een volslagen onverschilligheid ten opzichte van de buitenwereld. Ook in Mágina doet de moderniteit aarzeland zijn intrede, maar bij de verteller thuis zien ze al die nieuwe fratsen met lede ogen aan. Zijn vader, een rasechte scepticus, is ervan overtuigd dat de maanreis je reinste boerenbedrog is, louter propaganda van de Amerikanen.

Nog even en de strijd tussen Darwin en Genesis zal in het voordeel van de eerste worden beslecht, maar voorlopig bevindt de wereld zich nog in een overgangssituatie. Zo beschouwt de pater salesiaan die de kinderen op school wiskundeles geeft, Galileo en Newton nog steeds als ketters, en hij is lang niet de enige die aarzelt tussen rede en geloof. Wernher von Braun, de pionier van de ruimtevaart *himself*, zou op het moment van de lancering van de Apollo XI een Onzevader hebben geboden.

Onverkwikkelijk

Het viel bepaald niet mee om op

Het valt bepaald niet mee om op te groeien in een landelijke wereld die kreunt onder Kerk en dictatuur

De dertienjarige verteller is uiteindelijk een oudere man geworden met grijs haar, verdwaald in de toekomst en belaagd door de schimmen uit het verleden. De maanlanding is lang geleden, de wereld van toen is onherroepelijk teloorgegaan, maar heeft een onuitwisbaar spoor nagelaten in de boeken van Antonio Muñoz Molina. De auteur kent zijn gelijke niet als het erom gaat de verloren tijd te hervinden. Daarvoor hij duidelijk in de leer gegaan bij Marcel Proust, van wie hij een fervent bewonderaar is. Toegegeven, deze Bildungsroman zit iets minder vernuftig in elkaar dan die van de Spanjaard gewoon zijn, maar *Maanstorm* is niettemin een bijzonder efficiënte tijdmachine. Deze fraaie roman is doorgetrokken van melancholie.

DE AUTEUR: meermalen bekroond Spaans schrijver en columnist, van wie 'De nacht der tijden' vorig jaar lovend ontvangen werd.

HET BOEK: het verhaal van een adolescent op de rand van de volwassenheid, in de jaren 60 op het Andalusische platteland, geargenterd tussen verleden en toekomst.

ONS OORDEEL: een bijzonder efficiënte tijdmachine.

★★★★★
ANTONIO MUÑOZ MOLINA
Maanstorm
Vertaald door Adri Boon, De Geus,
304 blz., 22,95 €.

Dromen tegen het zwijgen – Nico Hylkema – *Leeuwarder Courant*

De Spaanse auteur Antonio **Muñoz Molina** produceert in rap tempo prachtige romans. We zijn nog maar amper bekomen van 'De nacht der tijden', of 'Maanstorm' ligt al weer in de schappen. Opnieuw stelt **Muñoz Molina** niet teleur.

'Maanstorm' is een adolescentieroman in de beste traditie. In het kleine stadje Mágina - dat vaker voorkomt in zijn romans - beleeft een jongen van rond de dertien de maanlanding van Aldrin en Armstrong op 20 juli 1969 op zijn heel eigen manier. Te midden van een tuindersfamilie, waarvan de leden duidelijk andere dingen aan het hoofd hebben dan de maanlanding, probeert de jongen zijn plaats te vinden. In schitterende, als rivieren kronkelende zinnen schetst **Muñoz Molina** de denkwereld van een jongen in het neerdrukkende klimaat van eind jaren zeventig in franquistisch Spanje. Terwijl zijn vader zich nog op traditionele wijze bezighoudt met zijn werkzaamheden in de tuinderijen, droomt de jongen van wetenschap en een ander leven.

Onderwijl probeert hij de maanlanding op televisie te zien. Een gebeurtenis waar binnen het tuindersgezin amper belangstelling voor bestaat. Dit gezin heeft wel wat anders aan het hoofd. De altijd weer zorg vragende groei van de vruchten en de nooit eindigende worsteling met de dan dertig jaar geleden geëindigde Burgeroorlog, waar iedereen over blijft zwijgen. Hier is **Muñoz Molina** op zijn best. Nu eens niet in een spannende, thrillerachtige roman, maar met een echte 'bildungsroman'. Het is een herkenbaar beeld van een met zijn identiteit worstelende adolescent in een benauwende katholieke dictatuur, waar het zwijgen tot hoogste goed is verheven.

Hoe Spaans het beeld ook mag zijn, de auteur tilt het boven die nationale eigenheid uit.

'Maanstorm' is het universele verhaal van de opgroeiende jongen, de naar beneden trekkende plattelandsgemeenschap en van de vervreemding die uitgaat van het studeren in zo'n omgeving, waar met de handen werken het hoogste goed is.

De maan is op de televisie! – Ger Leppers – *Trouw*

Het zijn vermoedelijk de twee meest heroïsche reizen uit de moderne geschiedenis: de tocht van Columbus naar Amerika en de eerste keer dat de mens voet zette op de maan. Maar de rechtstreekse gevolgen konden nauwelijks verschillender zijn. Amerika veranderde nadat het ontdekt was ingrijpend, maar de maan ligt er nog steeds even ongenaakbaar bij als in de voorafgaande miljoenen jaren, afgezien van een paar bergjes ijzer en een Amerikaanse vlag. Over die laatste reis heeft de literatuur dan ook veel minder te zeggen dan over de eerste. Er doet zich zelfs iets vreemds voor: alle mooie boeken over maanreizen zijn gepubliceerd voordat de maan voor het eerst werd betreden. H.G. Wells en Jules Verne schreven meeslepende romans over een maanexpeditie. En wie kent niet het klassieke Kuifje-avontuur 'Mannen op de maan'? Maar na de maanwandeling van Neil Armstrong en Buzz Aldrin op 20 juli 1969 werd het stil. Het bezit van de zaak bleek eens te meer het einde van het vermaak. De Amerikaan Norman Mailer beschreef de maanreis in 1970 nog in een vuistdikke, maar teleurstellende reportageroman, en daarmee leek het onderwerp wel afgedaan.

De productieve en eigenlijk altijd interessante Spaanse schrijver Antonio **Muñoz Molina** heeft er met zijn prettig weglezende nieuwe roman 'Maanstorm' voor gezorgd dat die situatie er wat florissanter op is geworden.

Molina's hoofdpersoon is een puber. Hij groeit aan het einde van de jaren zestig op in Mágina, een doodsaai dorp op het Spaanse platteland. De plotse haargroei op intieme plaatsen en de nachtelijke zaadlozingen die hem overvallen, brengen hem uit zijn evenwicht. De lectuur van de boeken van Wells en Jules Verne biedt hem een mogelijkheid om geestelijk te vluchten uit zijn verwarring en uit zijn saaie bestaan. Hij besluit dan ook de aanstaande maanreis van Armstrong, Aldrin en Collins op de voet te volgen. Met het eenkennig fanatisme dat pubers eigen is, zuigt hij alle informatie in zich op die hij kan vinden in kranten en tijdschriften of die hij verneemt via de radio van zijn ouders en de prille zwart-wittelevisie van de overbuurman.

De maanreis is voor hem het symbool van de nieuwe wereld die vertraagd binnendringt in zijn dorpje. Als toppunt van moderniteit is bij zijn ouders net een geïmproviseerde douche geïnstalleerd: een klein mirakel in het afgelegen, benepen Mágina, waar nog feodale, paternalistische verhoudingen en de bijbehorende intriges en wrok heersen, waar de littekens van de Spaanse Burgeroorlog nog lang niet geheeld zijn, waar schaamte heerst in allerlei vormen, en de dorpelingen zich nog per muilezel verplaatsen. De rooms-katholieke kerk is er oppermachtig. De plaatselijke krant schrijft naar aanleiding van de ruimte-expeditie zelfs: "Het probleem waar waarschijnlijk het meest over gesproken wordt betreft de vraag of mensen op andere planeten ook geconfronteerd worden met de erfzonde."

Die oude wereld die nog niets vermoedt van haar eigen aanstaande verdwijning, de ongedurigheid van zijn dertienjarige hoofdpersoon, maar ook de maanreis zelf, beschrijft **Molina** vol inlevingsvermogen, met een weelde aan mooie details en fraaie dialogen. Het liefdevolle mededogen van de schrijver met zijn aanmodderende personages maakt **Molina's** kritiek op de Franco-dictatuur menigmaal doeltreffender dan de scherpste satire zou zijn geweest.

Tegelijkertijd realiseert de lezer van nu zich hoe ver ook die jaren inmiddels achter ons liggen. De Apollo-capsules van toen waren vanuit ons perspectief de Goggomobiels van de ruimtevaart. Televisie is allang geen wonder meer, maar een al half achterhaald medium. Ook wij leven alweer in een heel andere wereld.

dood

ben gekocht, in deze roman haalt hij hetzelfde boek uit de bibliotheek. Fictie die de oorspronkelijke herinneringen en ervaringen wegdrukt? Ja hoor, wat volgt is een aandoenlijk verhaal over een vreemde muzikant aan zee. Het verleden is een onachterhaalbare droom.

Wat opvalt is hoezeer Bernlef in het voetspoor van zijn grootvader en vader is getreden. Zij waakten over de feiten en waren mathematisch ingesteld. Bernlef zocht in de taal de innerlijke logica. In al zijn boeken probeerde hij de gaten van de tijd te dichten, ieder boek was een poging iets vast te houden, te bestendigen van wat verloren is gegaan, het leven te registreren volgens een wiskundig web. Zijn taal was karig, hij schroomde de herhaling niet, die de basis vormt van het mathematische.

De liefde voor zijn vrouw

De flarden herinneringen, de boeken, ze vormen de optelsom van een leven. "Alles en iedereen is gedoemd te verdwijnen." Deze zin vormde steeds zijn vertrekpunt en daarmee creëerde hij een caleidoscoop aan mogelijkheden.

Immer zal me het verhaal 'De alziende' uit *Verbroken zwijgen* bijblijven, waarin een vader de jeugd van zijn kinderen vastlegt in steeds meer foto's. Maar de kinderen blijven met lege handen achter, want op de foto's staan alleen zij, niet hun vader. Hij is na zijn dood de grote afwezige. Zo geldt dat ook een beetje voor Bernlef: hij is de koker waardoor wij lezers naar het verleden kunnen kijken.

Wat uiteindelijk het waardevolst bleek voor Bernlef? Ik denk niet zijn boeken, die moesten gewoon geschreven. Nee, het was de liefde. De liefde voor zijn vrouw, die spreekt het meest en het doordringendst uit *Onbewaakt ogenblik*. Wat zullen die twee elkaar nu missen.

KORT

Spaafsuiker voor Von Bissing

FICTIE – "Alleen Vlamingen weten wat zwarte bollen zijn, net zoals ook alleen zij weten wat smoeleentrekkers, lekkerstokken, toverballen, kalissestokken, spekken, hosties, jappekes, sneeuwballen, babeltuten, tuttetruit, nestels, neuten en negerinnen tetteren zijn." Welkom in de bollenwinkel van Joseph Pearce. In zijn novelle *Suikertantes* wil Pearce van zijn 85-jarige mama het fijne weten over hoe het zat met de rijke tak in de familie. "De rijpe tak, zeker", riposteert ze en zet zo meteen de luchtige toon van deze charmante vertelling over twee tantes die in oorlogstijd rijk werden dankzij hun snoepwinkelje. Tante Labie mocht haar zwarte bollen en spaafsuiker hoogst persoonlijk gaan aanbieden bij Von Bissing, de Duitse militaire opperbevelhebber in België tijdens de Eerste Wereldoorlog.

Pearce, zelf geboren in Vilvoorde, neemt de lezer mee naar het plaatselijke kasteeltje van Orban – nu domein De Drie Fonteynen – waar Von Bissing destijds residerde om te achterhalen wat er tijdens de ontmoeting zou kunnen zijn gebeurd.

Joseph Pearce is geen Cyprien Buysse die in *Tantes* dankzij zijn levendige verteltrant vol gevatte dialogen en trefzekere beeldspraak een onvergetelijk portret van drie ongehuwde zussen borstelde. Pearce brengt zijn kleine vertelling tongue in cheek maar neemt daarbij iets te veel de tijd om zijn bejaarde moeder uitgebreid aan het woord te laten, waardoor het verhaal soms nogal lusteloos voorttjabbelt tot eindelijk de suikertantes zelf in beeld komen. Hij gaat in op het herderlijke schrijven van kardinaal Mercier die bij het begin van de Eerste Wereldoorlog de gelovigen oproep om zeker niet mee te heulen met de Duitsers. Tante Labie zou die min of meer opruiende woorden ter harte nemen om Von Bissing eens goed van antwoord te dienen. Ten slotte wordt duidelijk hoe elke familie haar eigen heroïsche verhalen bij elkaar fantaseert die puntje bij paaltje toch niet zo heldhaftig blijken. En voor wie het wil weten: spaafsuikersnoepjes zijn dijnigroete Onze-Lieve-Vrouwbeedjes in fletse kleuren die tante Labie letterlijk zum Kotzen vond. De Duitsers daarentegen... (7½)

Joseph Pearce, *Suikertantes*, De Bezige Bij Antwerpen, 160 p., 19,95 euro

FICTIE – "Op dat moment weet je dat je als schrijver diep in de shit zit – wanneer de helden van je romans romanciers zijn die weten dat ze diep in de shit zitten." Howard Jacobson, twee jaar geleden nog goed voor de Booker Prize met *De Finklerkwistie*, heeft in feite maar een onderwerp: zichzelf, de joodse schrijver uit het noorden van Engeland die naar Londen komt om er het mooie weer te maken, in de knoop ligt met zijn seksualiteit en zijn religieuze achtergrond en daardoor de zwartgalligste boeken uit zijn bittere pen perst.

In *Het uur van de dieren* is het weer van dat. Guy Ableman is op zoek naar de plot van zijn vierde roman en denkt die gevonden te hebben in zijn liefde voor zijn schoonmoeder Poppy, de vrouw die altijd een soort zus geweest is voor haar dochter Vanessa en zelfs op haar zesenstigste nog jongere mannen het hoofd op hol kan brengen. Alleen heeft Guy de pech

dat de tijden veranderd zijn, wat hij trouwens al in zijn debuut had voorspeld. *Wie interesseert het nog?* heette dat boek en inderdaad: niemand. Zijn uitgever heeft zich een kogel door de mond geschoten na een lunch in Guys aanwezigheid, en zijn agent durft bijna zijn briefbus niet meer te openen uit schrik dat er een wereldschokkend manuscript in zou liggen waarvoor hij dan een afzetmarkt moet vinden. Nee, tegenwoordig is het al Tudors en Zweedse thrillers wat de klok slaat en als je als schrijver niet twittert of blogt ben je een neanderthaler.

Jacobson is een meester in het verzinzen van bijtende dialogen waar het culturessimisme vanaf druip. Hij gaat daarbij zo op in zijn eigen spitsvondigheid dat hij soms vergeet dat een goede roman ook een plot nodig heeft en dat leidt hier tot een onevenwichtig boek. Een schrijver zit immers niet alleen in de shit wanneer hij schrijft over een schrijver die in de shit zit, maar ook wanneer zijn verteller van een aanstekelijke kankeraar verandert in een ouwe zeur. (8½)

Howard Jacobson, *Het uur van de dieren*, Prometheus, 382 p., 19,95 euro. Vertaling: Barbara de Lange

Grote geschiedenis in bloedmooi proza

De maanreis in een Spaans achterafstadje

In 'Maanstorm' schetst Antonio Muñoz Molina de dilemma's van een puber die in een slaperig Spaans stadje de maanreis van de Apollo XI volgt en droomt van een nieuwe toekomst. **Annick Vandorpe**

Fictie

Vorig jaar verscheen bij ons van Antonio Muñoz Molina (1956) nog de magistrale roman *De nacht der tijden*, een kroon op een kwarteeuw schrijverschap.

Maanstorm, oorspronkelijk *El viento de la luna*, is ouder. De Spaanse auteur is voor begon eraan na de dood van zijn vader in 2004 en beschreef in *Días de diario* (2007) hoe het rouwproces en de genese van de roman samenvielen.

Het verhaal speelt in Mágina, een imaginair stadje in Andalusië dat Muñoz Molina al in zijn debuutroman *Beatus Ille* (1986) opvoerde en dat veel wegheeft van zijn geboorteplaats Úbeda.

De roman opent met de gedachtestroom van een jongen van dertien die op een zolderkamer in een groot, vervallen huis wakker in bed ligt. Het is 16 juli 1969, vier uur in de nacht. Op de benedenverdiepingen zijn z'n grootouders, vader en moeder en zusje

in diepe slaap verzonken. Tezelfdertijd, duizenden kilometers verder, wordt de Apollo XI met Neil Armstrong, Edwin Aldrin en Michael Collins naar de maan gelanceerd.

Koelingssysteem

In de magazines en kranten van zijn mondaine tante Lola heeft de jongen over de maanreis gelezen. Hij heeft elk detail uitgevlooid, tot het koelingssysteem van de ruimtetuigen toe. Liggend tussen zijn klamme lakens stelt hij zich voor dat hij een van de drie astronauten is en vastgesnoerd in de cabine van de Apollo XI de aarde verlaat. Bij een stilist als Muñoz Molina levert dit een onvergetelijke openingsscène op – en beslist een van de mooiste stukken die over de maanlancering zijn geschreven.

Terwijl de jongen met de astronauten meeleeft en nadenkt over het nieuwe tijdperk dat de mensheid ingaat, beseft hij dat hijzelf in een overgangperiode zit. De kinderwereld die hij enkele maanden tevoren nog met zijn zusje deelde is hij ontgroeid. Wat de toekomst zal brengen weet hij niet.

maar wat vaststaat is dat hij niet in het pad van zijn vader wil treden, die groentekwerker is en 's ochtends op de markt tomaten, aubergines en watermeloenen vent. Zelf doet hij niets liever dan lezen. Sombere beseft hij dat hij zijn vader ontgoocht, dat hij voor hem een vreemde wordt.

Oorlogsleed

Met fijne pennenstreken schetst Muñoz Molina de eenzaamheid en dilemma's van de puberteit, die in een katholiek, armoedig provinciestadje tijdens de dictatuur van Franco nog uitvergroot worden. Terwijl de wereld in de ban is van de maanreis en het begin van het ruimtetijdperk, hebben de bewoners van Mágina meer interesse in wat in hun straat gebeurt, wat de burendoen of niet doen, wat ze zeggen of niet zeggen. De burgeroorlog mag dan al dertig jaar voorbij zijn, maar onder de bevolking leeft nog veel wrok. Muñoz Molina laat het oorlogsleed door het verhaal sijpelen en toont hoe het de personages tect.

Naast een knappe coming-of-age-roman met een bijna surreëel (en technisch gezien ingenueus) slothoofdstuk is *Maanstorm* ook een interessant tijdsdocument. Muñoz Molina dient ons grote geschiedenis toe in bloedmooi, soms kippenvel bezorgend proza. Bij elke fase van de maanreis beschrijft de verteller op een zintuiglijke manier wat de astronauten meemaken, waardoor we de expeditie echt beleven.

De toekomststromen uit 1969 zijn dan wel achterhaald en Neil Armstrong is in augustus gestorven, maar wie *Maanstorm* leest, ziet de maanlanding weer als het fantastische gebeuren van indertijd, even helders als de voetsporen van Armstrong nu nog zijn op de windloze maan.

Spanjes ongeluk - Ger Groot – *NRC.Next*

En leven in Spanje is zo makkelijk niet meer

Muñoz Molina is niet de eerste de beste: hij behoort tot de meest vooraanstaande schrijvers van Spanje. Zijn wekelijkse columns in *El País* hebben een grote invloed op het maatschappelijk debat.

In dit nieuwe essay beschrijft **Muñoz Molina** zo meesterlijk hoe Spanjes nieuwe rijkdom politici, bestuurders en ondernemers naar het hoofd steeg, dat er geen satire meer aan te pas hoeft te komen om hun geld- en machtsdelirium voelbaar te maken. Even aangrijpend schetst hij de troosteloosheid van leegstaande satellietsteden en onafgebouwde megaprojecten die hun grootheidswaanzin in het Spaanse landschap heeft achtergelaten.

De economische boom en de daaropvolgende crisis zijn niet de enige mikpunten van dit boek. Minstens zo kritisch laat **Muñoz Molina** zich uit over het groeiende separatisme in Spanje, waarin de autonome regio's zich almaar scherper van alle andere deelgebieden trachten te onderscheiden. Heftig aangewakkerd door de politieke klasse van al die gebieden, is het land het toneel geworden van een wij/zij-denken dat ridicuul en gevaarlijk is. Verdrietig herinnert **Muñoz Molina** zich nog hoe hij als Andalusiër ooit de straat op ging uit protest tegen de dreigende executie van Catalaanse anarchist. Zo'n veertig jaar later zendt de Catalaanse tv daarover een documentaire uit waarin alleen de Catalanen gedeugd lijken te hebben, de politieschurken spreken met een karikaturaal Andalusisch accent.

Het gepassioneerde pleidooi voor democratisch realisme dat daarop volgt, is het waard lesstof te worden in iedere school binnen en buiten Spanje. Hoe gemakkelijk zakt een beschaafde cultuur niet ineen onder het gewicht van utopisch extremisme.

Vele landen kunnen zich de aanklacht van **Muñoz Molina** aantrekken. En universeel is zijn oproep tot een verstandige, democratische gematigdheid, waarin men zich altijd blijft realiseren hoe fragiel het goede is, dat in zijn ogenschijnlijke vanzelfsprekendheid nauwelijks nog wordt opgemerkt.

Nederlands Dagblad – Jan Willem Veenhof

Alles wat solide was (hoe uit de crisis te komen)

Antonio **Munoz Molina**. Uitg. De Geus, Breda 2014. 278 blz. EUR 19,95

Als je denkt: de economische crisis is wel het láátste onderwerp waarover ik een boek zou lezen, probeer dan dit. Want de soepele schrijver Antonio **Munoz Molina** (1956) neemt je als minder dan gemiddeld economisch georiënteerde lezer zó onderhoudend babbelend aan de hand, dat je al lezend over zijn wandelingen door Madrid, Amsterdam en New York (**Molina** werkte in diverse steden), ineens beseft dat je óók meer over economie te weten bent gekomen. **Molina** verstaat de kunst mijmerend te doceren, en dat werkt heel aanstekelijk. Bijvoorbeeld zo: 'Tussen 2004 en 2006 kwam ik in New York elke ochtend uit een metrostation van West 50th Street en het eerste wat ik zag was () het reclamebord van de bankenfirma Lehman Brothers (). Tot op een dag in 2008 het scherm was uitgeschakeld. Van de ene op de andere dag had een van de machtigste investeringsbanken in de wereld opgehouden te bestaan.'